

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor cu sprijinul Fundației Anonimul

Premiile de debut ale României literare

MONICA HEINTZ

Etica muncii la românii de azi

Ed. Curtea Veche

TUDOR LAVRIC

Draculaland

Ed. Do-mino®

România literară 17

28 aprilie 2006 (Anul XXXIX)

MARTIN

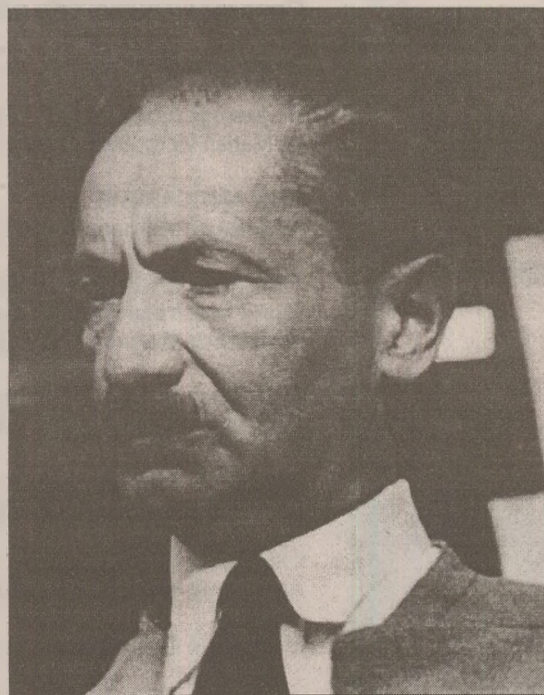
Heidegger

scrisori către

HANNAH

pag. 26-27

Arendt

s u m a r

Literatură, tinerețe, creație de Ioan Lăcustă - p. 3

Mame (și tați) de... cîini de Mihai Floarea - p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieș - p. 4
Generația cu un singur membru

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian - p. 5
Textualismul planturos

ANIVERSARE de Alex. Ștefănescu - p. 6
Prințul Tom

À l'américaine de Cosmin Ciotloș - p. 7

Poeme de Liliana Rusu - p. 8

SCRISORI DIN PARIS
Malraux la Panthéon de Lucian Raicu - p. 9

CERȘETORUL DE CAFEA de Emil Brumaru - p. 9

PREPELEAC de Constantin Țoiu - p.10

CRONICA LIMBII de Rodica Zafiu - p.10

CARTEA ROMĂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache - p.11
Impactul critic

SEMN DE CARTE de Gheorghe Grigurcu - p. 12
Oponent nu numai prin cultură

Moromete și Ioanide de Ion Simuț - p.13

Un avangardist dincolo de ariergardă
de Marian Victor Buciu - pp. 14-15

PRIN ANTICARIATE.
Nedatate de Simona Vasilache - p. 15

SCRITORII ÎN ARHIVA CNSAS
„Ostii la adresa regimului democrat-popular din R.P.R.”:
Constantin Noica de Ioana Diaconescu - pp. 16-17

O problemă vitală – ocrotirea limbii române în Republica Moldova
de Prof. univ. dr. Rajmund Piotrowski - pp. 18-19

CRITICA EDIȚIILOR de G. Pienescu - p. 20
Antonpanniada editorială (III)

CRONICA IDEILOR de Sorin Lavric - p. 21
Abnegația eclipsării de sine

Maison de Radio France de Liviu Dănceanu - p. 22

Aprilie de Gabriela Ursachi - p. 22

CRONICA FILMULUI de Alexandra Olivotto - p. 23
Magicianul recent

CRONICA PLASTICĂ de Pavel Șusară - p. 25
Salonul Oficial, între memorie și proiect

Martin Heidegger - Scrisori către Hannah Arendt
Traducere de Catrinel Pleșu - pp. 26-27

Bulgakov și vremurile Antihristului de Corin Braga - pp. 28

Poezii de Ryszard Kapuscinski
Prezentare și traducere de Nicolae Mareș - p. 29

POST-RESTANT de Constanța Buzea - p. 30

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu - p. 31

CRONICA TV de Dumitru Hurubă - p. 31

OCHIUL MAGIC - p. 32

România literară®

Director :

NICOLAE MANOLESCU

Revistă editată
cu sprijinul
**Fundației
ANONIMUL**

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef

OANA MATEI - secretar general de redacție

**ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.**

Redactori asociați: **IOANA PÂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU.**

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 3, 4, 5, 8, 28, 30, 31, 32),

SIMONA GALAȚCHI (pag. 1, 2, 6, 7, 11, 14, 15, 22),

ECATERINA IONESCU (pag. 9, 10, 13, 16, 17, 20, 21, 29),

NINA PRUTEANU (pag. 12, 18, 19, 23, 24, 25, 26, 27).

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU.**

Fotoreporter: **ION CUCU**

Tema numărului: *Martin Heidegger și Hannah Arendt (partea I)*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI.

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU.**

Correspondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania),
GABRIELA MELINESCU (Suedia), **LIBUȘE VALENTOVĂ**
(Cehia).

Redacția: Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133,
sector 1, cod 010071, București.

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN, CORNELIU IONESCU,
MIRONA LAUDĂ, GHEORGHE VLĂDAN**

Cont în lei: BRD-GSG agenția Șincăi,
RO91BRDE441SV59488894410. Cont în valută: BRD-GSG
agenția Șincăi RO87BRD441SV59488974410 (USD),
RO37BRDE441SV59489004410 (EUR)

e-mail: romlit@romlit.ro; romania_literara@yahoo.com
http://www.romlit.ro; tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Imprimat la **S.C. ANA-MARIA PRESS**

Revista **România literară** este editată de Fundația **România**

literară cu sprijin de la

Fundația „Anonimul”, Uniunea

Scriitorilor din România,

Ministerul Culturii și Cultelor.

Sponsorizare de la Banca Română de Dezvoltare – Groupe Société
Générale.

Revista **România literară** este editată de SC
Satiricon SRL, sub licență. S.C. Satiricon SRL, str. Școala
Floreasca nr. 3 sect. 1 București. Tel. 231.35.00, Fax.
230.51.07, E-mail: office@satiricon.ro

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din
România nu este responsabilă pentru politica editorială a
publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut
juridic, recunoscută de către
Ministerul Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-6318

IOAN
GROȘAN
*Caravana cinematografică
și alte povestiri*

Draculalând
tudor lavric

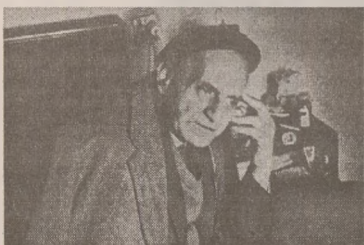
debut literar - debut literar

Tudor Lavric

Necăsătoritii

MIRCEA IORGULESCU

Tangențiale

actualitatea

Am participat de curând, alături de prietenul Constantin Stan, prozator important al literelor de acum, și de poetul Dan Mihai Cipariu, la o întâlnire cu cititori-elevi dintr-un mare liceu bucureștean, „N. Tonitza”. Întâlnirea se înscria în cadrul mai mult decât binevenitelor lecturi publice, program național inițiat și subvenționat de Uniunea Scriitorilor din România, cu sprijinul câtorva generoși sponsori. Ea premergea și unui moment festiv din viața acestui lăcaș de cultură în care se plămădesc și își fac ucenicia creatoare mulți dintre importanții artiști plastici din deceniile viitoare: Zilele Liceului „N. Tonitza”.

Ca la oricare astfel de întâlniri, am pășit spre tinerii strânsi în încăpătorul laborator de chimie al Liceului (am înțeles că nu este dotat cu o „sală de festivități”) cu inimă și gând șovăitoare. Nu mai știu, îmi dau seama, prea multe despre tinerii de astăzi în general și, mai ales, despre universul de gânduri și preocupări al celor care și-au ales drept drum viitor de viață meșteșugul artelor. Știrile venite prin mass-media dinspre ei sunt, de obicei, pline de grozăvii, ca și cum școala românească s-ar afla acum, mai mult ca oricând, pe buza dezastrului. Știri și imagini parcă cu dinadinsul căutate spre a propaga și a întreține această imagine.

Falsă imagine, totuși, atât timp cât este unilaterală, pârținoasă și voit semănătoare de descurajări și rețezări de elanuri. În școlile noastre se petrec mult mai multe fapte demne de a fi popularizate, decât inerentele bătăi adolescenține, sfidări ale disciplinei sau scoase

Literatură, tinerețe, creație

țigări, droguri ori alcooluri. Se vorbește prea puțin despre înstrăinarea dintre generații, despre neputința părinților de a-și mai struni și forma copiii, părinți ei înșiși cu grave deficiențe educaționale, crescuți și formați în anii când școala românească, sub asaltul feluritelor experimentări din „deceniile de aur”, își pierduse rosturile ei primordiale, haretiene încă în buna lor tradiție.

Ar trebui pornit, mă gândeam privind și acei frumoși adolescenți din laboratorul de chimie de la „Tonitza”, cu o nouă educație dată părinților, prin

pungața în caz de necesitate).

În pofida promisiunilor electorale, a comitetelor și comițiilor gen „Cuțu-cuțu”, special înființate, numărul maidanezilor a crescut alarmant. Cazul mușcăturii ucigașe a acelei Boschito, urmate de un proces în toată regula, în care a pierutat printre paragrafe și aliniate, ca avocat al apărării, nimeni alta decât Paula Iacob, constituie, desigur, apogeul fenomenului scăpat de sub control față de care nu pot decât să-mi arăt consternarea. (Proverbul din vechime „țara arde și baba se piaptăna” se vedește, ca și schița lui Caragiale evocată în motto-ul meu, de o surprinzătoare actualitate!) Nu-mi amintesc ca Brigitte Bardot ori alte „vedete” de talia ei să fi reacționat public față de cazul în speță probabil că numai în situațiile avantajoase cauzei lor simandicoase urechi de acest rang se apleacă...

Pasiunea pentru animalele de companie o înțeleg și o respect, atita vreme cît bunul simț operează constant și față de semenii umani. Psihologii s-au pronunțat fără echivoc în favoarea acestei inderletniciri (deși, în ce mă privește, aș sugera celor singuri, dacă nu pot înfia un copil abandonat în maternitate de animalele de reproducere umană (căci părinți n-am cum să-i numesc!) ori ajuns la orfelinat, măcar să viziteze bătrînii la fel de singuri ca și ei care locuiesc, poate, chiar în blocul lor ori în cel de vis-à-vis!), însă nu văd de ce grădinaritul sau excursiile ar fi mai prejos... Se știe oare, însă, că există și o componentă economică la mijloc: zeci de magazine „Pet”, cu explozia lor cromatică asigură onorabile locuri de muncă... (Din păcate, nu pot aproba și putoarea grea care le marchează prezența, pe o rază de 5-10 metri!).

Dar să închei optimist: odată cu noua perioadă de rut, zgomotoasă ca întotdeauna, a nevinovatelor canine, e primăvară, cu vijelii, inundații și jale pe alocuri, dar și cu explozii amețitoare de clorofilă, cu miriadele rugilor mute de mulțumiri florale izbucnite din brațele vegetale întinse către soare, cu zumzăit de albine în corcodușii care-mi înconjoară balconul cu învăluri inimiresmate de mirese și — cel puțin în cartierul meu — cu matinalele, neobositele, uimitoarele cîntece ale mierloilor, ale prigorilor, ale gugustiucilor și-ale vrăbiilor gata, cu toatele, de cuibărit...

Mihai FLOAREA

N.R.: Nu întreaga redacție a R.L. împărtășește „sovinismul” chinologic al autorului.

a-i face să-și înțeleagă ei înșiși pruncii, să-i înțeleagă nu în nevoile lor materiale imediate, uneori greu de împlinit din cauza sărăciei tot mai acute în țară, ci în dorurile lor sufletești, în acele tainice nevoițe de a se înălța spre alte orizonturi decât cele ale asfaltului și ale mocirlei care cuprinde Orașul, țara.

Venisem pregătiți pentru o întâlnire de o oră și ne-au „ținut” viitorii plasticieni mai bine de două ceasuri. Doar câțiva au dat curs invitației mele de a pleca, atunci când mi s-a părut că s-ar putea instala oboseala sau plictiseala. Au plecat, pentru că aveau lecții care nu puteau fi ocolite...

Cel puțin două au fost impresiile cu care am plecat de la acea întâlnire cu tinerii cititori (chiar dacă nu ai cărților noastre, care nu au cum să ajungă și în mâna lor, dat fiind tirajele în care suntem tipăriți). Mai întâi, surpriza de a primi mărturisirea cuiva, cadru didactic am înțeles, că elevii pot constata că „scriitorii sunt și ei oameni ca toți oamenii”. Vedea pentru prima dată trei scriitori, cu care puteau discuta orice, fără rețineri, fără poticneli sau sfieli stărnite de cine știe ce imagini sau percepții preconcepționate. Îi vedea, altfel spus, în carne și oase, nu în spațiul distant și rece al ecranelor tv. și îi ascultau nu în vâlul cuvintelor din abur și păreri de pe apele radioului.

Și mi-am dat seama acum, în această întâlnire din miezul unei zile din inimă de mărtisor, cu multa zloată, prelungită către amurg, că încă este viu, și pentru adolescenții aceștia atât de puțin înțeles în zbaterile lor, mitul scriitorului ca o ființă din alte lumi, cu viața-i inaccesibilă, greu de abordat și de întrebat. A scriitorului adevărat, nu a celui propulsat până nu demult de o anume anecdotică, în care preponderente erau „întâmplările” de la chefuri și chiolhane. Odinioară imaginea era întreținută de o anume regie a scriitorilor înșiși de a-și păstra statutul social diferit, într-o lume care cultiva avantajile și separațiile după unicul criteriu al privilegiilor, nu al valorii. Activistul de partid, cu toate facilitățile oferite de gospodăria de partid, era, adeseori, confundat în imaginea publică cu scriitorul obedient aceleiași gospodării.

Astfel de ieșiri în public, acum, ale scriitorilor fac să fie arătat cititorilor chipul real al oamenilor literelor de azi. Și, mai ales, dau cititorilor semne că încă se scrie în limba română, mult și bine, cu mult mai mult decât primesc ei, de câtă literatură română contemporană poate răzbi până la ei. Îi pot ajuta, cred, astfel de întâlniri, să înțeleagă că literatura română a vremii lor este cu mult mai bogată decât cele câteva cărți sau autori despre care aud vorbindu-se, din intensele campanii mediatice.

Și i-am mai simțit pe acei tineri de la „Tonitza”, după cum ei înșiși mi-au mărturisit-o, dornici de comunicare. Setoși de a discuta cu alții, din afara lumii școlii, dincolo de profesori, despre ceea ce citesc, despre anume orientări prea ostentative spre scatologic și pornografie nu numai în literatură, dar și în alte arte, despre experiment, unde sfârșește el și unde începe degringolada, despre timpul „când îi vom putea învăța pe optzeciști din manuale” (?!), despre prietenia dintre creatori, despre suflet, talent și creație, despre omenescul scriitorului, al creatorului în general și despre multe, multe altele.

Unora dintre aceste teme de discuție le-am putut răspunde, cum ne-am priceput. Altele au rămas...promisiuni pentru viitoare astfel de întâlniri.

...Nu mă puteam abține să nu privesc, din când în când, spre gazdele noastre „oficiale”, profesoarele *Monica Gorovei*, ea însăși sensibilă plasticiană, cu numeroase expoziții, și *Anca Nicolae*, colegă de facultate (la zece ani distanță!), avizată cunosătoare a scrisului nostru. Ascultau intervențiile învățăcelilor lor cu acea blândă lumină a surprizei dascălilor de a vedea că școlarii lor nu numai că sunt inteligenți, dar și mustesc, în zvăpăiața lor libertate, de viață reavănă, curată.

Ioan LĂCUSTĂ

Mame (și tați) de... cîini

Moto: *Ce e, Búbico? Ce e, mamă?...*

„Hai, mamă, hai odată!...”

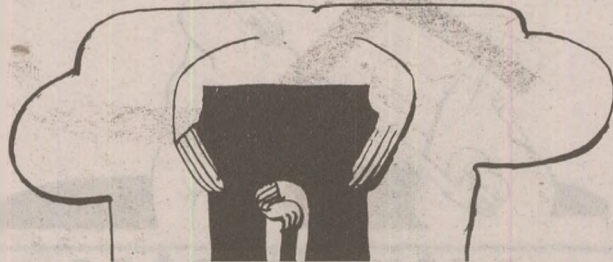
„Vin' la mama!...”

Reproduc în debutul acestor rînduri doar două dintre mirabilele expresii curente, auzite de la fereastra mea, adresate patruipedelor scoase la plimbare de femei — ai zice în toată firea, dacă nu le-ai auzi vorbind astfel; ele aparțin, care va să zică, unor mame de... cîini!...

Bărbații sînt mai sobri față de animalele scoase în aer liber: le fluieră, le șuieră și rareori le adresează cîte o interjecție...

Sînt nevoit, adeseori, să închid fereastra și să mă retrag în colțul cel mai îndepărtat al încăperii, să nu mai aud: plimbarea devine alai, cei doi fiind acompaniați de un concert de lătrături furioase scuipate din cîte opt-nouă gîtlejuri parcă lovite de rabie ale maidanezilor din zonă care — era dreptul lor, nu-i așa? — își marcase teritoriul. E un mini infern sonor, pe diverse voci, de la alto-ul în falset emis de cățelandri răgușiți, cu vocea în schimbare, pînă la bariton-ul dulăilor greu încercați, purtînd pe membre, pe boturi sau pe urechi semnele bătăliilor pentru supremație desfășurate de-a lungul anilor...

Pe trotuarele capitalei mii de fecale canine atestă iubirea pentru animale a concetățenilor mei. (Nu, nu sînt numai de-ale maidanezilor, cum i-am auzit pe unii posesori, protestînd, căci am văzut, uimit, oameni corect, chiar elegant îmbrăcați, adăstînd cu o răbdare demnă de cauze mai bune să li se ușureze animalul drept în mijlocul trotuarului! Mărturisesc a mă fi lăsat fascinat o clipă de privirea lor poetic aruncată departe, în zări azurii, contrastînd frapant cu treaba mică sau mare făcută de tovarășul în lesă... Abia aștept, în această privință, aderarea și — vorba domnului președinte, mai ales **integrarea**, care, după cum nici „iarna nu-i ca vara”, nu-i totuna cu aderarea — la UE, în țările căreia, am auzit, există servicii ale primăriilor urbane care colecționează excremente canine și amendează drastic neglijenții posesori, pe baza ADN-ului existent în baza de date. Mă gândesc, totodată, că, pînă la computerizare, preventiv, la noi ar putea fi cercetați toți plimbăreții de acest tip dacă au cu ei fărâșelul și

actualitatea

Mircea Mihăieș

CONTRAFORT

Generația cu un singur membru

Ultima găselniță a lui Mircea Geoană este lansarea unei noi generații de politicieni pesediști. Ea s-ar numi „Generația 2008”. Ginerile soacrei sale nu se află pentru prima oară în postura de a propune lozinci cu iz revoluționar. Acum câteva luni vorbea despre începutul unei noi existențe în PSD. S-a văzut cu ce s-a soldat aventura sa lingvistică — pentru că la atât s-a redus, la o vorbărie fără sens. De altfel, liderul pesedist a dovedit în repetate rânduri că nu lingvistica e partea sa tare. Izolat în partid, urât de diversele tabere aflate în conflict, disprețuit de tartorele indiscutabil al pesedismului de la sate și orașe, Iliescu, lui Geoană nu i-a rămas decât să-și inventeze un partid cu totul și cu totul nou.

Riscul e imens, iar rezultatele s-ar putea să semene cu mai vechea încercare a URU-ului de a intra pe scena publică. E limpede, însă, că nu de bună voie, ci din disperare, a ajuns Geoană la această idee. Nu e rău că, în ceasul al treisprezecelea, sunt lansați în politică, masiv, tinerii. Dar cine are, în clipa de față, ochi și urechi pentru ei? O fi sunând bine o echipă fără Hrebenciuc, Mitrea, Miki Șpagă. Dar cine s-ar buluci să-i voteze pe deocamdată anonimii Ana Birchall, Marius Lazăr, Georgian Pop, George Maior? Pe lângă handicapul lipsei de notorietate, ei vor fi confrunțați cu adversitățile din partid. Numai un naiv își imaginează că vechii păpușari se vor da politicos deoparte în fața noilor veniți. Un partid care a ajuns la putere cu bătele minerești și manivelele sindicaliștilor de mână forte nu se resemnează cu una, cu două.

Dacă am avea de-a face cu un partid obișnuit, bazat pe valoare, credința în doctrină și asociere întru servirea binelui public, poate că demersul lui Geoană ar avea vreo șansă. Cum PSD-ul nu e decât proiecția monstruoasă a lăcomiei unor grupuri obsedate de îmbogățire pe spinarea statului, demersul lui Geoană e dinainte condamnat. Vă imaginați că structurile betonate din teritoriu vor ceda locurile pe listele parlamentare pentru cine știe ce june cu ifose de neo-neo-Titulescu? Se știe ce greutate a avut Ponta în a-și impune cercul de prieteni intimi. Imaginați-vă o tentativă de a lua cu asalt întregul partid, nu doar o măruntă încercare de a crea o breșă în masa suprad dezvoltată a acestuia și veți avea anticiparea eșecului „Generației 2008”.

Geoană ar avea oarecare șorți de izbândă într-o singură împrejurare: dacă ar poseda o masă de manevră în interiorul PSD. Cu alte cuvinte, dacă ar reuși să „asmută” unele grupuri asupra altora, dacă s-ar putea transforma într-un veritabil arbitru. Abia atunci demersul său ar avea anumite șanse. Dar astfel de lucruri îi reușeau lui Ion Iliescu. Or, cel numit de părintele pesedeilor „Prostănașul” nu beneficiază de aceleași atuuri. Aparențele sale atacuri sunt doar forme disimulate — și disperate — de apărare.

În sine, ideea de a începe o viață nouă alături de o generație nepătată e salutară. Numai că pentru asta e nevoie de o despărțire fermă de practicile și personajele trecutului. Prins în chingile unor confruntări violente, Mircea Geoană nu are nici răgazul, nici

forța de a se ridica deasupra mizeriilor cotidiene. Felul inabil în care a încercat să identifice starea de fapt din PSD — cerând liderilor din teritoriu să-și desemneze de pe acum candidații la fotoliile parlamentare, guvernamentale și chiar pentru funcția supremă în stat — arată naivitatea neexperimentatului șef de partid. Dorința de a „amușina” din vreme posibilele grupuri de interese l-a acoperit de ridicol și a arătat că întreaga sa strategie de până acum s-a redus la semnarea pe genunchi a unor pacte cu „baronii” partidului atunci când a fost vorba să-l descăuneze pe Ion Iliescu. De atunci încolo, Mircea Geoană n-a mai avut altă idee, în afara aceleia de a se iluziona că poate domni în chip de înger peste un regat de împieliați.

Fără să-și dea seama, Mircea Geoană tocmai a oferit o linie pe conturul căreia s-ar putea rupe PSD-ul. Date fiind încrângăturile, complicitățile și spaimele din partid și dintre membrii săi de frunte, PSD-ul nu s-a putut destrăma în funcție de simpatii sau antipatii. Prea se au la mână unii pe alții, prea știu multe despre potlogăriile din lungii ani de guvernare. Nici măcar un rechin de dimensiunile lui Adrian Năstase n-a îndrăznit să facă pasul în afara cercului de foc ce-i ține prizonieri pe mahării partidului. El a înțeles foarte bine că odată ieșit din bârlogul care, de bine, de rău, îi oferă o anumită protecție, va fi sfâșiat nu doar de adversarii declarați, dar și de supușii de ieri.

Luând în considerare toate acestea, Mircea Geoană nu trebuie ironizat pentru ceea ce încearcă să facă. El ar trebui chiar susținut. Într-o țară săracă precum România, probabil că e nevoie de un partid social-democrat puternic. Numai că el nu poate fi alcătuit din indivizi pe fruntea cărora stă înscris stigmatul lăcomiei și al necinstei. Din acest punct de vedere, prezența tinerilor pe care mizează acum Mircea Geoană este ea însăși problematică. Tare mi-e teamă că e vorba de inși și inșe de același profil moral și politic cu al lui Ponta și-al Dacianei Sârbu. Adică niște fripturiști care s-au îndreptat spre „partidul mare”, unde profiturile sunt aproape sigure și unde calitățile personale se dizolvă pe valurile înspumate ale formațiunii politice identificate cu structurile administrative ale statului.

Când ești foarte tânăr și ai impulsuri de genul celor presupuse de social-democrație (adică, un excedent de compasiune și o irepresibilă dorință de a face bine aproapelui), fie devii novice într-o mânăstire, fie te alături unui ONG specializat în acțiuni umanitare. A dori să îmbini utilul cu plăcutul, adică propria sete de putere cu pretenția de a-i ajuta pe nevoiași, nu duce decât la clonarea unor exemplare despre care se poate spune orice, numai c-ai vrea să-ți lași destinul în mâna lor, nu. Faptul că Mircea Geoană n-a găsit altă soluție de a salva partidul decât contrapunând noul val viiturii catastrofale a pesedismului arată în ce măsură viitorul acestui partid stă sub semnul destrămării.

N-ar fi cu totul exclus ca așezându-se în fața unui partid alcătuit exclusiv din tineri, Mircea Geoană să reușească mai mult decât ar putea reuși vreodată rămânând arbitru — un arbitru total lipsit de putere — grupărilor carnivore din PSD. De altfel, el nici nu mai poate da înapoi. Mesajul transmis „greilor” din partid e prea limpede pentru ca aceștia să-i mai dea vreo șansă de supraviețuire în fruntea PSD-ului. Nevoia l-a împins pe Geoană să devină cel mai primejdios schismatic al partidului. Din acest moment, doar norocul îl mai poate salva de pericolul cel mare: și anume, de a fi aruncat peste bord înainte de a-și pune în practică ideile.

Mai există, firește, o soluție: și anume, ca Hrebenciuc, Mitrea, Dan Ioan Popescu, Iliescu și ceilalți duri ai partidului să treacă pe la institutul de geriatrie. Miraculos reîntineriți, ei ar putea, într-adevăr, să redevină ceea ce au fost — ba chiar mai mult decât atât. Însă în această ipoteză Geoană însuși ar fi prea bătrân pentru niște lacomi atât de tineri. ■

CLVBVL PROMETHEVS

28.04.2006	21:30 concertele KISS LIVE KRYPTON
29.04.2006	18:00 Proiectie FILM PEOPLE FACING DANCE & CHANGE de ANDRA cu VLAD IACHIM si IOANA MARCHIDAN 20:30 Seara de TEATRU SELL ME! cu RAZVAN MAZILU cu fotografii de MIHAELA MARIN coregrafia FLORIN FIEROIU
30.04.2006	22:00 LIVE NIGHT JAZZ THE DREAM IS OVER MIRCEA TIBERIAN QUARTET
CLVBVL PROMETHEVS isi inchide portile in perioada mai - septembrie 2006.	
Pe timpul verii, va asteptam in DELTA DUNARII, la SFANTU GHEORGHE. (www.deltasfantugheorghe.ro)	
Zilnic de la ora 11:00, in Piata Natiunilor Unite, nr. 3-5 - intrarea libera - informatii si rezervari la tel. 33.666.38 , 33.666.78 si 0723.323.333	
 	

Scuze lui Mircea Mihăieș

Cu câțva timp în urmă citisem într-un editorial al lui Mircea Mihăieș din *Cotidianul* următoarele rânduri: „unii s-au refugiat în zona „studiilor de gen”, importând în viața intelectuală a țării moda „studiilor feministe”, devenind „campioni ai drepturilor omului”, apărându-i pe minoritarii etnici și pe homosexuali (tocmai ei, fiii și fiicele partidului care urau de moarte acele minorități!)”. În cele scrise până la paranteză mi s-a părut a vedea, chiar în tușe groase, portretul Mihaelei Miroiu, și nu am fost singurul care a zărit aceeași imagine. De aici, comentariul destul de sigur pe el apărut în *aLititudini* nr. 2/2006 sub titlul „Amintiri despre Mihaela Miroiu pentru cititorii lui Mircea Mihăieș”. În articol îl criticam pe editorialist pentru ceea ce considerasem a fi o nedreptate, și iată, în scrisoarea adresată prin *România literară* nr. 15/2006, Mircea Mihăieș îmi spune ferm că rândurile lui nu au avut-o nici o clipă în vedere pe coordonatoarea „Studiilor de gen” de la editura Polirom. Mai mult, din diferite motive, *nici nu avea cum să o includă pe Mihaela Miroiu în categoria „rescapaților”* cu care polemizase.

Nu pot decât să iau act de cele spuse de Mircea Mihăieș. Ceea ce înseamnă că acuzele mele din articolul pomenit cresc, pur și simplu, pe o mare gafă. Îi cer scuze lui Mircea Mihăieș pentru cele scrise, calificate de el, se vede, pe bună dreptate, deranjante, imprudente, pripite. Îl mai citez o dată: „...greșeală împardonabilă”.

Gabriel Andreescu

critică literară

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Textualismul planturos

IOAN
GROȘAN

Caravana cinematografică
și alte povestiri

SCRITORII ROMÂNI

Ioan Groșan,
**Caravana
cinematografică și
alte povestiri,
ediție definitivă,
prefață de Nicoleta
Cliveț, Editura
Corint, București,
2005, 490 pag.**

Textul sau existența? Ce a fost la început? Unde se sfârșește literatura și unde începe viața? Există viață adevărată dincolo de poveștile rămase din existența fiecăruia? Ce este mai important: ce scriem sau cum scriem? Iată câteva întrebări cheie la care, în spirit ludic sau încrâncenat, cu ironie de belfer sau cu morgă academică, cu farmec boem sau cu ariditate conceptuală, se străduiesc să răspundă — explicit sau indirect, prin textele lor literare — toți scriitorii foarte mediatizatei generații optzeciste, pionierii autodeclarăți ai postmodernismului românesc. Ioan Groșan nu face excepție, chiar dacă locul său în tabloul de elemente al literaturii optzeciste este unul destul de greu de fixat.

Format la școala clujeană, vioara întâi a grupului specializat în texte satirice, *Ars Amatoria* (a cărei denumire nu a fost pusă niciodată în chestiune în timpul prădării „Epoci de Aur”, vajnicii cîini de pază ai eticii și echității socialiste fiind convinși că este ceva legat de „arta făcută de amatori”), Ioan Groșan este unul dintre puținii scriitori optzeciști reprezentativi care nu a fost parașutat în literatura română odată cu desantul ('83), ordonat și supravegheat, cu mîna de fier, de Ovid S. Crohmălniceanu. Fapt firesc, nimic nefiindu-i mai străin acestui spirit eminent ironic, niciodată dispus să înghită pe nemesitatele idei primite de-a gata, decît ideea înregimentării sub faldurile (glorioase?) ale drapelului generaționist.

La prima vedere, prozele scrise de Ioan Groșan în anii '80 sînt cele ale unui foarte înzestrat povestitor tradițional, obligat să se supună austerelor reguli formale impuse de moda textualistă. Epicul său cu forme rubensiene pare adesea sugrumat în uniformele desantiste, severe, lipsite de fantezie, cu două numere mai mici. Imaginația adesea excesiv de înfierbîntată a autorului este temperată periodic de dușul rece al formalismului. De aici un soi de complicitate candidă, înțelegătoare, cu fragilitatea personajelor

sale, aflate la cheremul (in)dispoziției autorului care, dintr-o trăsătură de condei le poate hotărî destinul. Atunci cînd, citind povestirile lui Groșan, cititorul devine convins că vede existență și este tentat să caute semnele destinului, el este adus cu picioarele pe pămînt de autor care îi reamintește cu brutalitate că se află în fața unui simplu artefact, dincolo de care veghează zîmbetul său ironic. De altfel, raportul dintre viață și poveste este la Ioan Groșan unul destul de complicat și adesea contorsionat. Fiecare poveste are în centrul ei o existență. Dar fiecare existență dobîndește semnificație doar prin poveștile țesute în jurul ei. Scrie, la un moment dat, autorul: „Totul e să ai o poveste. Nu te mai uită nimeni. Da' dacă n-ai o poveste sau ai una prea simplă, lumea își aduce aminte de tine tot mai rar, poate neamurile, poate cunoscuții, poate vreo femeie care a ținut la tine fără să știi și după aceea te scurgi, te duci din mîntea tuturor.” (p. 456)

Scrisul lui Ioan Groșan este unul structural ironic. Enervant de inteligent și lucid, autorul deconstruiește cu zîmbetul pe buze tehnicile narative postmoderne, rîde de comportamentul auctorial al congenerilor săi (inclusiv sau, mai ales, de propriul său comportament auctorial), dar și de reacțiile foarte previzibile, frizînd locurile comune de comportament, ale personajelor sale la diverșii stimuli narativi și, nu în ultimul rînd (deși niciodată explicit), la cel puțin la fel de previzibilele reacții la lectură ale cititorului prozelor sale. Nimic nu scapă ochiului acid al scriitorului (comportamentul naratorului, al personajelor și al cititorului), practic întreaga relație scris-citit stă sub semnul ironiei. Iar cititorul devine fără voia lui și, uneori, fără ca măcar să o știe, parte a acestui joc de-a șoarecele și pisica inițiat de un autor lucid pînă în imediata vecinătate a cinismului.

Volumul de debut, *Caravana cinematografică* (1985), redactat imediat după apariția faimoasei antologii *Desant '83*, este în bună măsură tribut ar noilor tehnici formale impuse de literatura optzecistă. Avînd la bază procedeul *mise en abîme*, povestirea *Insula* debutează cu lungi considerații despre travaliul celui care încearcă să pună pe hîrtie povestirea. Naratorul nu mai este clasică „voix de Dieu”, ci un om slab, măcinat de îndoieli, care bîjbîie în căutarea formulei celei mai eficiente și se contemplă cu abia sesizată autoironie: „Sigur, tu înțelegi, ar trebui acum să-nțerc să scriu altceva, o navelă marocănoasă, o povestire șoptită, dramatică sau în orice caz o schiță pitică și parșivă, în fond, cred că mă pricep în suficientă măsură să inventez. Chiar așa: te așezi comod, îți pui scrumiera la îndemînă, cotul se sprijină ușor pe masă, încă nu apuci stiloul, deși totul e foarte clar, mai ales începutul: caravana cinematografică intrînd în sat pe un drum ciopîrțit de ploaie (nu merge «ciopîrțit», e prea căutat, schimbi în mîntea cu «desfundat»), claxonînd în neștire ca să-și anunțe sosirea, un sunet ciudat, îmbietor, care mai tîrziu le va plăcea atît de mult sătenilor (...). Cuvintele se mișcă în tine, se dezmoțesc, trebuie să apuci stiloul, îi lași vîrfurile încet pe hîrtie, un pic mîndru, un pic temător, la treabă deci” (p. 20).

Toate aceste povestiri cu ațele la vedere au, într-un fel, menirea să facă pasabilă proza care dă titlul volumului, o devastatoare satiră la adresa sistemului comunist și a (prea)zeloșilor săi susținători, scrisă într-o cheie grotesc hiperrealistă. Într-o atmosferă ce aduce izbitor cu cea din filmele lui Lucian Pintilie, Ioan Groșan descrie frenezia tembelă a oficialităților dintr-o localitate rurală la sosirea unei caravane cinematografice (pentru cei în cauză, simbol al conducerii regionale de partid). Cu umor și dezinvoltură deloc specifice vîrstei literaturii române la care a fost scrisă proza, autorul parodiază limbajul activiștilor de partid, obsecviozitatea oficialităților locale, sacrificiul tradițional al învățătoarei (responsabila cu cultura, oferită pentru a da un plus de poezie nopților alesului oaspete), atmosfera de la chemezele care încheiau apoteotic vizitele în teritoriu ale activiștilor de partid. Nimic nu scapă ochiului acid al naratorului. Nici măcar prezența ubicuă, dar discretă a băieților cu ochi albaștri despre care, în anul de grație 1985 nu se vorbea nici măcar în șoaptă.

„- Și tovarășul tînăr cine-i?”

„Nu știu... Cred că e de la... și Tanasie înălță cu repeziciune o sprînceană.

Așa... zise domnul Benea.” (p. 70)

Șeful caravanei cinematografice, „tovarășul Tavi” are autoritatea cvasi-mitocănească a unui încercat activist de

partid. Replicile sale par desprinse parcă dintr-un ghid de comportament public al activistului PCR: „Privește tovarășe Anton, dîștii trebuiau să ne întîmpine, să ne conducă, să ne cazeze, să se intereseze de toate problemele noastre. Tovarăși, știți voi de unde venim, ce treabă avem aici?” (p. 63).

Este aproape neverosimil cum o astfel de proză a putut să apară în anul 1985. Plasarea acțiunii în anii '50 nu reduce uimirea în fața adormirii vigilenței temușilor cenzozi comuniști.

Nicoleta Cliveț observa în prefață că, odată cu apariția volumului *Trenul de noapte*, miza prozei lui Ioan Groșan se deplasează dinspre „a scrie” spre „a ființa”. Nu sînt foarte convins că este așa, chiar dacă este limpede că în noul volum nu mai apar considerații metatextuale ca cele din debutul povestirii *Insula*. Ceea ce nu se precizează însă explicit se poate observa la o citire atentă a textelor. Autorul manevrează cu multă dexteritate vocile narative, trece cu nonșalanță de la stilul direct, la cel indirect liber, folosește din plin resursele intertextualității (mergînd de la scriitorii mai mult sau mai puțin clasici pînă la subtila distilare în text a fragmentelor biblice), ironia sa este la fel de prolifică la nivelul frazei, al limbajului, dar și al întregii viziuni auctoriale. Analizate cu metodele unui studiu de naratologie, povestirile din volumul *Trenul de noapte* ar putea produce importante revelații.

Ioan Groșan face parte, indiscutabil, din elita prozatorilor români. În scrisul său se regăsesc toate mărcile literaturii generației sale, dar și ceva în plus: detașarea ironică specifică unui scriitor inteligent, mereu lucid, care nu își pierde capul nici în fața sofisticatelor tehnici de asamblare a textului, nici în fața fascinantelor și adesea seducătoarelor căi ale epicului pur. În mod paradoxal, deși este un stilist de mare subtilitate, un povestitor situat binișor peste media congenerilor săi și un virtuoz al tehnicilor narative, Ioan Groșan mizează cu sublimă autoironie tocmai pe un soi de îndoială în privința calității sale de scriitor. Acest tip de realism, singurul din scrisul său referitor cu adevărat la trăire, conferă marea originalitate a prozei sale.

La șaisprezece ani de la căderea regimului comunist așteptăm încă marele roman al celui mai talentat prozator optzecist. ■

cărți primite

● Nicolae Havriliuc, *Mircea Streinul. Omul și opera*, prefață de Dumitru Micu, București, Ed. Arc 2000, 2006. 304 pag.

● Livia Dimulescu, *Gri în echilibru*, proză scurtă, Ploiești, Ed. Zorio, 2005. 120 pag.

● Ioan Iacob, Mircea Ștefan, *Carate de septembrie*, poeme, București, Ed. Constelații, 2005. 64 pag.

● Mihaela Murariu, *Ochi de piscă*, proză scurtă, Brașov, Ed. Aula, 2005. 96 pag.

● Paul Everac, *Nevolnice tâlcuri și nime*, București, Ed. Semne, 2006 (versuri). 102 pag.

● Mircea Ștefan, *Un alt septembrie*, Cluj-Napoca, Ed. IDC Press, 2006 (versuri); prezentare pe ultima copertă de Ștefan Damian). 136 pag.

● Cătălina Ene, *Ecoul*, roman, Brașov, Ed. Aula, 2005. 160 pag.

● Nicolae Motoc, *Ochiul lui Orfeu*, Constanța, Ed. Ex Ponto, 2006 (versuri). 118 pag.

● Mihai Sălcutan, *Catrene de căpătâi*, epitafuluri, prefață de Nicolae-Paul Mihail, Buzău, Ed. Alpha, 2006. 184 pag.

● Grațian Jucan, *M. Eminescu. Motive poetice și alte articole*, Cămpulung Moldovenesc, Ed. Fundației Culturale „Alexandru Bogza”, 2006. 104 pag.

● Nicolae Dorel Trifu, *Între fântâni celeste*, Arad, Ed. Viața arădeană, 2005 (versuri). 128 pag.

● Ioan Moldovan, *Însemnări primitive*, Cluj-Napoca, Ed. Limes, col. „Magister”, 2005 (versuri). 102 pag.

● Leonard Gavrilu, *Aventuri pe Jijia și pe Bahlui*, narațiune autobiografică, Pașcani, Ed. Moldopress, 2005. 184 pag.

critică literară

Prințul Tom

Gheorghe Tomozei are un privilegiu pe care nimeni nu i-l mai poate lua, nici post-mortem: face parte din generația lui Nichita Stănescu. Este ca și cum ar figura în *Istoria literaturii...* a lui G. Călinescu.

Prințul Tom — așa îi spunea Nichita Stănescu — a fost întotdeauna adeptul eleganței, în vestimentație, în publicistică, în poezie. Kitsch-ul promovată pe scară largă de regimul comunist i-a rămas străin. Pentru a evita un conflict de gust cu oficialitatea, poetul s-a refugiat într-o artă a decorativului și miniaturalului, a frumuseții demodate, care părea inofensivă și era tolerată. În marea carte a literaturii române contemporane el s-a mulțumit să deseneze vinițele.

Cum se înfățișează azi poezia lui Gheorghe Tomozei? Nu cumva jocul de-a desuetudinea a devenit desuetudine propriu-zisă? În vârtejul violențelor schimbări de azi, mai interesează pe cineva frazele înnodate cu grație, asemenea unor funde?

Putem încerca să răspundem la aceste întrebări recitându-i versurile.

Se remarcă încă de la lectura titlurilor poemelor *frumusețea căutată* a fiecărei sintagme. Înțelegem de la început că există cuvinte care *niciodată* n-ar putea fi întâlnite în poezia lui Gheorghe Tomozei. Poetul le preferă fără ezitare pe cele care sunt frumoase dinainte de-a le folosi el, pe cele care, chiar și în dicționare, constituie mici focare de poezie: *poet, mare, nor, vultur, hidalgo, ninsoare, crin, miere*.

Preferința pentru cuvintele „poetice” se manifestă în toată plenitudinea în cuprinsul poemelor. Ar putea fi alcătuită o listă cu sute de exemple: *balerină, cires, sărut, flamură, mireasmă, brumă, rouă, clopot, spadă, purpură, portocală, stea, fildeș* etc., etc. Un loc aparte ocupă lexicul specific altor epoci, care prin simpla lui prezență face ca poezia să fie străbătută de o undă de nostalgie: *locomobilă, a sloveni, lectică, leghe, havuz, crinolină, copist, dubloni, dirijabil, corabie, archebuză*. Un efect estetic similar au formele vechi ale unor cuvinte, folosite cu voluptate de poet: *manuscripte* în loc de manuscrise, *sum* în loc de sunt, *viind* în loc de viețuind, *fontană* în loc de fântână, *desemn* în loc de desen, *proteguită* în loc de protejată, *Sibir* în loc de Siberia, *paseri* în loc de păsări, *septembrie* în loc de septembrie, *latinească* în loc de latină.

Aceasta este — ca să spunem așa — atmosfera lingvistică în care pătrunem citind versurile lui Gheorghe Tomozei. Ca și cum ar fi caligrafiate, și nu tipărite, poemele evocă un alt stil de viață. Ele par scrise demult, într-o vacanță petrecută pe moșia lui Ion Pillat, acolo unde „sosi pe vremuri bunica-[i] Calyopi”. Poetul are timp și dispoziția sufletească necesară pentru a se studia în oglindă și a-și compune o poză care să stoarcă o lacrimă din ochii unei cititoare sensibile, lacrimă care să fie stearsă, bineînțeles, cu o batistă brodată:

„Da, uneori îmi amintesc de mine,/ deschid uși de

Gheorghe Tomozei
(29 aprilie 1936 - 28 martie 1997)

catedrală/ numai cu degetele mele umflate de ploaie;/ am fost și mai sunt! spun/ și mai spun: eu! eu! eu!/ îmi pipăi barba de rocă,/ zângân spada de sticlă/ în vreme ce un fluture/ aproape nezărit în netrebnicia lui/ zboară mai întâi peste mine/ și mai apoi/ prin/ mine...” (*Poveste*).

Jocurile erotice sunt, de asemenea, minuțios regizate, se transformă în scenete galante:

„Sum o palidă frunză-n ruină./ Ești, nebunule, tot, o grădină!// Sum toarta subțire a unei cești./ Nebunule, ești pământ cu morminte regești!// Sum fulg de zăpadă căzut peste Marea./ Nebunule, tu ești ninsoarea!// Sum pasul mărunț, de-l șterge scrumul./ Nu pasul, nebunule, tu ești chiar drumul!// Sum/ sum./ sum numai un biet/ poet...// Ești un planet!” (*Planet*).

Poetul, după cum vedem, își așează mereu pe creștet o cunună de spini, dar iubita i-o înlocuiește mereu cu una de trandafiri, într-un ceremonial al flateriei care îl face pe adorat să se îmbete de plăcere, iar pe noi, cititorii, să... roșim. Este evident că bardul a inventat grațioasa polemică numai pentru a avea prilejul de a-și face un portret mai mult decât măgulitor.

Uneori ai impresia că poezia lui Gheorghe Tomozei se înecă de prea multă frumusețe și că drept urmare devine nerelevantă. Care este explicația? Adevărata poezie creează frumusețea sub privirea noastră: o face vizibilă acolo unde pare inexistentă sau o produce prin combinarea ingenioasă a unor elemente prozaice; ne face să *asistăm* la ivirea Afroditei din spuma valurilor. Poezia lui Gheorghe Tomozei se bazează pe frumusețea elementelor sale constitutive, este o *colecție* de frumuseți preexistente. Abitudini frumoase, gesturi frumoase, veșminte frumoase, obiecte de mobilier frumoase, peisaje frumoase și, bineînțeles, cuvinte frumoase — iată termenii unei însumări care, exact ca în aritmetică, nu pot da decât o poezie frumoasă. Lipsește orice risc în actul creației și, drept urmare, lipsește sentimentul unei victorii obținute de poet. El merge la sigur, fără acel *dramatism al comunicării* care conferă autenticitate literaturii.

Această tendință de a confecționa frumusețea din frumusețe este nefastă pentru poezia lui Gheorghe Tomozei, făcând-o inactuală. Nu este vorba, deci, de artificialitatea ei — artificială este și poezia lui Mircea Ivănescu și totuși are tensiune —, ci de caracterul ei *prefabricat*. În zadar toarnă poetul câte un flacon de tristețe peste fiecare poem. Presentimentul sfârșitului pare tot doar o formă de cochetărie:

„E timp să mai iubești și timp să ierți —/ toamna îți strânge umbra-n tre coperti.// E timp să te înalți și timp să pieri/ și pentru tine-i totdeauna ieri.// E anul doar pe sfert, un anotimp —/ e timp s-aduni fărâmele de timp;// doar săptămâni, doar zile, clipe doar./ E timp să mai rodești,

cires amar.// Toamna îți strânge umbra-n tre coperti —/ e timp să mai iubești și timp să ierți...” (*E timp să mai iubești*).

Si totuși, poezia lui Gheorghe Tomozei are un nerv viu. *Ceva*, în unele poeme, se împotrivesc convenționalismului, mortificării, previzibilității. Este vorba de un gust pentru *paradox*, care ne trezește din când în când din somnolența care ne cuprinde citind versurile. În ce poate fi îmbrăcată o fată frumoasă? Crinolină, hlamidă — ceva de genul acesta, ne spunem blazați, cunoscând preferințele poetului. Iată însă că el ne face o surpriză:

„Mi-o amintesc spre mine venind/ cu pași nemișcați. Eram în zale.// Ea, fata greacă/ îmbrăcată cu doar propria-i/ goliciune...” (*Piatra din muzeu*).

Asemenea întorsături sunt expresia unei inteligențe exersate și, chiar dacă nu depășesc nivelul unui teribilism de album, relansează periodic lectura, exact atunci când începe să stagneze. Ar merita să fie alcătuită cândva o antologie de paradoxuri extrase din poemele lui Gheorghe Tomozei:

„Trăim cu făgăduiala lui/ ieri...” (*Iubim când iubirile mor*); „Să fii pedepsit pentru deturnarea/ unui avion de hârtie” (*Vulturii, totdeauna*); „Te-am sărutat cu buzele tale./ m-ai iubit cu iubirea/ mea.” (*Refracții*); „Aveam ani mai puțini./ Aveai mai multe trupuri...” (*Viziune*); „zarul meu de opt-opt” (*Tu*); „Tânăr fiind, eu am lăsat un testament. Avui norocul/ să-l execut tot eu” (*Derivă*); „poate face și dragostea./ dragoste?” (*Seară de poezie*); „Bate! și nu ți se va deschide.” (*Film rupt*); „Erorilor mele/ le-a lipsit grandoarea/ spre a putea/ dura...” (*Recunoaștere*); „Și dacă bizarele deseme/ prin accident, ironice./ din peșterile rupestre [sic!]/ ce înfățișează siluete de vânători/ vânănd bizoni —/ și dacă acele deseme/ au fost executate/ chiar de bizoni?” (*Rupeștra*).

Există și un poem — *S-ar putea?* — conceput ca o scrisoare către Eminescu și Shakespeare și alcătuit dintr-o adevărată cascadă de paradoxuri:

„O umbrelă proteguită de-o femeie frumoasă./ un baston alb lăsându-se purtat de un orb./ mistrețul târându-se după vânător./ versul cerșindu-și cuvintele./ ba, chiar altninteri...// Poetul alungând cetatea-n exil./ corăbiile trăgând cu ele, marea./ moartea/ făcută să rădă-n sughițuri de degetul unui copil.// S-ar putea, Em?// S-ar putea, Will?”

Pentru aceste irizații de inteligență poetică merită citit Gheorghe Tomozei, un prinț de operetă care obișnuia să aștepte diligența în câte o stație de autobuz. ■

cărți primite

● Nicolae Coande, *Fereastra din acoperiș. Un notimp în Westfalia*, Craiova, Fundația Scrisul românesc, 2005 (impresii de călătorie). 114 pag.

● Szilágyi Katalin, *Ancuța de la parter*, roman, Irsaov, Ed. Aula, 2005. 112 pag.

● Alexandru Filipașcu, *Enciclopedia familiilor obile maramureșene de origine română*, ediție îngrijită de Ion și Livia Piso, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2006, 88 p.

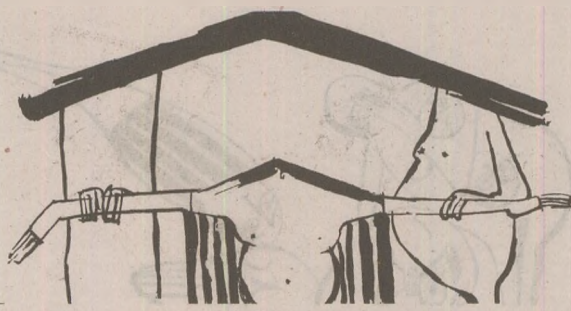
● Octavian Soviany, *Cinci poeme dramatice*, „teatru pocaliptic”, prezentare pe ultima copertă de Ion Cocora, Editura Palimpsest, București, 214 p.

● Puși Dinulescu, *Nunta lui Puiu*, piesă în trei acte, prezentare pe ultima copertă de Ion Cocora, Editura Alimpsest, București, 2005, 74 p.

● Ioan Lascu, *Despărțirea de cultură*, articole și seuri, Editura Ramuri, Craiova, 2005, 196 p., 6 lei.

● Iuliu Rațiu, *Eroii din Galaxia Gutenberg*, patru pentru copii, prefață de Mircea Ghițulescu, Arc Press, București, 2005, 128 p., 8 lei.

● Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, Mallarmé, modele pentru scriitorii români”, o anchetă literară de Simona-Grazia Dima și Aurelian Titu-Dumitrescu, Editura Ministerului Administrației și Internelor, București, 2006, 288 p.

critică literară

Simplul fapt de a debuta cu două cărți este, în general, suficient pentru a atrage atenția asupra unui autor. Chiar dacă la edituri cu vizibilitate net diferită (**Do-minor** și **Polirom**) și chiar dacă apărute la o distanță de câteva luni, Tudor Lavric iese pe piață — practic — cu două romane: **Draculalând** și **Necăsătorii**. Absolvent de Filologie (în 1991) reconvertit rapid în jurnalist, Lavric își asumă cel puțin un risc: acela de a fi perceput prin tiparele cinematografice ale poveștilor de succes americane, centrate pe un scriitor — reporter, așezat în fața mașinii de scris, cu o țigară în colțul gurii, începând de obicei prin a tasta câteva litere din prima propoziție...

Conștient de această posibilitate și exhibând-o întrucâtva, Lavric slalomează pe o linie teribil de îngustă. Autorul-narator din **Draculalând** e într-adevăr ziarist, scrie și un roman, are obsesia evadării într-o lume ficțională, întreținută de escapade bahice sau discursive. Intelligent, Lavric își construiește și descompune, pe rând, această imagine. Rămâne din jurnalist numai fluența scriiturii pe spații mici. Dincolo de ea, nimic din graba atât de precisă a omului de presă: compus din fragmente surprinzător de autonome față de orice fir narativ, cu dese și stenice guri de aer, romanul conține povestea (poveștile) scrierii lui. Când parodiată, când luată în serios, tehnica acestui *surfiction* nu e deloc aridă, în spatele ei stă o vitalitate care ajunge să vascularizeze chiar și artificiile. Nu întâmplător, apelul continuu la alcool nu e un motor al textului, ci o mai degrabă o confirmare a tuturor tensiunilor. Deloc liniare și deloc explozive, acestea aparțin unui spectaculos privat, intim. Cu alte cuvinte, indecibil... Teritoriul al delimitărilor dificile, un roman ca **Draculalând** permite deopotrivă sincerității și bovarisme: „Hârtia se lăsa acoperită cu orice semne străine. Dacă aș fi inventat un alfabet, o scriere în genul aceleia sugerate de profesorul R., și ea ar fi putut să acopere albul. Însă gândesc că tot scrierea și limba pe care le stăpânesc cel mai bine, nu Doamne ferește perfect, transmit voluptatea de a mă chinui singur [...] N-aș fi renunțat pentru nimic la manuscrisul neinteligibil, cu pagini întregi mănjite.” În deplin acord cu acestea, „Draculalând” nu va fi în mai mare măsură o țară decât un roman pur și simplu, nici un spațiu al distopiei politice mai curând decât unul de stricte fantasmă literare. Un spațiu aflat în posesia lui Lavric, care-l structurează după regulile sale. Ținând cont că nici Washington Square-ul nu se reduce la o geografie urbană, comparația cu Raymond Federman nu ar fi chiar deplasată.

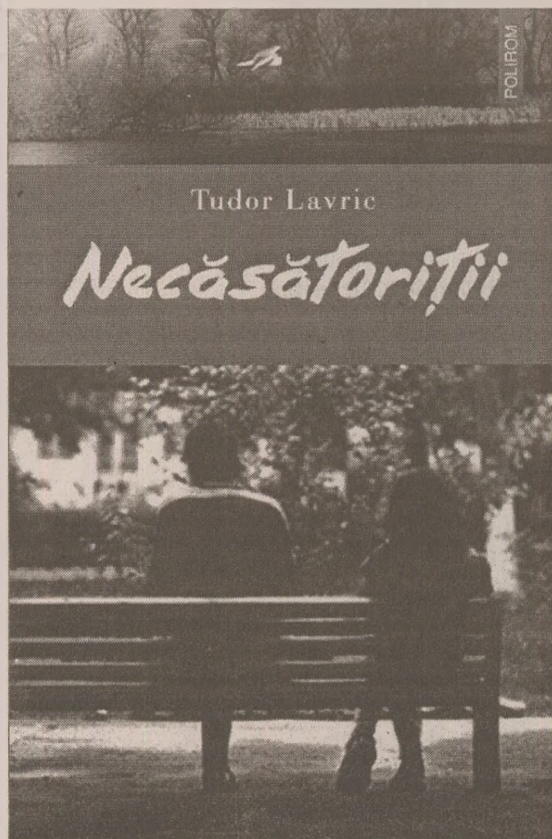
Pe de altă parte, nici nu tranșează prea multe din zâmbetele cu dublu înțeles ale lui Tudor Lavric. La curent cu tehnicile postmoderne americane, dar și cu miturile lejere ale prozatorului american, cunoscător al legendelor săsești din jurul lui Tepeș, dar amabil cu mitul livresc al lui Dracula, Lavric se împarte democratic între toate acestea, preferându-se, sceptic și totuși un pic narcisiac, pe sine ca protagonist...

Și mai vizibil, și mai bun, este al doilea roman al său, **Necăsătorii**, începând de la titlul nu atât de restrictiv și terminând cu trama permanent camuflată. Propriu-zis, nu se întâmplă aici cu mult mai multe: exact același narator (preluând numele din acte al autorului), cam aceleași personaje (cărora li se adaugă tânăra țigancă Zinaida și câteva cărți...). Pe fundalul deja cunoscut — muncă de birou, viață de familie (ca fiu, nu ca soț), scris și băutură — se consumă și o fragmentară, incompletă, dragoste. Majoritar însă, aerul primului roman se păstrează netulburat, ba chiar sunt sintagme sau pasaje care se repetă și se suprapun. E principalul neajuns al unei asemenea formule de dublet editorial. Publicate aproape imediat unul după altul, cele două romane lasă la vedere toate firele prin care comunică. Neașteptat, salvarea vine tocmai din acest context, dintr-o firească inerție a autenticului, în fond. Și e o salvare veritabilă, nicidecum o scuză. Mai mult, explicația insinuată de Tudor Lavric e de-a dreptul superbă: **Necăsătorii** a fost scris pe spatele

À l'américaine

Tudor Lavric, **Draculalând**, Ed. Do-minor, 2005, 198 p., cuvânt înainte de Otilia Zaharia.

Tudor Lavric, **Necăsătorii**, Ed. Polirom, 2006, 222 p., prefață Doris Mironescu

filelor care alcătuiau manuscrisul lui **Draculalând**. Ca o variantă de nișă a lui Pierre Ménard, simultan diferind de palimpsest, de rescrierea smerită și de completa autonomie, artificul teoretic e umanizat de naratorul din **Necăsătorii**: „...a redevenit voluminos, dospit în geanta veche, neagră. Nici nu mai e lizibil de când episoadele s-au aglomerat, după capriciul memoriei afective, pe câte-o față a colii de hârtie care poartă pe recto fragmente din vechiul roman, tăiate în diagonale nervoase cu pixul — lectura cerea efortul ca, după fiecare coală scrisă, douăzeci și ceva de rânduri cu semnele lui chinuite, să dea la o parte foaia volantă, s-o treacă sub teanc, lipind-o de palma asudată.”

Iată și un argument pentru care vreau să nuanțez observația pe care, în prefață, o face Doris Mironescu: romanul lui Lavric ar putea fi un jurnal adevărat, nu doar un roman „deghizat” în jurnal. Înainte de orice, ritualul acestei scrieri pe verso impune, desigur, o normare, dar nu una cronologică, așa cum se întâmplă în jurnale. Dimpotrivă, ritmica instaurată în cazul acesta e una spațială. Unitatea de măsură nu mai e ziua, ci, așa-zicând, pagina... E adevărat că împrăștierea poveștii în fragmente și distribuțiile semnificațiilor lasă impresia că romanul a fost redactat asemenea unui jurnal. Numai că aici e vorba o chestiune înșelătoare de tehnică, nu de identitate.

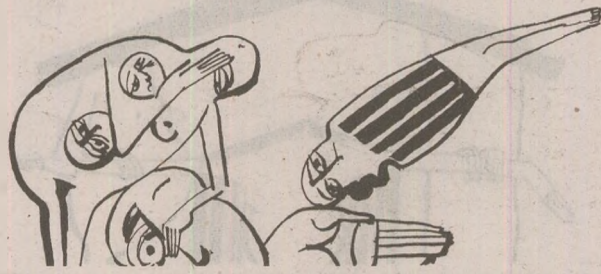
Una peste alta, **Necăsătorii** e o carte care se susține admirabil de una singură, cu zonele de rezistență și cu scăderile în care, de exemplu, livrescul devine aproape fosforescent: sunt puși pe tapet, astfel. Max Blecher, Vladimir Nabokov sau Michel Houellebecq. Autori de primă mână, fără îndoială, aparținând însă cu toții unui anume — în termeni adecvați — *mainstream*, deloc în tonul atât de familiar și de nezgomotos al cărții. Pentru că singurele efervescente îngăduite sunt acelea ale personajului Tudor Lavric, pe care nici relația cu Zina, nici despărțirea imprevizibilă și injustă de frumoasa țigancă nu îl afectează mai mult decât continua dorință de a-și duce la capăt volumul. Zeci de tragedii personale se ascund astfel acoperite de bruioane narrative, cu decentă și cursivitate.

Optând, utopic, pentru o soluție construită, și nu preluată, Tudor Lavric câștigă un pariu important. Acela de a scrie o carte a cărei lectură nu este (dupa vreo formulă), ci devine treptat una de plăcere.

Cosmin CIOTLOȘ

cărți primite

- Elena Brădișteanu, *Kairós*, jurnalul unei femei, Târgu-Jiu, Ed. Măiastra, 2006 (prezentări pe ultima copertă de Ioana Părvulescu și Vlad Zograf). 388 pag.
- David Ioachim, *Trecea o pasăre de lemn*, prefață de Nichita Stănescu, ediție îngrijită și postfață de Cornel Paiu, București, Papirus Media, 2006 (versuri). 46 pag.
- Vasile Cojocaru, *Covorul de purpură. De la Oreste la Oedip. Teatrul antic în spațiul spiritual dobrogean*, Constanța, Ovidius University Press, 2005. 232 pag.
- Tudor Crețu, *Obiectele oranj*, București, Ed. Vinea, 2005 (versuri). 76 pag.
- *Un pahar cu lumină/Poháryni fény*, antologia poezilor clujeni contemporani editată de Consiliul Local și Primăria Municipiului Cluj-Napoca, ediție bilingvă româno-maghiară, redactor și coordonator: Molnos Lajos, prefață de Emil Boc, primarul municipiului Cluj-Napoca, postfață de Petru Poanta și Molnos Lajos, Cluj-Napoca, Ed. Tinivár, 2005. 440 pag.

literatură

„13 feluri de a fi privită de o mierlă”

1.
Te-ai așezat pe cea mai înaltă creangă a vișinului.
De acolo m-ai privit prima oară. Aproape din cer.
Ochii tăi mă vedeau mică și neînsemnată
asemeni unei fragi.

2.
Apoi ai început să cobori. Pe o creangă abia
în mugurită.
De acolo mă vedeai la fereastră, aplecată peste o carte.
Încearcă să înțelegi cum se vede lumea
din paginile acelea scrise cu firmituri ciudate.
Ce gust aveau ele oare, cuvintele?

3.
Ai zburat și te-ai așezat pe arborele de vanilie.
Un dar al altei mierle dintr-o primăvară de demult.
Ce dulce trebuie să fi fost sămînța
și cum s-a întristat ea pasărea
cînd a pierdut-o în grădina mea pămîntescă.

4.
Popasul următor l-ai făcut pe băătorul de covoare.
Cît praf sub pașii tăi!, mi-ai spus.

5.
Pe cușca ciinelui te-ai odihnit o clipă.
Doar cît să ciugulești o rază de soare
să-ți primenești aripile
și să-ți amintești de versurile unui poet
ce scria în ioniană și era rudă cu Herodot.

6.
Te-ai mutat pe vechea noastră cadă de baie
ajunsă în curte, la umbra liliacului.
La rădăcina acestui ciudat obiect
doarme umbra pisicii Lucky
de care atît te-ai temut și încă te mai temi
încît deși mă privești nu mă mai vezi.
Cum ne mai orbește spaima,
păsări și oameni deopotrivă.

7.
Pe zidul înalt unde ai zburat îți încălzești aripile
strălucitor de negre, aproape albastre,
ciocul tău delicat, de culoarea mandarinei seara.
De aici mă privești ca de la egal la egal
cu ochii tăi de chihlimbar
zărind în mine o femeie din munți
dar și de pe malurile Balticeii.

8.
În sfîrșit, ai coborît pe pămînt.
De acolo mă priveai și nu-ți venea să-ți crezi ochilor,
eu crescusem nefiresc de mult
dar nu te mai temeai.
O ploaie de grăunțe curgea lin din palmele mele
odată cu dragostea mea,
o ploaie de raze se lăsa aievea pe trupul tău singuratec
ca o floare de magnolie sub ninsoare.

9.
Te-ai ridicat iar, de data asta pe vița de vie.
I-ai simțit uscăciunea și încordarea
din martie.
Și ai început să-i cînti.
Doamne, cum i-a mai cîntat ea, mierla,
din grădina omenească!
Pe mine nici nu mă mai vedeai
zăvorîtă cum erai în cîntecul tău înluminat.
Erai acolo, pe Golgota,
apoi la fereastra foisorului
de la Cina cea de Taină
și vița era acum vie, își picura singele
pentru noi toți.

10.
Cînd te-ai așezat pe creanga de liliac
prin ochii tăi mă privea tata.

11.
Ieri m-ai privit cu îngăduință.
Ca pe un trandafir alb
neînvățat cu imperiile brumei.
Ca pe o împlinire mică
și fără de umbre.

12.
Azi pe cînd plivesc straturile de ceapă
mă privești cu o anume gingășie.
Ca pe un rîu străbătut de raze
sau ca pe o surată ce-și învață puii să zboare.

13.
Acum cînd ți-ai luat zborul
din toate aceste întîmplări
îmi place să cred
că te-ai așezat pe umărul meu drept.

Aproape îmi atingi obrazul.

Aproape ai oprit ninsoarea.

liliana ursu

Cerul Învierii

o poetă îmi scrie că a moșit 40 de miei
după ce și-a ținut discursul la academia din
ara Galilor.

primăvara și rîul curge altfel
și glasul brîndușelor de pe mal
îl aude doar sihastrul
și le imploră să nu mai strige atît de tare.

pe ultima gheață a lacului aleargă
un pîlc de vulpi.
cruda lumină de martie
intensifică rostul lor compact

iar stradivarius la un alt țarm
află o pereche de visle aruncate de mare
le ia acasă.
își încălzește mîinile la focul din crengi tinere de
portocal

și apoi face din acela visle
prima lui vioară.

o altă poetă calcă batiste
într-un bloc turn din Balcani,
traduce din Seferis
dar mai ales se roagă.

cît despre frățietatea spiritului
și viața de minune
tainic ne vorbește
doar flacăra euharistică

și cerul din cireșul de mai
din care îngerul
împarte copiilor
cireșe.

Cîte puțin despre îmblînzitori

Îmblînzitorul de lupi s-a întîlnit
cu îmblînzitorul de albine
și cu acordorul de piană la o cafea Capuccino.

Cît despre îmblînzitorul de urși
el stătea retras, în casa de la marginea pădurii
și citea despre mierle, nori și nacele.
Adeseori asculta „Simfonia celor 12 insule”
și-și spunea că o să se lase de meserie.
Parfumul fragilor era însă irezistibil
în acea seară. Iar umbra ursului se suprapunea perfect
peste umbra lui.
Cine pe cine îmblînzea oare?

M-a cercetat un vis. Se făcea că sunt albină.
Se făcea că sunt lup.
Se făcea că sunt urs.
Se făcea că sunt om.

M-am trezit. Se făcea ziua.
Lumina îmblînzea întunericul.

Zugravul și poleitorul

Călugărul salvează fluturi
cînd se lasă bruma
și ei sunt aproape morți.
Îi aduce în chilia sa
și ei învie.

Pictorul salvează fluturi
cînd se lasă bruma
și ei sunt aproape morți.
Îi aduce în atelierul său
și îi pictează
poleindu-i
cu praf de aur.

Cîte puțin despre Rai

Raiul? O plutire.
Cît urma unui greiere
în grădina de lîngă gară.
Cît jarul din poiană
după plecarea sihastrului.

Raiul? Cîntec mic.
Șuier de tren în nopțile
prevestitoare
ale brumei.

Nădejde neîmpărțită.

Și corabia alba, alba
a unui schit
înfruntînd iernile
dar mai ales primăverile sălbatice.

Raiul? Lumina ce se cobora urcînd
peste apostolii Domnului
în pacea serii
de la Cina cea de taină. ■

l i t e r a t u r ă

În 1986 Lucian Raicu și Sonia Larian, copleșiți de ceea ce părea că nu se mai termină, se hotărăsc să nu se mai întoarcă de la Paris. Cei doi scriitori români intrau astfel în zona exilaților, a celor care încetau să mai existe. Numele lor devenise prohibit.

Nu ne interesează acum să intrăm în detaliile acestei istorii de atâtea ori repetate cu fiecare mare plecare și nici istoria meșu alta și mereu teribilă a fiecăruia dintre marii plecați.

Este însă curios să constăți cum, în cazul lui Lucian Raicu cel puțin, literatura română și-a permis luxul unei tăceri prelungite, ca și cum tăcerea impusă de cenzura uniformă de altădată era firesc să dureze și azi.

Pe ce mă bazez?

Aduc un singur argument, deși multe ar fi de adus. Editura Institutului Cultural Român a reeditat acum nici doi ani, într-o clandestinitate totală, **Gogol sau fantasticul banalității**. Nici un ecou n-a avut această carte vertiginoasă în fiecare din paginile ei! S-ar putea înțelege de aici că literatura română s-a cam plictisit de capodopere în serie...

Probabil că subtilitatea lui Lucian Raicu nu mai e pe gustul unei generații (sau al unor generații) obișnuite cu muzica de fanfară. Probabil că lipsa lui de orice competență într-ale autopromovării nu se mai potrivește cu timpurile. Probabil că întâlnirea noastră cu unele din marile cărți și nume urmează trasee obscure...

România literară, prin directorul ei, a decis să reia o parte din textele citite la RFI de Lucian Raicu, după stabilirea în Franța, și niciodată tipărite. Aceste scrisori, vechi de mai mulți ani, au toate mărcile oralității (și chiar o punctuație specială, adecvată pauzelor de lectură și sublinierilor — nespuse de raichiene! — ale zecilor de nuanțe necesare la tot pasul).

Scrisorile din Paris ne vin cu o poștă grav decalată: evenimentele despre care ni se vorbește aici — cu emoție, ca sub imperiul unei urgențe — aparțin unui timp și unui loc literar inactuale. Interesul lor e însă intact, fiindcă urgența e la fel de presantă și emoția miraculos de proaspătă. (Vasile POPOVICI)

Scrisori din Paris

Malraux la Panthéon

Trăim într-o lume care respinge cuvintele mari. Explicabilă suspiciune după toate câte s-au întâmplat și totuși deloc motiv de încântare. Destule cuvinte mari s-au prăbușit peste ruinele unor utopii sângeroase. Trecutul unor iluzii — spre a împrumuta titlul cărții de succes a lui François Furet — seamănă cu un cimitir al proiectelor îmbietoare, al lozincilor zgomotoase menite să schimbe fața lumii, a unei lumi — e drept — făcute să stârnească orice altceva decât *entuziasmul*. Iată o primă mostră de cuvânt mare, mai curând de tristă amintire, năruit în mahmureala unei brutale treziri la realitate.

Abuzul de cuvinte mari s-a văzut ce a dat și a tot dat. Catastrofal, iresponsabil abuz. Rău cu ele — cu vorbele exaltante — dar, iată, rău și fără ele, o dovedește posomorâta ambianță născută din suspiciunea față de ele. De făcut neapărat distincția dintre cuvintele goale și cuvintele, totuși, importante, adevărate, cele ce încorporează valorile fără de care viața nu prea merită osteneala de a fi trăită. Necesară ca aerul distincție...

Readusă în actualitate în modul cel mai oportun de evenimentul lunii noiembrie — André Malraux la Panthéon. Viața și opera lui Malraux legitimează mai mult decât orice altă viață și mai mult decât orice altă operă literară a secolului 20 francez și nu numai francez o reabilitare — fie și una tutelată de spiritul de examen, de spiritul critic — a ceea ce numim «cuvintele mari», cu ghilimele sau fără. De data asta, merită să o facem, să scoatem ghilimelele suspiciunii.

Destin și antidestin, mit și istorie, sensul vieții, revoltă, fraternitate, justiție, adevăr, demnitate, curaj, sacrificiu, onoare, moștenire, condiția umană, speranța, grandoarea, angajamentul, răspunderea, necunoscutul, mirarea, miracolul, marea artă, marea literatură, fidelitatea, cultura-catedrală, abnegația, nesupunerea, valorile nepieritoare, absolutul și valorile absolute, imaginarul și muzele sale, spiritul și metamorfozele sale, spiritualitatea, Franța ca entitate, omenescul, umanismul, umanitatea, restaurarea sensului, peste toate aceste cuvinte și sintagme domnește cu toată greutatea și cu tot misterul curioasei sale făpturi autorul *Antimemoriilor*.

Malraux nu s-a temut de cuvintele mari. S-ar fi putut să-l coste enorm — și o vreme parcă l-a costat, nu prea se mai vorbea de el — această «alianță», cutezătoare și foarte riscantă, foarte periculoasă — cu ele. A fost pariul său și se ivesc semne că — împotriva

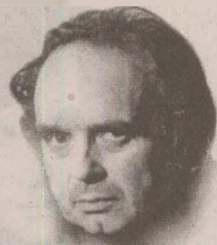
așteptărilor — nu, nu l-a pierdut.

Lumea de astăzi refuză cuvintele mari. Cu atât mai rău pentru ea — este mesajul, este avertismentul — și profetia lui André Malraux.

Pariul poate fi înțeles și altfel — prin tentativa *parcă fără precedent* de a demonstra că se poate face literatură explorând zonele înalte ale condiției omului, cu ignorarea aproape totală sferei «private». Nu mă interesează ceea ce mă interesează numai pe mine — spusese. Mai spusese că mica provizie de secrete, de mizerabile secrete ale fiecăruia n-ar trebui să țină de competența scriitorului, afirmație uluitoare pentru toți cei încredințați că tocmai — și dimpotrivă — partea de intimitate, «secretele» individului reprezintă chiar obiectul literaturii. O mică, vorba vine, pentru că numai mică nu e, «revoluție» în modul e a defini sfera literarului și materia literaturii, părănd să sfideze mai toată tradiția literară și poate cu precădere pe cea franceză, intens solicitată de problematica ascunsă a individualității, de intimitatea și de secretele acesteia...

Acestui refuz literatura franceză îi datorează o metamorfoză plină de urmări, o modificare a *specificității* ei moderne, a uneia amenințate de limitare, de rigiditate, de epuizare a filonului «individualist», rafinat și bizantin (în sensul «Franței bizantine» a lui Julien Benda) egocentric și narcisist. Din acest refuz s-au născut operele lui Malraux atât de neasemănătoare cu ceea ce se credea că este adevărata literatură — *La Condition humaine, Les Conquérants, La Voie royale, L'Espoir, Les Noyers de l'Altenburg, Antimémoires*. Malraux a făcut din antiliteratură — ignorarea sferei private — adevărată literatură și chiar «roman». Cu bune sentimente — decretase Gide — se face proastă literatură. Cu bune sentimente, altfel spus cu «cuvinte mari», de felul celor enumerate mai înainte, culese nesistematic din opera lui Malraux... Autorul *Condiției umane* s-a înscris cu forță în contra acestei «direcții» preponderente, a îndrăznit să o tăgăduiască... Drumul părea să ducă de-a dreptul în neant, în neantul literaturii... Iată că n-a fost să fie așa... Sentimentele înalte și cuvintele mari și-au dobândit — odată cu Malraux o legitimitate în spațiul literaturii franceze. Noul drum nu s-a arătat a fi steril. Malraux l-a autorizat pe Camus, l-a făcut să fie cu puțință. Nici asta nu e puțin lucru.

Lucian RAICU
noiembrie '96

Emil Brumar

CERȘETORUL DE CAFEA

Caligrafie

Sărutu-ți lin planta piciorului
Lăsată în apa izvorului

Să tremure-asupra fin-prundului
Asemeni surîsului, gândului.

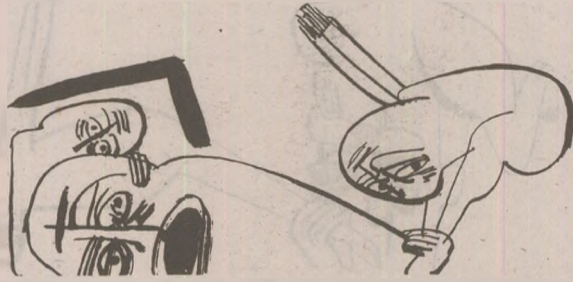
Căci toate-s în voia Umilului.
Primește-osteneala Emilului.

Dedat iar corvezilor pure,
Îți strîng flori pustii de pădure.

Ci nu-ți fie teamă, n-ai grijă
În somn de-oi sosi cu o birjă

De aur de mii de carate;
Știi bine, eu pot să-ți fiu frate
De fragedă singurătate...

actualitatea

Cu taxă inversă

„Vă iubim în fond **prea** mult, ca să vă nimicim”, - celebrul U Kai despre posibilitatea unei distrugerii a Occidentului de către sovietici, chinezi, japonezi...” (care or fi azi, în 2006, și cărora li se adaugă teroriștii, de orice fel și de oriunde)...

Scrisoarea de peste acum patru decenii a unui băiețel de 9 ani trimisă din tabără:

„Dragă mămică, am sosit în tabără bine, sănătos. Mămică, dar să știi că n-am plâns. Aici e departe, dar e frumos. Mămică, îți dau telefon, **dar cu taxă inversă**” (n.n.).

Numai adversative, scurte, ca viața trăită... **dar** pline de amor. De unul disperat. Chiar și în cazul copiilor; când sunt părăsiți de adevărații lor genitori.

Copii părăsiți, adoptați. Făcând parte dintr-o singură și mare familie. Sunt, pe toată țara, 170. (În aproximativ 1970) Directoare, F. S. Vorbește precipitat închizând ochii. Sufletistă.

Un iepure care dispăre leșă în intimitatea pădurii.

Primii copii adoptați care au făcut de gardă foarte serioși. Au găsit... li s-a oferit acest lucru de garanție, iar copiii **aceștia** cred în el mai mult decât cei normali, (probabil), sub catargul care fâlfâie în briza.

Societatea spartană totdeauna a avut mai bine grijă de copii. Se face de gardă tot timpul, cu schimbul, minus noaptea.

Paiete albe de la Vama-Veche în soare pe malul mării în care ședeam culcat. Echilibru perfect. Lanul de grâu care foșnea...

De la Mangalia până la Costinești, vreo 12 kilometri de lanuri galbene pe malul mării. Fazanii. Grâul copt și marea...

— Olimbio,... cine-i, fă, aia?... întreba flăcăul, - moartea?...

— Nu-i, moartea, mă, răspunsese repede fata, nu-i moartea, o cunosc, e o măicuță, o cheamă Sofronia...

O notă răzleață, de care tot mă lovesc, scrisă, caligrafic în 1972, rescrisă de mână în alt carnet în 1991, ca și cum aș fi uitat, tipărită fără nici o explicație în primul sau al doilea volum de memorii și care îmi aparține, sigur, după ce m-am îndoit un timp, ca de tot ce pare prea reușit, ca să fie al meu; gândul că eu nu pot scrie decât lucruri banale:

Intensitatea fricii produce evenimentul.

Și o surpriză, în fine, **Rimbaud, - Bietul vis:**

„Ah, songer est indigne
Puisque c'est pure perte...”

Să visezi, ah, e nedemn, fiind pierdere curată...

Vorbește proprietarul de sclavi. ■

Cuvintele politice la modă, repetate intens în dezbaterile publice, ajung foarte repede să-și lărgească sensul și să producă derivate. În ultimele săptămâni, familia lexicală a substantivului **lustrație** și-a impus prezența în limba română, într-o manieră care va lăsa probabil urme. În DEX cuvântul nici măcar nu apare; îl găsim totuși înregistrat de noul DOOM, care l-a preluat din uzul curent și din câteva dicționare de neologisme, unde are sensul de „ritual, ceremonie de purificare din antichitatea latină”. La originea echivalentelor culte de azi - fr. *lustration*, engl. *lustration*, it. *lustrazione*, sp. *lustración* etc. - stă termenul latin *lustratio*. După 1989, **lustrație** (ca și echivalentele sale internaționale) a devenit un termen politic, legat de diferitele legi prin care se limita accesul la putere al celor vinovați de abuzuri și represiuni în perioada regimului comunist. În română a intrat mai de mult un alt latinism cult, legat etimologic de **lustrație**: *lustru* (din *lustrum* - rit de purificare practicat în Roma antică, odată la 5 ani, cu ocazia recensământului; prin extindere, *lustru* a ajuns să însemne, în stilul solemn, „perioadă de 5 ani”). E o problemă de etimologie latină dacă acest *lustrum* este identic, înrudit sau doar omonim cu termenul din care provin fr. *lustré*, it. *lustrò*, preluate în epoca modernă și de românescul *lustru* „strălucire, aspect lucios”; de la acesta din urmă s-au format derivate cu aspect popular, bine instalate în limbă: verbul *a lustrui*, substantivele *lustruială* și *lustragiu*.

În presă și în mesaje de pe Internet, atestările lui **lustrație** și ale familiei sale lexicale sînt numeroase. De la substantiv s-a refăcut ușor verbul *a lustra* (prin derivare regresivă convergentă cu împrumutul cult, rezultatul corespunzînd verbului latinesc *lustrare*). De la verb, s-a format în contextul actualelor dezbateri politice derivatul **lustrabil**, cu sufixul *-bil*: adjectivul adesea substantivizat adaugă sensului tehnic o notă ironică, pentru a caracteriza pe insul vizat este văzută și ca o aptitudine personală, în măsura în care evocă termeni ca *prezidențiabil*, *ministeriabil* etc.): „nu va rămîne în funcție dacă va fi găsit **lustrabil**” (*Cotidianul*, 11.04.2006); „cei «**lustrabili**» nu se încumetă să spună ceva” (ib.), „și conservatorii au **lustrabilii** lor” (*Evenimentul zilei* = EZ, 10.04.2006); „**lustrabilul** Ion Iliescu avea la vremea respectivă, în rîndul majorității populației, un statut semi-divin” (blog.hotnews.ro). Ghilimelele semnaleză uneori noutatea termenului, altelei chiar distanța ironică. Accidental, s-a produs și un derivat anormal în *-bil*, nu de la verb, ci de la substantivul **lustrație**: „dacă numărăm «**lustrațiabili**» din viața politică și economică românească, găsim duium, bre” (forum *Adevărul*, 19.04.2006).

Verbul *a lustra* a fost folosit inițial mai ales în construcții pasive - „ar putea fi **lustrați**, dacă legea este votată de Parlament” (*Cotidianul*, 11.04.2006); „cine și cum să fie **lustrat**” (ib. 12.04.2006). Mai spectaculoase sînt însă utilizările active - „Ca să **lustrezi** pe cineva, e nevoie de aviz”; „Vom **lustra** bine?” (ib., aluzie la sloganul electoral al președintelui) - și chiar reflexive: „o voce anonimă de pe Internet-ne invită să ne **lustrăm**”; „înainte de a ne **lustra**, să vedem dacă avem de ce” (*Evenimentul*, 13.04.2006). Evident, folosirile actuale ale verbului corespund unei schimbări semantice: **lustrarea** ca act global de purificare se concretizează, proiectîndu-se asupra fiecărui individ; prin particularizare, **lustrat** înseamnă astfel „eliminat din viața politică, prin legea **lustrației**”. Mi se pare că în uzul actual *a lustra* tinde să se confunde cu familiarele *a lucra* și chiar *a luxa*, asemănătoare ca formă și sens: „senatorii îl «**lustrază**» pe Traian Băsescu” (*Realitatea românească*, 30.03.2006); „alianța se **lustrază** singură” (*Cotidianul*, 3.04.2006).

Verbul este deja folosit și în contexte alegorice - „Legea **lustrației** va tăia poate capetele balaurului,

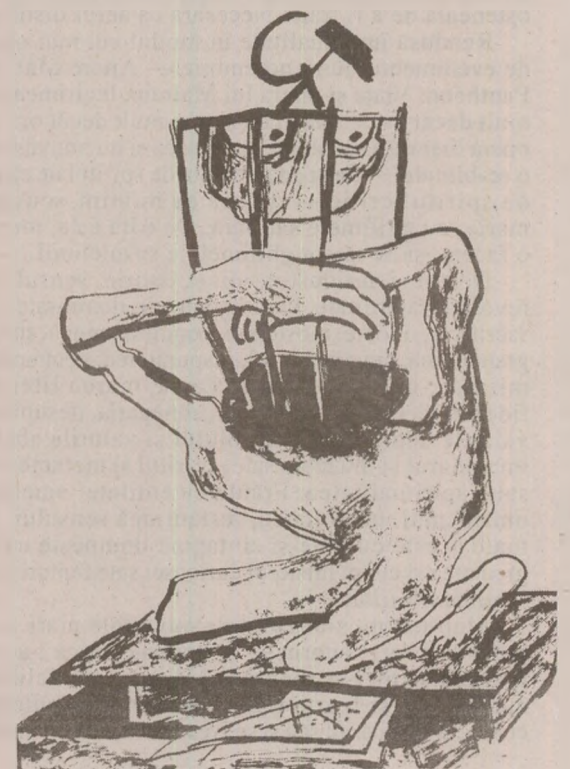

Lustrație

dar corpul acestuia va găsi resurse pentru a genera alte capete, care nu vor putea fi **lustrate**” (EZ, 15.04.2006) - și mai ales absurd-glumețe: „La sindrofia cu pricina doar babele din Someșeni au rămas **lustrate** și cu buzele umflate” (*Bună ziua, Ardeal*, 21.04.2006). În limbajul familiar, sensul verbelor este adesea instabil și atribuit mai mult de context. Constatăm că *a lustra* (cu toată încărcătura sa de tensiune politică) intră ușor în tipar de imprecizie - „**Lustra-mi-aș** picioarele!” (*Evenimentul*, 12.04.2006); „Băsescu, **lustra-te-am!**” (de Incognito, forum *Gândul*, 31.03.2006). Antifrastic este uzul de urare: „Te-am sunat să-ți **lustréz** La mulți ani!”, ar fi cel mai recent banc care circula prin parlament” (*Adevărul*, EZ 10.04.2006).

Jocul de cuvinte, figura etimologică sau paronimică constituie o tentație atît pentru jurnaliști - „În loc de **lustrație**, **lustruială**” (titlu, în EZ 9.10.2004) - cît și pentru cititorii care trimit comentarii: la întrebarea „Vom **lustra** bine?” se răspunde: „Nu d-le, vom **lustrui** bine, că suntem specialiști în așa ceva” (forum *Cotidianul*, 12.04.2006);

Majoritatea citatelor de mai sus sînt foarte recente; e de așteptat ca jocul să continue, printr-o profundă și caragială integrare a **lustrației** în limbajul familiar: „Ce-aș mai pune eu **lustrația** pe matală!” (forum *Gândul*, 29.03.2006). ■

critică literară

Spre deosebire de câțiva cronicari literari care își aruncă periodic, cu „fiurca”, textele între coperti de carte, după un vechi și sănătos principiu (o cronică apărută în revistă va fi citită într-o emisiune la Radio, ca medalion, apoi introdusă într-un volum, iar la sfârșit, într-o impunătoare sinteză), Mircea Iorgulescu înfățișează în *Tangențiale*, pe lângă cunoscutul său profil combativ, o materie bine organizată pe axa unui criteriu. Sunt reunite aici analize de dimensiuni variabile (de la simpla recenzie la studiul în toată regula) dedicate unor cărți de critică și istorie literară, memorialistică și publicistică accentuat confesivă. Poezia și proza lipsesc, de asemenea teatrul: literatura artistică adică, „pură” în sensul ficționalității. Nu că *problemele* pe care le urmărește autorul nu s-ar regăsi în interiorul unor astfel de opere și că o analiză atentă nu le-ar putea decupa explicativ; dar Mircea Iorgulescu preferă în cazul de față să disece metaliteratura, ceea ce se scrie — și se trăiește — pe marginea cărților. În cele mai bune pagini ale sale, critica pe care o întreprinde nici nu este una propriu-zis literară, ci culturală în sens larg, angajând competențe diverse (în sfera istoriei, psihologiei, sociologiei, politologiei) și expunând o altă miză decât aceea a stabilirii unui diagnostic axiologic. Mai mult decât atât, în ambele secțiuni ale volumului apare o problematică fierbinte, deopotrivă actuală și spinoasă: o sumă de teme delicate, aproape tabu, pe care alți critici le ocolesc cu prudență. „*Tangențiale*” este, atunci, o frumoasă figură de stil, oarecum improprie dacă o raportăm la conținutul volumului și la maniera de lucru a autorului. Mircea Iorgulescu merge drept la țintă, abordează frontal o tematică dificilă (legionarism, antisemitism, colaboraționism, polițism ideologic, revizuire post-revoluționare...), lăsând „diplomația” deoparte, cu ipocriziile și eufemismele ei, pentru a pune niște lucruri încălcate într-o anumită ordine moral-intelectuală. Fără a se pretinde unic deopotrivă al adevărului, el încearcă și reușește să dilueze concentrația mitomană a unor discursuri publice și cărți de autor proiectate pe ecranul certitudinilor absolute. Această vastă operațiune de ecarisaj în câmpul ideilor e derulată prin câteva minuțioase studii de caz, sprijinite pe raționalism critic, bun gust literar și variate cunoștințe transdisciplinare. Nu mai puțin, pe o franțuzească ironie, când fină ca o adiere pe fruntea înfierbântată a unui procuror de serviciu, când casantă la constatarea unor abuzuri metodologice și carențe deontologice.

Vârful valoric este reprezentat, indiscutabil, de întinsa analiză a cărții publicate de Alexandra Laignel-Lavastine, *Cioran, Eliade, Ionesco: L'oubli du fascisme* (2002). *Et pour cause!* În opul editat la PUF și tradus ulterior în românește, vedem — la plural — o culme a distorsionării critice. Cu pretenții și aparențe de studiu științific (bine documentat, blindat cu date precise și referințe exacte, nu-i așa?), volumul „cercetătoarei” cercetate și scuțurate de Mircea Iorgulescu este de fapt un rechizitoriu construit pe o teză aberantă. În conformitate cu aceasta, Cioran și Eliade ar fi fost antisemiți și legionari/legionaroizi de la începutul activității lor, în România interbelică, și până la moarte, toată opera fiindu-le impregnată de antisemitism și fascism. Iar culpa lui Ionesco (fiindcă trebuie să aibă și el una) este aceea de nu-i fi denunțat public pe cei doi, continuând să întrețină relații de prietenie cu niște foști, dar *forever green*, fasciști. Pentru a demonstra validitatea acestei pseudo-teorii, Alexandra Laignel-Lavastine nu ezită să folosească, pe scară largă și de fiecare dată când necesitățile rechizitoriului o impun, diverse procedee maloneste: contrafaceri grosolane, deturnări de date și sensuri, extrapolări abuzive și convenabile extrageri din context, intervenții abuzive pe texte tipărite și modificări oportune de citate, totul în spiritul unui biografism vulgar, instrumentat ideologic. Numai că această dirijată discreditare devine, pe măsura derulării ei, o autodiscreditare. Urmărind „liniile pur și simplu scandaloase” ale acestei cărți, Mircea Iorgulescu nu încetează să se minuneze de felul în care trei mari intelectuali ce nu se mai pot

Daniel Cristea-Enache

CARTEA ROMANEASCĂ

Impactul critic

Mircea Iorgulescu, *Tangențiale*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2004, 228 p.

apăra singuri sunt târâți într-o boxă de tribunal de către o procurare improvizată. Care se întreabă, pasând cititorului francez răspunderea interogației și a răspunsului, dacă nu cumva cărțile lui Eliade și Cioran ar trebui arse!...

E limpede că se exercită aici și presiunea unei teme atât de sensibile. Criticul o numește cu aceeași sagacitate: „Specifică realismului socialist era *tirania temei*: nu avea importanță dacă o carte era bună, mediocră ori proastă, importantă era «tema». Despre o carte slabă, dar care avea o «temă importantă», era imposibil, de fapt interzis, să se spună că este... slabă, ea era apărată, protejată, innobilată, chiar, de importanța temei! Se întâmplă exact la fel cu «studiul» Alexandrei Laignel-Lavastine. O carte slabă, făcută să producă zgomot, o carte în care sunt folosite procedee incorecte. A-i numi defectele nu înseamnă însă a contesta existența unei forme specifice și criminale de fascism în România interbelică, nici a antisemitismului «larvar» ce avea

să devină *de stat* între 1938 și 1944, nici a adeziunilor lui Mircea Eliade, Emil Cioran și a altor intelectuali din generația lor, dar și din alte generații, la legionarism.” (pp. 62-63). Cu finețe disociativă și exactitate documentară, operând contextualizările necesare și refuzând comoda perspectivă *ulterioară* a denunțătorilor de profesie, Mircea Iorgulescu stabilește partea de vină a lui Eliade și Cioran, deriva lor ideologică dinspre finalul epocii interbelice, regăsită în clar în *Anii '30. Extrema dreaptă românească* (1995) de Zigu Ornea și în alte surse bibliografice. El nu apără, deci, ceea ce este de neaparat: inflexiunile extremiste din tinerețea celor doi autori. Dar nici nu le prelungește, abuziv, asupra întregii lor personalități și activități, ca o umbră malefică pe care orice fragment scris de Eliade sau Cioran ar lăsa-o pe hârtie. Ce-ar mai fi de adăugat, când autoarea uimitoarei manufacturi lipește cu de la sine putere, înaintea unei fraze a lui Cioran („Asupra acestor lucruri, viziunea mea nu s-a schimbat fundamental; ceea ce s-a schimbat în mod sigur este *tonul*.”), termeni precum „democrație”, „tiranie”, „Germania, Occident în general sau Rusia”? Când, în realitate, eseistul se referea în fragmentul respectiv la... Shelley, asupra căruia viziunea lui nu se schimbă? Ar mai fi de adăugat o singură frază a lui Mircea Iorgulescu, încheind definitiv cazul Lavastine: „Când un autor atinge asemenea culmi ale deturnării citatelor, nu-l mai crezi nici dacă afirmă ca Parisul e capitala Franței.” (p. 58).

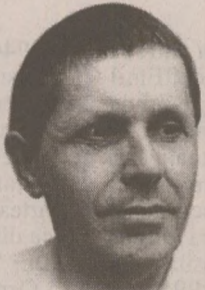
Trecând acum pe versantul coborât al *Tangențialelor*, sunt de făcut câteva observații care, fără să atenuzeze impresia general favorabilă, punctează deficiențele volumului. Mai întâi că autorul nu folosește întotdeauna aceeași măsură critică: excesiv de sever cu contribuțiile, totuși, importante în materie de *ionescologie* ale Martei Petreu, el ridică în slăvi cartea „alternativă” scrisă de Marie-France Ionesco. Pe de o parte, îi sugerează acesteia unele ipoteze interpretative, indicând și citatele care să le susțină. Pe de altă, avansându-le, recurge la un ton neașteptat de umil: „Marie-France Ionesco nu citează acest exemplu, în severa economie a lucrării ei ar fi fost probabil prea mult; am vrut, semnându-l eu însumi, doar să ilustrez amploarea și înălțimea viziunii propuse de ea.” (p. 98). E straniu să-l vedem pe aprigul critic și temutul polemist deodată îmblânzit, inundat de fericire la întâlnirea cu o carte departe de condiția capodoperei. E, iarăși, curios să citim cronici (la volume de Mircea Martin ori Nicolae Manolescu) care se încheie, practic, înainte de a începe, fără ca Mircea Iorgulescu să fi intrat în materia cărților „analizate”. Fraze inteligente, portretizări inspirate, bune relaționări cu fundalul socio-cultural; dar *G. Călinescu și „complexele” literaturii române*, precum și cele trei volume din *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu* rămân, finalmente, necomentate. Desigur că se pune problema spațiului tipografic acordat de revista „22” unei cronici literare. Dar, de vreme ce alte opere beneficiază de trei-patru episoade critice, de ce acestea, considerate atât de importante, au fost expediate într-unul singur?

Adevărul este că dintre cele două laturi ale criticii, „negativă” și „pozitivă”, penalizatoare și constructivă, Mircea Iorgulescu o preferă vizibil pe cea dintâi. Tangente întotdeauna la valoarea estetică, comentariile lui aleg impactul direct cu falsele notorietăți, cu pedestalele șubrede și statuile de gips. Iată și motivul pentru care psiho-patologia lumii noastre culturale, în ultimii ani caeuști și în primii de după Revoluție, îi reține preț de atâtea pagini interesul analitic. Nu pare o curiozitate pentru tot ceea ce este — și se propagă — aberant, ci un interes așa-zicând științific, de medic confruntat cu simptome de nebunie pestriță, intens și divers colorată. „Tulburări afective și afectivități tulburate”, cum notează el ironic, la un moment-dat.

O carte inegală, cu hibe, dar și cu porțiuni de mare densitate descoperim în aceste *Tangențiale*, în care spiritul critic, câteodată eclipsat, se înfățișează cel mai pregnant în ipostaza lui seducător-martială. ■

critică literară

Gheorghe Grigurcu

SEMN DE CARTE

Oponent nu numai prin cultură

Bujor Nedelcovici

mai totdeauna avînd larg deschise porțile călătoriilor, ba chiar îndelungatelor șederi în Occidentul diabolizat de ideologie. De ce n-au făcut caz de rezistența prin cultură scriitorii (adesea de prim rang) ostraciți, apăsați de nevoi și, de altminteri, cei mai nepătați, precum Radu Petrescu, Leonid Dimov, M. Ivănescu, Emil Brumar? Nu cumva pentru că heraldii conceptului nu se prea îndurau a se dispensa de trusa oportunităților discrete, a concesiilor „mici”, săvîrșite cu nădejdea că nu vor ieși la suprafață? Nu cumva pentru că erau mai buni echilibriști și prestidigitatori decît luptători înzestrați cu musculatură morală și cu îndrăzneala de a accepta rigorile înfruntărilor în ring? N-am putea generaliza, însă ni-e teamă că o bună parte a rezistențelor cu pricina s-ar putea regăsi într-o astfel de clasă. Ne vine în minte o anecdotă. La curtea unui împărat tiranic la culme, cu un picior mai scurt, curtenii care se întreceau în a-i intra în grații prin lingușire au început și ei să... șchiopăteze. Spre a-și arăta devotamentul, nu mai mergeau decît șchiopătînd. Într-o bună zi, unul dintre ei a fost văzut umblind normal. Intrigat, suveranul l-a chemat la sine și l-a întrebant cum s-ar putea explica insolitul său comportament. Pășesc astfel, mărite Doamne, a sunat răspunsul abilului personaj, întrucit sint schiop de ambele picioare...

Unul dintre scriitorii români care a cutezat să nu șchioapete nici cu un picior nici cu amîndouă a fost, după știința noastră, Bujor Nedelcovici. Semnificativ e că nu e vorba de un militant „născut” ca atare, de un spirit preponderent bătaios, de un rebel incorrigibil. Aspirația d-sale e, după cum ni se confesează, către seninătatea înțelepciunii, către „surisul detașat și impasibil”, corelat cu concepția budistă și islamistă după care cel ce-a trecut de saizeci de ani este un om liber. Iată schița unui program de viață: „Ieșirea din evenimentul politic cotidian, din immanentul cultural și necesitatea de-a mă îndrepta către meta-istorie, filosofia istoriei, metafizică și sacru. «Nu rîde, nu plînge, înțelege.» — Spinoza. Nu mi-a rămas o altă soluție decît să... înțeleg. Detașat dar interesat, impasibil dar curios să aflu...”. Adrian Marino îi spune la telefon romancierului: „Dumneata ești un anacronic, domnule Nedelcovici!”, iar Angela Martin îi declară: „Tu ești atipic, Bujor!” Scriitorul acceptă ambele caracterizări, propunîndu-și a scrie un eseu în care să explice de ce nu putea fi, nici înainte, nici după momentul crucial '89, „sincronic și tipic”. Avem însă impresia că, din fericire, pentru împlinirea conștiinței proprii, Bujor Nedelcovici nu e pe de-a-ntregul nici „anacronic”, nici „atipic”. Căci năzuința imperioasă a ființei d-sale lăuntrice către „perfecțiune”, de acea „curiozitate” benefic umană care-l situează în conexiune cu diacronia și cu tipologiile ei, între care cea a solitarului. „Anacronicul” și „atipicul” e nevoit a se confrunta cu istoria tocmai pentru a-și asigura — dar nu în chip absolut, căci ar fi cu neputință — libertatea de conștiință în unicat: „Am rămas un *mêteque*, un vagabond, un nomad, un călător care încearcă să scape din această nouă formă de barbarie modernă dominată de teroarea banului, a reușitei materiale, a imaginii (care va înlocui pagina scrisă) și a despiritualizării existenței. Nu-mi rămîne decît o acțiune solitară și donquijotescă - demolator de impostură și trîșerie - în care să caut supranaturalul în artă și naturalul în cunoaștere, conștiință și devenire”. Cu toate că-n fiecare zi repetă „de zece ori”: „Nu vorbi. Nu lua Cuvîntul!”, scriitorul e pus în situația de-a „lua cuvîntul”: „Am adoptat o «clarviziune disperată», un anticonformism în care apăr valorile tradiționale (cele rare au rezistat în timp), sint împotriva dictaturii economicului, a mentalității negustorului, a civilizației robotizate, a dominației profitului și a reușitei materiale. Nu sint de stînga (sint anticomunist) și nici de dreapta, deoarece nu cunoaște «grija pentru celălalt». Nu recunoșc nici o autoritate morală (cu excepția lui Dumnezeu), sint rebel la orice formă de opresiune și umilîntă, contestatar la tot ce înseamnă injustiție, lipsă de adevăr și uitare a trecutului... Sint creștin! Scriu mai întîi pentru mine, apoi pentru ceilalți iar «conștiința de sine și devenirea» valorează mai mult decît orice reușită sau glorie...”

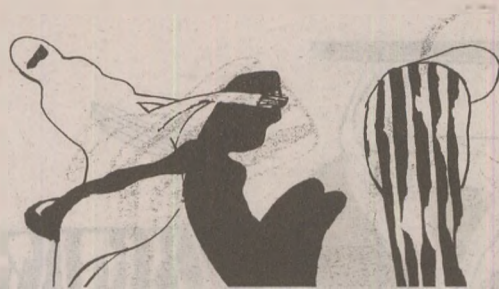
Acesta e, pe scurt rezumatul lui Bujor Nedelcovici. În

temeiul rîndurilor de mai sus, romancierul recurge la istorie și la categoriile pe care ni le oferă aceasta pentru a accede la adevăr, pentru a preveni amnezia, pentru a sluji cu devoțiune „conștiința de sine și devenirea” pe care le clamează. Istoria e un intermediar al definitivului, o anticameră a absolutului. Pentru ca un eveniment să poată fi analizat și sancționat, el trebuie să se transforme în „fapt istoric”. Altfel n-ar putea fi asumat de conștiința colectivă. Neajunsul studierii comunismului e împrejurarea că obiectul cercetării e încă de dată recentă, că mai singurează încă. Dar în curînd, e convins Bujor Nedelcovici, va pătrunde în conștiința europeană, cea care-i poate acorda condiția de istoricitate: „Dar pînă atunci să nu «depunem armele». Să stringem mărturiile, documentele și arhivele astfel încît cei care vor veni după noi să aibă posibilitatea să le transforme într-un fapt istoric”. Cel ce lansează un asemenea îndemn, oricît de „solitar” și de „donquijotesc” s-ar simți, e unul din combatanții pe frontul unui ideal, unul din „protestatarii”, unul din „nonconformiștii” cu fața îndreptată spre infinitul devenirii.

Pe versantul autohton al acestei istorii în curs al cărei vates involuntar devine, Bujor Nedelcovici, după cum era de așteptat, înscrie constatările acide. Reforma economică e încă departe de finalizare, băncile falimentează, spiritul mafiot e favorizat de lipsa unei justiții autentice, dreptul la proprietate e încălcant. Încă mai gravă apare compromiterea ideii de democrație liberală prin absența unei voințe politice. Crîncenul comunism e continuat în linie directă de marasmul neocomunismului. După care urmează o luare de atitudine în termeni cioranieni: „O dezamăgire este mai gravă decît o amăgire deoarece a distrus speranța. Să transformi speranța în renunțare? Dar a fi român nu înseamnă oare să renunți chiar și la renunțare?” Și de la aceeași altitudine e reluată amara ipoteză a unei gene etnice tarate prin absența tragicului. Tragicul obligă la spirit critic inflexibil, la caracter și radicalitate, la luciditate continuă, la dramatismul opțiunilor: „Noi sintem tentați spre o atitudine lejeră, superficială, lipsită de responsabilitate în raport cu acțiunile proprii și ale celorlalți. Dacă victima îmbrățișează călăul (Marian Munteanu, bătut crunt de mineri în Piața Universității, a fost propus de Virgil Măgureanu la președinția țării), toate legile umane sint răsturnate și pe bună dreptate se spune că în România îți este interzisă și plăcerea de a avea un dușman pentru că o dată ce l-ai învins trece de partea ta”. Însă nici în mediul „hexagonului”, unde Bujor Nedelcovici s-a exilat în 1987, situația nu e roză. La Paris, pentru a fi lansat, s-ar cuveni să vii în întîmpinarea criteriului comercial suveran (deoarece nici un editor „nu investește nici un franc dacă nu are certitudinea că va cîștiga dublu”) printr-un anume gen de relații... excentrice: „Cînd am sosit la Paris în 1987, cineva m-a întrebat: «Ești mason, homosexual sau evreu?» «Nu», I-am răspuns eu. «Atunci cum crezi că o să reușești să fii scriitor la Paris și în special să te afirmi, adică să ai citeva articole în principalele cotidiene, să apari la televiziune și să te invite Bernard Pivot?»”. Și pe deasupra e prezent și colaboraționismul de-acasă care-și etalează, nu fără un anume succes, funciara disponibilitate: „Am plecat din România unde timp de 50 de ani am fost intoxicat (pînă la greață și urlet) de ideologia marxistă și reprezentanții ei: Lukacs, Sartre, Aragon etc... Și iată, acum mă aflu din nou în fața aceluiași militanți marxiști (N. Tertulian, «victimă a lui Ceaușescu») care își arogă, cu zîmbetul pe buze, dreptul de a-i apăra pe unul ca Georg Lukacs sau Bertolt Brecht! Evident! Pentru că Nicolae (nu! Nicolas) Tertulian, în România, susținea filosofia și ideologia marxistă. Este firesc ca în Franța să rămînă credincios «aceleiași religii». Plus, adaptarea, cameleonismul!” Între două lumi nesatisfăcătoare, Bujor Nedelcovici mărturisește cu o decepție care, înainte de-a rezona în „meta-istoria” la care visează, se va vărsa și ea în istoria epocii noastre atît de tensionate, că nu se simte nici francez și nici român. În contul primei ipostaze, d-sa însuși s-a proclamat *mêteque*, în contul celei de-a doua, așteptăm să acționeze... patriotarzii de serviciu. ■

vident pentru (mai) toată lumea, colaborarea scriitorilor cu regimul comunist a pus un stigmat deopotrivă asupra personalității lor umane ca și a celei creatoare. Cei mai lucizi i s-au împotrivit în grade diverse, cu mai multă ori mai puțină consecvență, curturînd — fenomenul cel mai frecvent invocat — așa-zisa rezistență prin cultură. Adică o concentrare asupra operei, cultivarea exclusivă a acesteia, care se asocia cu ignorarea contextului politic-social, cu o postură de pasivitate față de multiplele note ale anormalității celui din urmă. Să admitem, mai bine mai puțin decît nimic. Chiar dacă, așa cum preciza Monica Lovinescu, „«Estetismul» n-a fost o formă de rezistență suficientă”, era preferabilă o disociere, fie și relativă, de aberanta putere unei prestații propagandistice scabroase la care s-au pretat nu puțini indivizi ai scrisului. A veșteji rezistența prin cultură n-ar fi azi reacția cea mai potrivită, după cum n-ar fi nici aplaudarea sa entuziastă, ca și cum am avea a face cu un triumf. Curios ni se pare un lucru. De o asemenea rezistență fac caz mai cu seamă autorii care au beneficiat înainte de 1989 (și, nici o grijă, și ulterior) de-o situație confortabilă, nu o dată plasați în funcții de conducere, ba chiar și membri ai CC-ului,

Bujor Nedelcovici, Jurnal Infidel. Calea și semnul 1997-2001, Ed. Allfa, 2004, 304 pag.

comentarii critice

Moromete și Ioanide, ca personaje reprezentative, relevă suficiente similitudini pentru a le pune în relație. Comunică între ele, peste voința autorilor. Sunt, în egală măsură, efigii ale personalității scriitorilor care le-au creat. Susțin o pregnantă filosofie de viață, o concepție asupra societății și a familiei, o atitudine socială, intelectuală și morală — cu intersecții subtile și diferențe semnificative. Sonoritatea numelor e la fel de ciudată, aproape exotica, în context românesc. Moromete ar putea fi slav la origine (ca vocabulă), după cum Ioanide e vag grec. Terminația vocativă în „e” din ambele cazuri creează impresia unei identități de structură fonetică.

Moromete mi se pare, în anumite privințe, o replică la Ioanide. Seamănă atitudinea celor doi față de lume (abstragere și detașare), destinul lor social și familial (ca autorități în declin și puternice individualități deschise competiției și supuse contestării acerbe și intrigilor). Olimpianismul lor teatral, atât de evident peste diferența de medii, este subminat de ironia sortii, manifestată chiar în intimitatea misiunii lor de *pater familias*. E adevărat că, tocmai în acest domeniu, există o diferență fundamentală între cei doi. Ioanide dezvăluie o paternitate indiferentă, trezită tragic mult prea târziu, prin pierderea celor doi copii, Tudor și Pica. Moromete relevă o paternitate activă, dinamic implicată în viața tribului, autoritară, dar care va fi relativizată și profund decepționată de risipirea copiilor în cele patru zări. Fiii maturizați, eliberându-se prin fugă, își caută independența sfidând autoritatea paternă, ce-și pierde dramatic funcția.

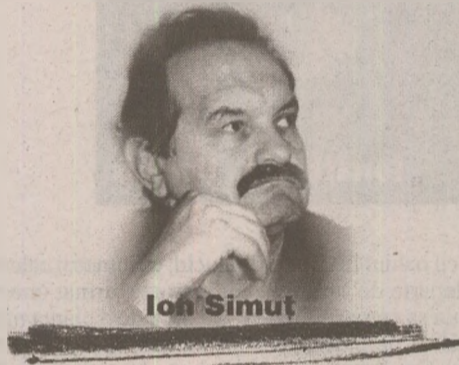
Paralelismul Moromete-Ioanide (ca simplă ipoteză de lucru, un pretext pentru a defini mai bine cele două personaje) mi se pare mai evident dacă îl urmărim pe dimensiunea aristocratismului intelectual (e vorba, prin urmare, de un aristocratism spiritual, nu economic). Ioanide e un artist aristocrat, foarte productiv și eficient. E constrâns de schimbarea regimurilor politice să devină un fel de artist proletar, o decădere pe care și-o asumă sau o acceptă cu oarecare nepăsare. Moromete e un țăran aristocrat, prin detașare, ironie, respingerea cultului muncii, independență materială simulată, rentier al propriei modestii economice. Va fi constrâns de schimbarea regimurilor politice să devină un țăran proletarizat. Bătrânețea îl salvează de la situația umilitoare de a deveni un proletar propriu-zis (adică lucrător într-o fabrică), dar nici beneficiar al propriei independențe de spirit nu mai e. Olimpianismul lui Moromete suferă o lovitură fatală, ca și acela al lui Ioanide.

Ioanide și Moromete dețin supremația intelectuală asupra mediului lor, au o autoritate morală evidentă, iar vulnerabilitatea se manifestă în viața de familie printr-o similitudine frapantă. Diferențele sunt mari, e adevărat, în multe privințe. Moromete este, în viața socială, un pasiv consecvent (un om al opiniei, nu un om al acțiunii), un rezistent la schimbare printr-un fel de inerție, care e o formă de amânare a deciziei. Nu are spirit constructiv, e funciamente un ironic lucid, văzând dezastrul care se apropie și lăsând lucrurile să se degradeze fără să intervină. Izbucnirile lui de nervozitate în raport cu fiii care nu-l mai ascultă, din finalul primului volum, sunt un semn că a pierdut partida. Autoritatea sa are o ultimă zvâcnire de orgoliu, înainte de a se prăbuși definitiv. Ioanide se adaptează, își negociază, ca arhitect, comenzile și compromisurile, e o fire activă, implicată, vede dincotro bate vântul. Crede că, în ciuda schimbărilor politice, mai poate fi salvat ceva în numele unui idealism de concepție. Continuă să construiască, dacă nu Catedrala Neamului, atunci o banală casă de cultură, deși observă că, în noul context, e alterată însăși noblețea actului de creație.

Similitudinile în configurația afectivă, intelectuală și socială a personajelor centrale din *Bietul Ioanide* (1953) și *Moromeții, I* (1955) sunt interesante și stimulative pentru exegeza. Ilie Moromete e un țăran aristocrat, cel puțin prin ținuta de excepție și ironia cu care se distanțează de ceilalți săteni, dar și printr-o filosofie sceptică și dezabuzată de contemplativ căruia nu se știe de unde îi vin resursele. Drama

contemplativității, pe care i-o atribuie Marin Preda lui Ilie Moromete, poate fi luată și ca o invenție... aristocratică. Și Ioanide trece, în felul său, printr-o dramă a contemplativității, devastatoare ca rezultat și soldată cu efecte grave. Ceea ce e șocul comunist pentru Moromete e șocul legionar pentru Ioanide. Dar nu e numai atât la originea dezastrului fiecăruia dintre ei. Disoluția autorității și pierderea olimpianismului provin — atât la Ioanide, cât și la Moromete — nu numai din afară, ci și din ei înșiși. Idealismul lor vinovat se adaugă la criza de context politic și la criza de familie.

Moromete nu e un constructor (cum spuneam), dar are, ca și Ioanide, o structură intelectuală. Moromete are o fire politică mai incisivă și mai polemică decât Ioanide, despre care ar fi mai potrivit să spunem că

Moromete și Ioanide

nu e deloc implicat în actualitatea imediată. Sunt deosebiri frapante. Dar mai e ceva important în destinul epic comun al celor doi. Înstrăinați de copii (și unul, și altul), înstrăinați de propria epocă, cu tot efortul de adaptare, Ioanide și Moromete se îndreaptă ineluctabil spre propria dramă de familie, fiecare în felul lui, încât ghicim în surdină o compătimitate ce poate fi exprimată de către autor sau de către cititor. „Bietul Ioanide” rezonază la nivel afectiv și dramatic cu „bietul Moromete”. Așa încât prozatorii G. Călinescu și Marin Preda nu sunt incompatibili. De aceea mi s-a părut cel puțin ciudată disocierea obstinată a lui Marin Preda, în anii 1957-1960, de viziunea prozatorului G. Călinescu și de structura morală, sentimentală și intelectuală a lui Ioanide.

Lui Marin Preda nu i-a plăcut proza lui G. Călinescu, în principal pentru că era o literatură cu aristocrați. A scris chiar un articol periculos de virulent împotriva romanului *Scrinul negru*. S-ar părea că proza celor doi nu seamănă prin nimic: nici prin mediu, nici prin teme, nici prin stil. Ar fi prea puțin să recunoaștem un realism comun, deși amândoi bat semnificativ înspre comedia caragialiană a caracterelor din anturajul

personajelor centrale. A vorbi, la amândoi, de un umor al ideii ar fi probabil prea vag, dar nu nepotrivit.

Ce l-a deranjat mai întâi pe Marin Preda la prozatorul G. Călinescu era tonul din romanul *Bietul Ioanide*. O spunea în finalul unui articol, *Note ocazionale în favoarea romanului*, publicat în iunie 1957 în „Viața românească”. Marin Preda apreciază noutatea adusă de G. Călinescu în tipologia personajului într-o proză, ca a noastră, dominată de ruralitate. Identifica „un adevărat geniu al portretului și al preciziei în expresie” în modul de a-i individualiza și de a-i face necesari pentru mediul lor pe Gaitany, Suflețel sau Pomponescu. Însă toate aceste portrete luate la un loc „formează o colecție extravagantă”, deși bine lucrate fiecare în parte. Autorul se detașează de aceste personaje printr-un ton separat de ele, „complăcându-se — acuză Marin Preda — în universul creat prin personajul principal, Ioanide”. Mai clar este formulată observația în finalul articolului: „Deși întâmplările din roman au uneori o adâncă substanță dramatică, tonul acesta extravagant lunecă deasupra fondului grav uman al unor situații fundamentale, ceea ce nu e în avantajul cărții”. Cu alte cuvinte, lui Marin Preda nu-i place că sunt persiflate celelalte personaje și este privilegiat unghiul de vedere și de atitudine al lui Ioanide. I se pare că această deficiență de ton se agravează în *Scrinul negru*. De aceea revine în „Viața românească” din septembrie 1960 cu articolul *Despre literatura cu aristocrați*. Critica lui Marin Preda se face cu sentimente cam ciudat împărțite: admiră, în principiu, personalitatea lui G. Călinescu, dar denunță în roman erorile de concepție din punctul de vedere al unui realism socialist inexPLICIT în articol. *Scrinul negru* „se ocupă de rămășițele aristocrației române în perioada de trecere” și interesul principal al romanului ar consta în disputele de moștenire din dosarul Catty-ei Zănoagă, într-un mod similar cu cele din *Enigma Otiliei*. Marin Preda nu acceptă în acest fel ca temă centrală nici „demascarea trecutului odios” (cum credea G. Ivașcu), nici — mai ales — „tema omului superior” (asupra căreia insistase D. Micu). Lupta pentru moștenire este tema cea mai importantă și Catty Zănoagă este personajul cel mai bine realizat artistic. În acest fel, Marin Preda îl penalizează încă o dată pe Ioanide, considerat prea frivol, atras de prea multe femei, fără „să aspire, precum Dante, ca soția lui să fie o Beatrice”. Reproșul făcut lui Ioanide pe plan sentimental e, după părerea mea, uluitor, formulat din unghiul moralității desăvârșite: „El este un ins ce suferă de infirmitatea răspândită, mai ales, în mediile burgheze, ce constă în neputința de a încerca sentimentul superior al fidelității sau sentimentul dramatic al infidelității”. Marin Preda îi reproșează lui G. Călinescu că are o... „poziție necritică față de eroul său”, suferind de superficialitate în dragoste. Apreciază că, deși schematic în prezentarea „mediului muncitoresc”, „scriitorul este în acest roman într-un incontestabil progres ideologic în ceea ce privește problematica raporturilor intelectualității cu societatea, totuși insuficient de detașat și clar față de tribulațiile eroului său”. E vădit că lui Marin Preda nu-i plac nici viziunea romancierului G. Călinescu, lipsită de sentimentul tragicului, nici profilul personajului Ioanide, considerat prea frivol în iubire.

Moromete s-a contaminat — discret și subtil — de la literatura cu aristocrați de care Marin Preda încerca să se detașeze. Nici el nu stă tocmai bine cu dragostea, nici el nu are raporturi ireproșabile cu societatea. Ca și Ioanide, Moromete este, în mediul său, omul superior, cu capricii și retractilități. L-am putea numi un țăran decadent — puțin exagerat, dar Moromete suportă o astfel de interpretare sau speculație.

Ioanide este un elitist convertibil, capabil să-și diminueze convingerile aristocratice când timpurile proletare o cer. Moromete e un elitist inflexibil, dispus să piardă totul în numele vieții independente, pe care se laudă că a dus-o tot timpul. Ioanide și Moromete fac parte din aceeași categorie de aristocrați ai spiritului. Sunt — cum ar spune tribunalele sociologice și ideologice mai recente, cărora le-ar putea deveni victime sigure — boieri ai minții, fiecare în mediul său și fiecare cu caracterul său, coruptibil sau nu. ■

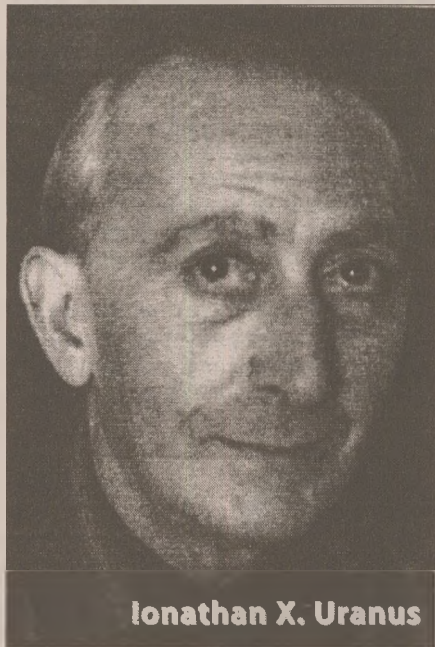
literatură

Ionathan X. Uranus (1909-1984) este pseudonimul cel mai cunoscut, unul din zecile de heteronimi, peste o jumătate de sută, de o diversitate uluitoare, ai lui Marcel Avramescu. „Omul exorbitant” (I. X. U.) este un „om aproximativ” (Tristan Tzara), ca identitate multiplu — de multiplu — împărțită. S-a anonimizat tot atât cât s-a heteronimizat. În definitiv, identitatea lui rămâne necunoscută, așa cum a dorit. Litera „X” nu ascunde, dimpotrivă, evidențiază ascunsul. Avramescu se născuse în vecinătatea cartierului bucureștean Uranus, cel care avea să fie distrus de Ceaușescu, dar pulverizarea identității sub puzderia de nume dintre cele mai bizare, găsite ori (re)formulate, a mai mers la scară, să spun așa, galactică: Adelaid I. Neptun ori Daniil R. Saturn. Alte autoinvestiri ori identificări, dincolo de nume, depășesc și ele scara obișnuită a umanului: *Musalem precoce*, *Serafim și bohem*. S-a autonimit și *Teologul amator*, ceea ce el, cu origine ebraică, avea să devină cu adevărat, ca preot ortodox. Orice transformări îi par la îndemână.

Omul a fost în admirația multora, scriitorul mult mai puțin. Geo Bogza, avangardistul dedat ultrastângii, a scris un necrolog despre el în **România literară**, în care spunea, producând stupefacție, „Dacă nu așa fi avut destinul meu, mi-aș fi dorit destinul lui.” A părut multora un om neobișnuit, profund enigmatic. Înclinațiile sale erau diverse și aflate la „extreme”: scriitor, ocultist, preot. A existat, există, o mică legendă țesută în jurul calităților sale insolite de spirit gnostic. A izbutit să-și potenteze misterul, devenind un incognoscibil fascinant. Lipsește din sintezele de istorie a literaturii cele mai creditate. E calificat cu stăruință, în privința procedeeilor, deși are pagini mai multe și orientări diverse, unele noi, epigon al lui Urmuz. Nici întâlnirea avangardei cu gnoza nu-l desparte ferm de Urmuz. Autorul se situează pe sine în „modalitatea absurdului parodistic”. El și-a renegat textele din 7 ani, 1926-1932. Apar, cum se vede, la jumătate de lustru față de ale lui Urmuz, multe din ele tot în mica revistă a lui Arghezi, „Bilete de papagal”. Fiind puțin cunoscute, voi cita, de data aceasta, insistent, din ele, pentru a le dezvălui forța de argumentație, particulară și de ansamblu.

În prozele sale, strânse târziu într-un volum (*În potriva veacului. Textele de avangardă (1926-1932)*, ediție îngrijită de Mariana Macri și Dorin-Liviu Bîțfoi, prefață de D.-L. Bîțfoi, Ed. Compania, 2005), eul narator este hipertrofiat, are Natura „sclavă” la picioarele lui. El este un medium al soarelui, care vorbește prin intermediul său oamenilor, și dovedește o capacitate comprehensivă supraumană, de ființă seculară: „rostul acesta eu l-am pătruns de veacuri” (*Tratat practic și teoretic despre soare*). Naratorul se identifică cu „Duhul” și cu „singura comoară” (*Duh*). De undeva reiese că este foarte tânăr ori așa se crede și are teamă de moarte. În altă parte el este, însă, mort: „Eu, care eram mort...” (*Despre cal și alte*). Mai multe titluri poartă numele semnatarului, autoprezentat cu multă încredere și siguranță de sine: „Jonathan X. Uranus, cel dintâi și cel întru totul autentic și merituos, vă trimite abundente salutări de pe Olt.” (*Jonathan X. Uranus. Către Coco*)

Ca Urmuz, Jonathan X. Uranus publică și el un roman parodic ultraconcentrat, *Gâște libere*, subintitulat „Roman succint” și dat drept „romanul fiului risipitor”, tradus, chipurile, de M. Grindea. Romanul este un synopsis frazată alogică, cu o conștiință poetologică și metatextuală similară. Un mod de expunere, dialogul, este redus la o linie urmată de literele „— rscrubctmbstlgrzut”. Urmuz este imitat în portretistică: „Omul se compune dintr-un stomac și din mai multe accesorii.” (*Omul*) Urmorul, speculând ambiguitatea dintre exprimarea proprie și cea figurativă, nu e diferit de al lui Urmuz: „deși preot, când îl trăgeai de manutanța care-i picura pe grumaz, se uita cruci și începea să behăie pe la subțiori, dar dacă-l mai și scoteai din pepeni, intra numaidecât la loc, zâmbind șmecher.” (*Ispitele lui Moș Grămadă*) Urmuziană este alăturarea de elemente altfel greu de întâlnit: „un convoi compus din șapte mii de scripete, din fleici, din inele și din aște” (*Autobiografie*) „Calistrat împacă inerția cu spasmele, deziluzia definitivă și tragică cu speranța imediată a unui crenvurșt, și hipnotismul cu onania, exhibând o fizionomie radioasă și profund muncită de cele mai chinuitoare probleme.” (*Calistrat*)

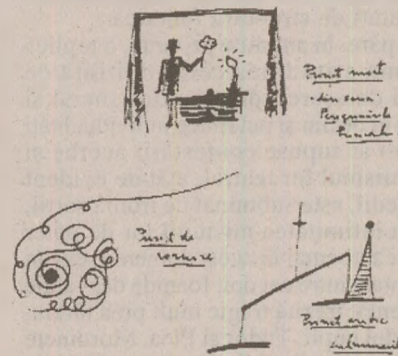

Jonathan X. Uranus

Se vede cu ochiul liber că stilul lucid, cu simetrii calculate, se află departe de automatism. Urmuz e urmat uneori în imaginația sa aproape literală: „Calul este o plantă marină (...) se poate prepara și pe cale sintetică...” (*Despre cal și alte*). Credințele populare sunt „bazate pe sacăz și aparențe” (*Eu și miracolul*). „Generalul se simți continental și, desfăcându-și capacele, lăsă să se împrăștie în spațiu ecuații și identități algebrice sau psihologice, care erau mirositoare și iepure comprimate.” (*Diverse chestiuni*) Chiar și abuzul lingvistic premeditat exista la Urmuz. Tot ca la Urmuz, reîntălnim nepotrivirea dintre om și numele său: un englez se numește Savu, „nume neîngăduit națiunii sale blonde” (*Eu și miracolul*). Deschiderile culturale, spre știință, sau combinația domeniilor, apar și aici. *Omul cu talpă* poartă subtitlul *Studiu astro-social*. Nu doar Urmuz e amintit, dar și G. Ciprian: patru scamatori „locuiau într-un brad automat” (*Diverse chestiuni*). Uranus reia confuzia dintre Ciprian și Urmuz, care a dus la acuza de plagiat chiar de către Arghezi: *Către Jonathan X. Uranus (autorul lui Totog)* are în motto indicația „Urmuz: *Omul cu mârtoaga*”. Textul este un răspuns (auto)ironic dat celor care îl consideră epigon al lui Urmuz. Argumentația, logică și absurdă în același timp, atestă premisa dedublării, nu și a alterării, personalității: „dacă acest Urmuz n-ar fi existat, nu existam nici noi sau, poate, numai în acest caz, Jonathan X. Uranus ar fi fost Jonathan X. Uranus.” Parodiază și el câteva genuri și specii literare, ficționale ori nonficționale, chiar și teoretizante (*Tratat practic și teoretic despre soare*), un zodiac (*Manualul bunului zodier*) etc. *Bradolin și Sulfinela* este o parodie a prozei sentimentale, cu suport oniric și sacru. Jocurile de cuvinte sunt intens agreate: „vremea romanilor sau a romanelor sentimentale” (*Omul exorbitant*), „băgat într-o bagatelă invizibilă” (*Autobiografie*), „Nu știu: traccii aveau trac? Că fracii aveau frac.” (Motto la *Ispitele lui Moș Grămadă*). Un *Poem perplex* ează prin fractura sintaxei. „Pământul frumosului paratrăznet./ Bea lichior într-un stomac/ De unt. Eu mor.” *Poemul* e dat în traducerea, desigur fictivă, a aceluiași Miron Grindea. Traductologii ar putea extrage vreo învățătură teoretică din acest dat original.

Evreu trecut la ortodoxie în 1936, Jonathan X. Uranus se desparte de esoterism și René Guénon, ca și de avangardism. A fost preot ortodox la București, 1951-1956, când a pierdut parohia, continuând aceeași carieră bisericească în Banat, între 1962-1976. În texte, Dumnezeu este un personaj recurent. „Sunt un ales al Domnului.” (*Omul exorbitant*) „După ce Dumnezeu, dezlănțuindu-și duhul desăvârșit în sânul Firi, clădi lumea, douăsprezece dihanii diabolice dar definitive își sfințiră fuga.” (*Manualul bunului zodier*) Conceptele teologice sunt caricaturizate cu o cruzime adolescentină: „Orice ființă sau lucru are duhul său, care-l freacă, îl atâță și-i dă viață până la omie de ani.” (*Duhurile balneare. Răvaș din Călimănești*) „Te voi învăța să săgetezi cu duhul

Un avangardist dincoace de ariergardă

imbecilii și să dai cu praștia în marile celebrități ale epocii.” (*Manualul bunului zodier*) Nașterea din nou, în duh, este luată la propriu, tot așa cum o înțelesese la început marelui preot Nicodim: „dacă cumva te-ai născut în zodia asta, du-te numaidecât înapoi și naște-te din nou” (*Manualul bunului zodier*) În *potriva veacului. Manifest și proclamație* este o parodie la *Apocalipsa*, scrisă de un autor care își proclamă demonic demiurgia: „Totul este și totul se poate, prin mine, și fără voia mea nu pot dăinui nici punțile, nici piscurile albe.” Religiosul este atacat mereu: „niște preoți mici și automați alergați voișoi pe alei” (*Duhurile balneare. Răvaș din Călimănești*) Se face elogiul păgân al idolatriei: „Voim, în sfârșit, recunoașterea superiorității incontestabile a idolatriei asupra oricăror alte procedee terapeutice...” (*Program*) Călugarul Sakeltop spune rugăciunea deghizat în pisică (*Povestea lui Sakeltop*). Personajul auctorial Totog este „Născut dintr-o găină și un ortodox...” (*Tratat despre Totog*) Există în texte și câte un semn care anunță autocontestarea și convertirea religioasă a autorului purtător de nenumărate măști, de parcă ar fi un om teatral, care se autoscrutează în numeroase imagini. Naratorul din *Morții* se simte pedepsit, „osândit pentru păcatele cele fără de iertare...”

(Anti)poetica dedusă a textelor este din specia unui fel de *experiențialism metafizic*: oamenii textelor sunt „hrăniți cu evenimente imposibile” (*Eu și miracolul*). Nu doar evenimente imposibile caută Uranus, dar și „imponderabile”, într-un limbaj deliberat geometrizat: „Mă reîntorc la meșteșugul meu de filtrat imponderabile și de condensat abstracțiuni, după o absență care n-a fost un zbucium, dar nici un răgaz.” (*Înapoi, la condei*) Poetica unei arte fiziologice, digestive, pare tot urmuziană: „Procedeele pot să pară naiv și simplist. Realitatea însă este că rezultatul obținut pe această cale se aseamănă cu un pântec viu, care nu-și poate găsi perechea decât între celelalte minerale care se digeste artistică și literară și între fructele rotunde care se pot digera.” (*Cum se construiește un pântec. Indicațiuni practice și gratuite*, cu un motto mistificator din Aristotel: „și el îi puse un gândac în burtă.”)

Jonathan X. Uranus parodiază metoda sau poetica narativă: „Orice metodă se dibuiește cu dinții și se realizează între coaste, și toate concretizările se încheagă numai prin dragostea de ciment și de eventualitate. Căci hazardul metodelor se manifestă întotdeauna invers, descrescând de la capătul lui fenomenal către bunăvoința oricărui colivii particulare, și trecând elegant peste obstacolele necesare și adiacente ale timpului prezent.” (*Despre controlul volant*) Teoretizarea apare deliberat incomprehensibilă. Uranus parodiază și bagatelizează, până la nonsens, spiritul doctrinar artistic: „O revistă fără program e ca o vacă fără macaz...” (*Program*) Dar sensul nu este recunoscut ca nonsens, el apare ca o prezență deplină: „tot ce scriu Eu (*sic*) are un înțeles” (*Duh*).

Literatură

Despre artă e un răspuns orgolios la adresa celor care îi contestă personalitatea: „Adevărul mare, și Lumina și Tezaurul tot de aur și de gând care clocotesc în opera mea întregă nu stau la dispoziția nici unei pătlăgele intelectuale.

Eu sunt unul, într-adevăr, pentru că mi-am depășit precursorii precum sifonul a depășit, în veac, jetul canalului urinar și sifonul verbului meu e oricând gata să servească un duș acid...” etc.

Intențiile literaturii scrise de Ionathan X. Uranus, revăzute finalmente în tandem cu Mark Abrams, sunt lămurite în *Necrolog*. Aici, Marcel Avramescu, fără mască auctorială, își dă arta literară pe față: „Auzit-ați, firește, de Ionathan X. Uranus. Eu eram. Umorestul absurdului, apologistul absurdului. Maestrul de ceremonie al vorbelor goale și saltimbanc amețit de propria sfârșeală. Ionathan X. Uranus era un ins a cărui mecanică interioară, în ciuda măștii de glumă sub care se cristalizează, izvora dintr-o experiență, în fond, tragică: din conștiința uscăciunii logicului.” E. Ionesco va extinde în teatru acest tragicomic, a cărui esență mult mai puțin norocosul scriitor M. Avramescu o cunoștea pe deplin. Fie și pentru atât, el trebuie explorat. Gestul său autonegator, împlinit prin renunțarea la ficțiune, are și ceva borgesian (ne amintim că Borges nota cu voluptate morbidă că ar vrea să dispară cu totul, nume și operă). „Astăzi, Ionathan X. Uranus și Mark Abrams, paiatele mele demente, s-au sinucis. Pentru mine, zdreanța pe care încep să o ispășesc, denunțând-o. Pentru alții, să rămână pantomima minciunii, parabolă propriei lor tragicomedii.” (*Necrolog*) Gestul autodenunțător amintește autocontestația lui Ion Barbu, care a rămas, după un scurt drum poetic, doar la geometrie. Avramescu a trecut de la magia reală la aceea literară, pentru a le nega prin credința ortodoxă slujită la altar. Ion Barbu așezase și el în primul rând preotul, urmat de militar și abia la urmă de poet.

Ionathan X. Uranus a fost prieten și cu E. Ionescu, dar acesta și l-a amintit în Franța doar pe Urmuz. Texte dialogate ca *Ascensorul*. *Dramă filosofică într-un act și Cum se face o casă (Arhitectură)* pot fi apropiate, prin absurdul (nonsensul) replicilor ori cel fabulistic, de teatrul ionescian din prima fază, aceea a explorării limbajului. Iată și anecdotică din *Englezește fără profesor (Cântăreala cheală)*: „și îmi veți îngădui, spre a ilustra, pentru uzul acelora ce profesează alte convingeri, rostul tehnic al curățeniei noastre lăuntrice, să vă istorisesc fabula, bogată în adâncimi, care se intitulează «Abnegația mielului».

Se duse și mielul odată undeva. Era ceva mai mărunț și purta în lână o fasole (boabă).

Boaba zise: «Eu bob.»

Mielul tuși.

Mai zise boaba: «Eu culeg toate boabele altora, căci și eu sunt boabă.»

Și înțelese mielul atunci că idealurile lui cele mai scumpe se tociseră pentru totdeauna. Și, luând o vargă, începu să se flageleze, până când se isprăvi și fabula.

Morala? Păziți-vă de boaba altuia!...” (*Ionathan X. Uranus*, în „Radical”, Craiova, nr. 3, aprilie 1929)

Uranus s-a legat și de V. Cugler. Un text, *Eu și miracolul*, are un moto semnat Apunake.

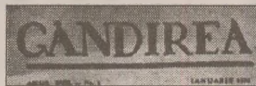
Psihanaliza („apa minunată care miroase a psihoanaliză” — *Duhurile balneare*), suprarealismul sunt deseori părăsite în compoziții lucide. În ele apar și traume psihoanalizabile, de o cruzime tulburătoare. Una este apropiată de aceea expusă de Aglaja Veterany în *De ce fierbe copilul în mămăligă*: „Moș Grămadă se supără foarte amar și puse copilul să fiarbă într-un sac plin cu țelină, fiindcă nu mai avea încotro.” (*Ispitele lui Moș Grămadă. Anecdota virilă*) Simptomatic este faptul că visul este definit rațional, nu transcris sau imaginat: „și visele, licăriri ale duhului în lumea adevărurilor întunecate” (*Despre beznă*).

Prozatorul și-a făcut o identitate din pulverizarea acesteia. A pus în actele sale consecvență. Cel care era „în potriva veacului”, „omul exorbitant”, în fara orbitelor circulare, Narcis prozator autosuprimat, avangardistul trecut dincoace chiar de ariergardă, era împotriva lui însuși. Scria, nu *par lui-meme*, dar *contre lui-meme*. El are un loc evident în veacul avangardist și experimentalist.

Marian Victor BUCIU

Prin anticariate

Nedatate

Un amănunt de istorie a presei: o *Gândirea* (cea a lui Cezar Petrescu), de găsit, printre alte vrafuri de reviste cu ștaif, de odinioară, în unul din cele două anticariate de pe Academiei (primul cum vii dinspre bulevard) are, pe coperta întâi, scris așa: anul IV, no. 1. Atît. Nici o referire la istoria exterioară, pe foaia maronie, cu titlu subliniat și frontispiciu de Teodorescu Sion. Era să spun că apare fără dată (destule cărți, în jur de 1900, sint s.a.), dacă nu găseam, pe ultima învelitoare, undeva deasupra cuprinsului, cu litere mici, stacojii, scris 15 octombrie 1924. Citisem, puțin mai sus, că „apare la 1 și 15 ale fiecărei luni”. Care va să zică, o gazetă de toamnă. Ce culege, în 32 de pagini mici, jumătate cît ale revistelor noastre, exclusiv coperta, printre litografiile de Utrillo și Wlaminck, desene de Demian, Pătrașcu și-un bust al lui Athanase Sima, reprodus după Bourdelle? Un editorial, să zicem, polemic, al lui Francisc Șirato, despre arta plastică românească. Avem sau nu artă națională? Da, am avea, sună răspunsul, de care-ai ști, oricînd, să spui că-i din *Gândirea*, al lui Șirato, dacă artistul ar reuși nu să imite, ci să esențializeze, așa cum fac țărani. Un punct de vedere, și un stil de dezbateră: mușcător, la început — „se întreabă îngrijorați, logofetii estetice: avem o artă națională? Între două cronici despre impresionism și expresionism, reapare această întrebare în discuții ce rămîn, fatal, fără concluzii. Semănat în stîrpicuina simțirii și inteligenții lor, acest gingaș germene, «arta», nu poate încolți și rodi din cauza glandelor istovite de un pesimism de altfel fără cauză. Așezați la cele două hotare, încă nedefinite, ale timpurilor actuale, ei chiue ciobănește la oile, cu secrețiune «artistică», din sfîna Ateneului.” — pe urmă tot mai echilibrat, metodic, dar nu mai puțin liric, „frumos”.

Trecută astă cumpănă, și puși la zid „logofetii”, *Gândirea* publică, pe vreo 15 pagini (din care 12 de roman — erau mai răbdători, cititorii lor, pesemne...), literatură. De Crainic, Blaga, Cezar Petrescu (maliția mă împinge să spun că spațiul tipografic — pentru un fragment din *Întunecare* — se explică!), Maniu. În rest, cronici, de cafea literară (semnează *gd.* un *red.* de astăzi, la rubrica de *Idei, oameni & fapte*, adică luări de poziție, înțepături, ațutudinii), de culte (Crainic, și teza lui, a nevoii de Orient), de carte (Pamfil Șeicaru despre Ștefan Petică, făcîndu-i

dreptate postumă). În fine, nesemnată, o *cronică mărunță*, despre datoria (deloc mică) a societății față de cultura. Mărunțșurile, de-a binelea, de politică editorială, le găsim pe coperta din spate: „pentru recenzii și anunțarea apariției, casele de editură și domnii autori sint rugați a trimite cîte două exemplare. Manuscrisele nepublicate se ard.”

Și-a venit o lume care chiar și-a ars, într-un fel sau altul, cărțile. Lumea care aproape începea în 1946, anul (de-aici, à propos de datare, fiecare lună contează) cînd apare, îngrijită de Gh. Adamescu — autorul unei istorii literare cuminți — o ediție Caragiale: *Momente, schițe, amintiri*. La Cartea Românească. De la *Telegrame* la *CFR*. Aici, cu totul altfel decît la *Gândirea*, grija pentru timp e scoasă la vedere. Editorul trece, în josul fiecărui final de proză, mențiuni ca aceasta: „Publicată înțiu în ziarul «Universul», 27 Octombrie 1900; apoi în vol. «Momente» 1901; «Momente, schițe, amintiri», 1908.” Ici, colo, prima referință e „Moftul Român”. Altele, ca, bunaoara, foarte cunoscuta *Vizită*, n-au apărut la gazetă, ci direct în volum.

Pe lîngă cele cîteva bucăți prea știute, editorul alege să dea din nou la tipar vreo trei asupra cărora merita să stăruim. Bunaoară, *O lacună*. Poveste cu Mache și Lache, impiegați ieșiți din program, să-nflinească damele. Mache se grăbește, Lache zăbovește. Într-o discuție de berărie, cu amici, pe urmă la băcănie, comentînd lacuna legii penale, aceea de-a nu prevedea pedeapsa cu moartea. Întîrzie, sint scuzați, nu se-nfîmplă nimic. Caragiale nu mai e gata cu poanta, preferă să creeze un tip absurd, mașinal, obsedat de lacuna lui, care-i dă prilejul, umilului funcționar, să facă pe legiuitorul, și de replica *Esti teribil, monșer, parol!* Un personaj de nuvelă.

Situațiunea, din care a rămas un titlu. Și același absurd al divagației, în noaptea pierdută cînd unuia dintre amici i se naște un băiat. Și, la urmă, *Mici economii*. Despre chiriași și sînge rece. Omul, Iancu, nevoit să se mute de pe-o zi pe alta, se ține tare, ba chiar își ia cunoștința la un aperitiv. Și încă unul. Din micile economii ale neveste-sii. Încep să discute despre slujbe și lefuri, toate sub valoarea lui Iancu: „mai bine, lipsă! mai bine sărac și curat!” (sic!). Cînd vine doamna, cu mutarea gata aranjată, misterul se lămurește: amicul e un întretinut. Destul de previzibilă, schița și preferată de editor, de pildă, episoadelor cu Mitică. Ceea ce nu-nseamnă că, din perspectiva datării, nu ține, dînd mărturie de cît de reciclabilă e o presă efemera, căreia-i vezi greu, cîteodată, anul de apariție. Ultima replică din volum (din *C.F.R.*) este, o știți, „nu mai ai nici un haz!”. Ba da, și încă cum...

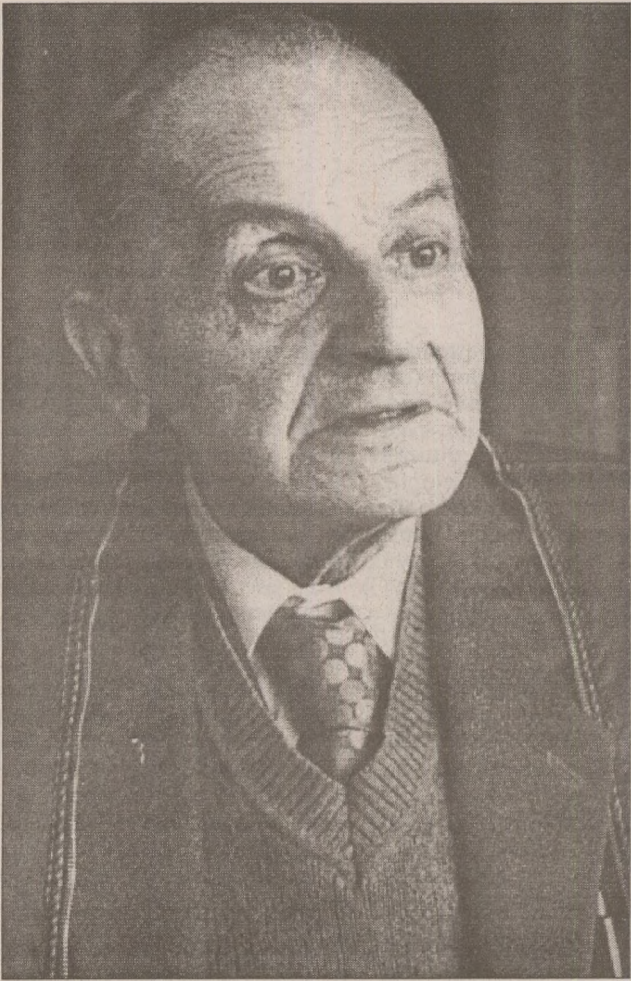
Simona VASILACHE

Fototeca României literare

Foto: Ion CUCU

Stancu Ilin, Mioara Apolzan, Marin Bucur, Dorina Grăsoiu, Barbu Cioculescu, Dan C. Mihailescu — anii '70

„Cine reușește să se elibereze de impunerea speciei, ale statului și societății devine un individ. Altfel face parte din statistica umană.” Sunt cuvintele lui Constantin Noica dintr-un fragment de convorbire înregistrată „prin mijloace T.O.” (tehnică operativă - n.n.) de către Securitate în anii '80; convorbirea este consemnată în *Dosarul de urmărire informativă* nr. 4664 din A.C.N.S.A.S.

Să ne oprim însă asupra dosarului de anchetă privind cercetarea lui Constantin Noica în timpul procesului intelectualilor, răsunător în 1960. Este vorba de *Dosarul 336/P „Constantin Noica și alții”* vol. 1 — A.C.N.S.A.S.

Arestat în 10.02.1959 în baza mandatului de arestare preventivă din 11.12.1958 pentru „uneltire contra ordinii sociale”, urma ca *Tribunalul Militar al Regiunii a II-a Militară-București* prin *Sentința din 1 Martie 1960* să-l condamne la 25 de ani muncă silnică și confiscarea averii.

Socotit „capul” mișcării alături de Dinu Pillat în faimosul proces din 1960 (denumit „al intelectualilor”) din care am mai citit împreună documente aflate în A.C.N.S.A.S., Constantin Noica este și astăzi atacat; se fac, s-au făcut încercări de discreditare. Pentru stabilirea adevărului pe bază de documente voi comenta premisele care au condus la încarcerarea lui Noica. Erau anii în care filozoful de la Păltiniș era privit de regimul comunist ca un dușman al „lumii noi” tocmai prin nealinierea înverșunată la comunism; astăzi vorbim despre documente ale interogatoriilor ce alcătuiesc ancheta Noica. De asemenea, voi comenta și două ordonanțe aflate în acest volum 1 al *Dosarului P/336 — A.C.N.S.A.S.*: cea de „punere sub învinuire” de la fila 96, din 10 decembrie 1958, precum și cea de „punere sub învinuire prin schimbarea încadrării juridice” de la fila 179, din 10 decembrie 1959, schimbare datorată rezultatelor nemulțumitoare ale anchetei în timpul căreia, Constantin Noica, prin atitudine, își agrava situația.

Procuratura Militară Pitești va ordona M.A.I.-U.M. 0336 (unde Constantin Noica era arestat) șapte prelungiri, pentru anchetă, ale mandatului de arestare după cum urmează: din 10 februarie 1959 până la 11 martie 1959, apoi până la 10 aprilie 1959; pe rând, urmează alte prelungiri până la 8 august 1959.

Sfârșitul lunii iulie îl găsește pe Noica transferat la altă unitate militară - U.M. 0123/O, unde i se prelungesc termenele de anchetă penală și arestarea pe încă șase luni până la 4 februarie 1960. „Reținerea” i se prelungise cu un an față de termenul fixat inițial

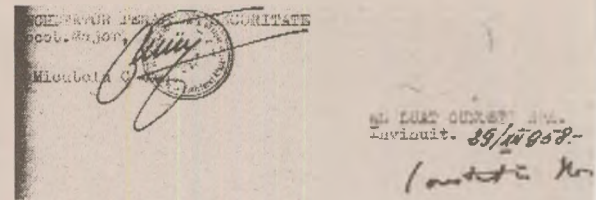
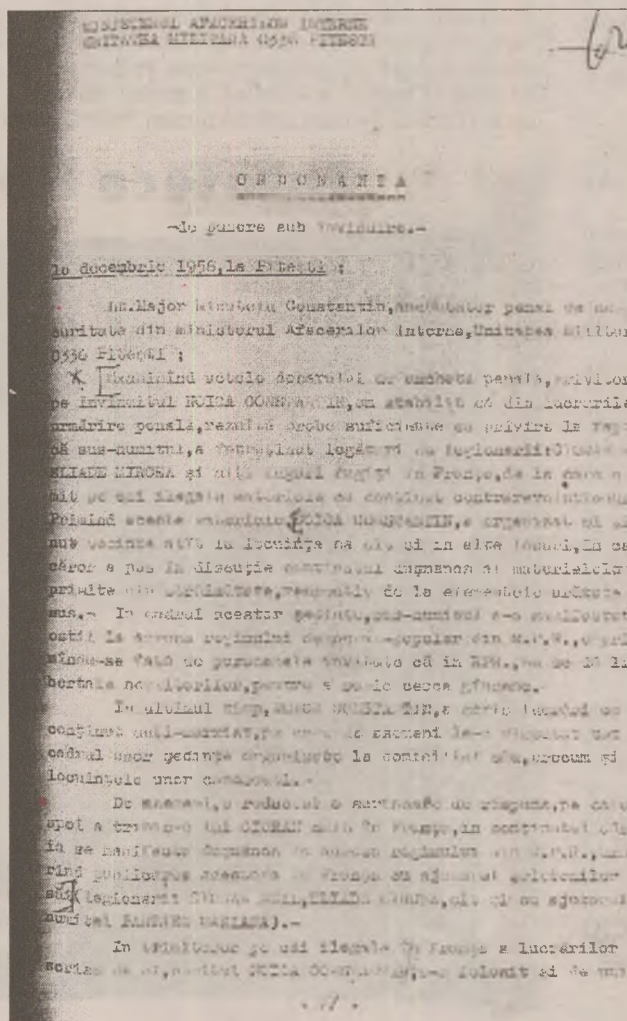
care ar fi expirat la 10 februarie 1959.

Imediat după emiterea *Ordonanței de punere sub învinuire* din 10 decembrie 1958 începe ancheta. *Interogatoriul din 12 decembrie 1958* de la fila 60 avea ca subiect legăturile cu străinătatea de care este învinuit. Sistemul concepea „omul nou”, fără deschidere spre universalitate, spre cultură, spre idee. De aceea, popularizarea, printre prieteni, a cărții lui Emil Cioran *Ispita de a exista* constituia un delict. Interogatoriul a durat șase ore și avea drept scop îndreptarea insurgentului spre „calea cea bună”; mai erau vizați cei ce citiseră, la îndemnul lui Constantin Noica, volumul lui Emil Cioran: N. Steinhardt, Șerban Cioculescu, Mihai Șora, Alexandru Paleologu. Alt interogatoriu de o oră din aceeași zi are ca temă manuscrisul dactilografiat „Răspuns al unui prieten îndepărtat”, de concepția și răspîndirea căruia este acuzat Constantin Noica. Manuscrisul fusese trimis în Franța lui Emil Cioran, o variantă în limba franceză — pentru a fi publicată în „La Nouvelle Revue Française” — și o alta în limba română.

Interogatoriul din 13 decembrie 1958 de la fila 70 va dura cinci ore. Tema: „ce alte materiale și obiecte ai mai primit din Franța, de la cine anume și prin ce persoane?”

„Materialele” considerate „cu caracter dușmănos regimului” erau cărțile: *Pădurea interzisă* de Mircea Eliade, dată de Noica spre lectură lui N. Steinhardt și Sergiu Al. George, două cărți de logică, o carte de filozofie „antimarxistă”, două broșuri de artă, alte cinci broșuri de filozofie. În cadrul acestui interogatoriu se mai constata „vinovăția” lui Constantin Noica de a fi trimis în străinătate următoarele materiale „dușmănoase”: un fragment din *Lysis*, un studiu despre *Existențialismul românesc*, eseul *Istorie și istoricități*, eseul *Cercul metafizic*, cunoscutul *Povestiri din Hegel*, lui Emil Cioran și lui Mircea Eliade. O „gravă abatere” era socotit demersul lui Noica din 1957 de a trimite, în urma invitației Editurii Plon din Franța, o lucrare despre Hegel, și anume o parte din *Povestiri din Hegel* în Franța.

Cel de-al treilea interogatoriu, din 16 decembrie 1958 de la fila 86 a dosarului a durat șase ore și după

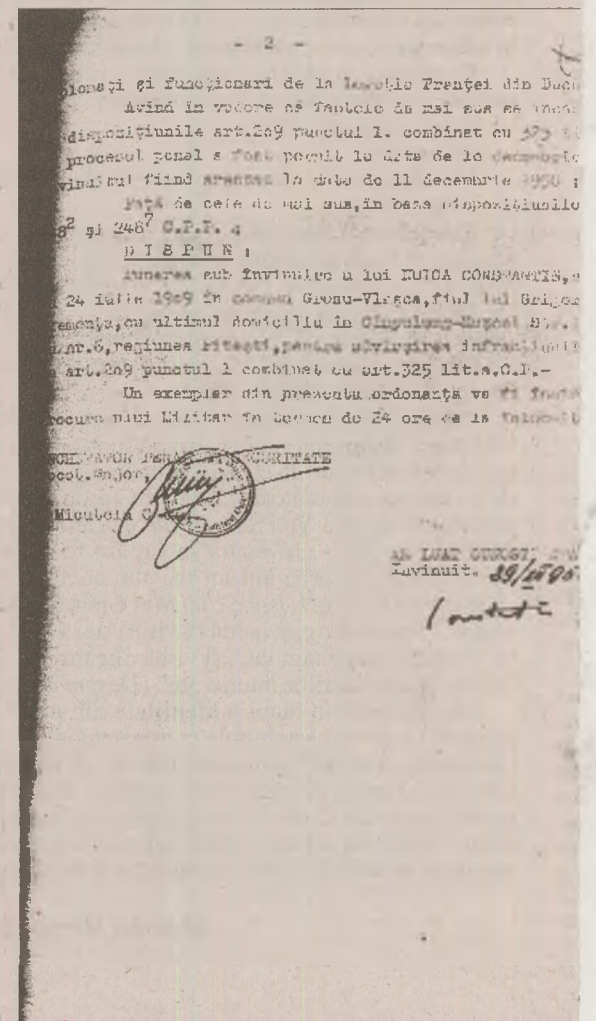
scriitori în

„Ostil la adresa democrației din Franța” Constantin Noica

el, ca o concluzie, apare în dosarul de anchetă *Ordonanța de punere sub învinuire* care fusese emisă la 10 decembrie 1958 de către U.M. 0336 — F. — M.A.I. Redau un fragment de la fila 96 a Dosa 336/P vol. I — A.C.N.S.A.S.: „În ultimul timp Constantin a scris lucrări cu conținut anti-marxist pe care de asemeni le-a discutat tot în cadrul ședințelor organizate la domiciliul său, precum locuințele unor cunoscuți.

De asemenea, a redactat o scrisoare de răspuns care apoi a trimis-o lui Cioran Emil în Franța conținutul căreia se manifesta dușmănos la adresa regimului din R.P.R., urmărind publicarea acesteia în Franța cu ajutorul prietenilor săi.”

Una dintre concluziile asupra modului în care Constantin Noica nu a cedat presiunilor și umilițiilor

unerea sub învinuire a numitului NOICA CONSTANTIN, nscut
1909, în comuna Grosu - Vlașca, fiul lui Grigore și
e naționalitate română, cetățean al R.P.R., cu ultimul
n C. Lung - Moscova, str. I. C. Frinț Nr. 6, pentru săvârșirea
i.p.de art. 209 pct. 2 lit. a și b. al. 2 prin schimbarea
juridice dela infracțiunea p.p.de art. 209 pct. 1 C.P.

iva CNSAS

regimului opular Noica

ei comuniste este aceea la interogatoriul din
embrie 1958, de la fila 98 a dosarului. Vă
oscute câteva din răspunsurile lui Constantin
la acest interogatoriu: „[...] recunosc că am
ut legături cu numiții Cioran Emil, Eliade
de la care am primit prin poștă și prin alte
re diferite cărți pe care le consider că nu au
inut ostil la adresa regimului, legăturile noastre
re ne avind un caracter politic. [...] precizez
ind cărțile despre care am declarat că le-
t și după aceea le-am dat în același scop
nelor arătate mai sus, cu care am discutat
onținutul lor, cu ocazia întâlnirilor pe care
m, aceste întâlniri ne fiind organizate. [...] er
că lucrarea „Povestiri din Hegel” nu are
u caracterul anti-marxist, iar scrisoarea de

răspuns, pe care am adresat-o lui Cioran Emil din
Franța spre publicare o consider, de asemeni, că
nu are un conținut ostil la adresa regimului democrat-
popular, neavînd caracter politic. [...] Nu recunosc
că am organizat ședințe”.

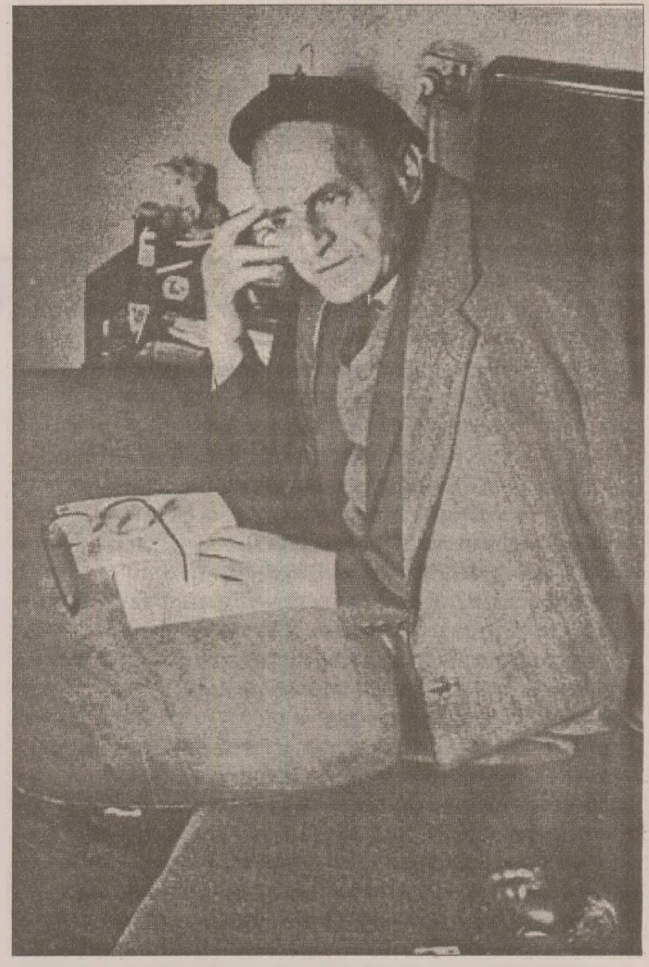
Interogatoriul din 12 august 1959, aflat la fila
126 a dosarului, este ultimul din anchetă și conține,
ca de altfel toate interogatoriile, acuzația, în întrebările
puse. Tema: prieteni și cunoscuți în țară și străinătate.
Ei erau: Sergiu Al. George, Emil Cioran, Marieta
Sadova, Mircea Eliade, Puiu Șerban Coculescu, Virgil
Ierunca, Mihai Șora. Tot acum este reluată tema
lucrării *Povestiri din Hegel*. La întrebarea „cînd și
de ce ai hotărît s-o scrii” Noica răspunde admirabil:
1) „Din plăcerea de a adînci lucrarea filozofică a lui
Hegel”, și 2) „Pentru meditația și inițierea prietenilor
mei asupra acestei lucrări greu de înțeles precum
și editarea ei în străinătate știind că acolo această
lucrare este foarte căutată.”

După luni întregi de interogatoriu, socotind că
prin răspunsurile la anchetă Noica își agravase situația,
autoritățile emit „Ordonanța de punere sub învinuire
prin schimbarea încadrării juridice, la 10 decembrie
1959”.

Să facem un inventar: obiectele „crimei” comise
de Constantin Noica sunt cărțile, manuscrisele, în
fine, „produsele” spiritului. Scrierile lui sunt
„contrarevoluționare”, intelectualii cu care se întâlnea
pentru exerciții spirituale erau „elemente ostile
regimului democrat-popular din R.P.R.”, comentariile
pe marginea cărților erau „discuții și comentarii
dușmănoase regimului”, scrierile filozofice ale lui
Emil Cioran și Mircea Eliade erau „dușmănoase”.

Trimiterea în Occident a lucrărilor se taxa drept
„subminarea ideologică a regimului democrat-popular
din R.P.R.”...

În volumul 11 al Dosarului 336/P „Constantin
Noica și alții” — A.C.N.S.A.S., în extrasul de pe
Sentința nr. 24 din 1.03.1960 a Tribunalului Militar
al Regiunii a II-a Militară figurează hotărîrea ca „în
numele poporului” Constantin Noica să fie „condamnat
la 25 de ani muncă silnică și zece ani degradare civică
și să i se confiște întreaga avere personală pentru

crima de uelitare contra ordinii sociale”.

Știm că în acea înscenare regizată de Securitate
numită și „procesul intelectualilor” fuseseră aruncați
23 de intelectuali printre care Dinu Pillat, Vladimir
Streinu, N. Steinhardt, Marieta Sadova, Sergiu Al.
George, Al. O. Teodoreanu.

Fila 28 a volumului 11 al dosarului 336/P conține
documentul Tribunalului Militar al Regiunii a II-a
Militară trimis la 14.04.1960 către U.M. 0123/E
M.A.I. București: „Trimitem alăturat mandatul de
executare a pedepsei nr. 137/60 pentru a dispune
executarea. Prezentul mandat anulează mandatul de
arestare preventivă nr. 570/58 emis de M.A.I. Înaintați
de urgență acestui tribunal dovada de încarcerare a
condamnatului”.

Să vedem ce conține Mandatul de executare a
pedepsei, de la fila 29, a aceluiași volum. El
poartă numărul 137/60: „Noi, colonel de justiție...,
președintele Tribunalului Militar al Regiunii a II-a
Militară, prin care numitul Noica Constantin a fost
condamnat la 25 de ani muncă silnică deoarece
împreună cu alții a desfășurat activitate de propagandă
și agitație pentru schimbarea ordinii sociale existente
în stat, atît prin discuțiile purtate cu ocazia întâlnirilor
organizate în mod clandestin în perioada 1945-1958
cît și prin scrierile cu conținut contrarevoluționar,
redactată de el și Pillat Constantin, văzînd că hotărîrea
a rămas definitivă conform deciziei 77/1960 a
Tribunalului Suprem — Colegiul Militar — prin
care s-a respins recursul, ordonăm tuturor agenților
forței publice să aresteze și să conducă pe susnumitul
condamnat la M.A.I. U.M.0123/E.

Executarea pedepsei începe la 11.12.1958 și expiră
la 4.12.1983, cînd va fi pus în libertate dacă nu va
fi reținut pentru alte fapte.”

Constantin Noica a fost grațiat în 1964 odată cu
valul deținuților politici ce umpleau temnițele
comuniste. Era numai o iluzie de libertate: el, ca și
ceilalți intelectuali eliberați din închisori vor fi
urmăriți de regimul comunist pînă la sfîrșitul zilelor
lor.

Ioana DIACONESCU

* Din „Ordonanța de punere sub învinuire” din
10 decembrie 1958 emisă de M.A.I.-Unitatea Militară
0336-Pitești aflată în Dosarul 336/P „Constantin
Noica și alții” vol., 1 fila 96 — Arhiva Consiliului
Național pentru Studierea Arhivelor Securității.

FACTORI LOR INTERNE
CIBEL PENALE

175
179

ОБЪЯВЛЕНА

unere sub învinuire prin schimbarea încadrării
juridice.

10 decembrie 1959.

cap. ONIRA MIHCEA, anchetator penal de securitate din
Anchete Populare a R.A.I.-R.P.R., analizînd actele și ma-
terialul urmîrîtorii penale din dosarul nr.1523 privind pe învi-
nă COMBĂȘANU,

- C O N S T A T -

data de 29.XII.1958, organele de anchetă penală ale
teștii, su pas sub învinuire pe numitul NOICA CONSTANTIN
rsirea infracțiunii p.p.de art.209 pct.1 C.P., prin
NOICA CONSTANTIN făcînd parte din organizația legionară,
1944, nu s. înscut să desfășoare activitate legionară,
și-a reluat legăturile cu o serie de legionari aliați
și forți în occident, gîndînd în jurul său o serie de
tite regimului. — Astfel, începînd din anul 1949, susținu-
fixat domiciliu obligatoriu la C. Lung Moscova, s. înco-
mizeze la domiciliul său, sau la domiciliul altor per-
sonări sub diverse uoperări la care participau o serie
șicri ca: IAGOR, RANETS, RADU, JIGHIRANU-NEFU,
MIRE, Tuzarul PALESCU, ANTEANU, precum și alți pla-
le regimului din București, ca: RANĂȘCO MIHAI, TRIDOR
KONARU NICOLAE și alții.

Începînd din anul 1956, NOICA CONSTANTIN a început să
și în București o serie de intruniri, la domiciliul
LESCU ALEXANDRU, GABAROVICI MIHCEA (legionar), ȘTE-
PRICE și MADURESCU MIHAI.

În cadrul acestor intruniri, susnumitul își difera sov-
idealist- reacționare și dușmănoase regimului comunist
R.P.R., precum și cele primite dela fugarii legionari
și ELIAD MIHCEA, după care se făceau conectorii dela

Unionii Sovietice și a celorlalte țări socialiste. În scopul
suscumitul cu sprijinul legionarului ACERIAN ARSAVUR, AL.GEU
SERGIU, TUDOR BRUCU și STELLIGER BERTICE, a inițiat colec-
de ajutor legionar.

Pentru realizarea legăturii sale cu fugarii legionari
occident, susnumitul, pe lângă oficiul U.T.E.-s folosit și de
Cioran ACERIAN SADOVA MARIA, de un funcționar al Legăției Pe-
din București, precum și de cetățeanca franceză PARETER MARIA
prin intermediul otrora a triului și primit scrisori contrarevo-
ționare.

Întrucît faptele sesizate mai sus nu intrunesc ele-
tole constitutive ale infracțiunii p.p.de art.209 pct.1 C.P. cu
fapt pur sub învinuire prin ordonanța din 10.XII.1958, ci cele
infracțiunii p.p.de art.209 pct.2 lit.a și b. al.2 C.P., în baza
art.24812 din C.P. al RPR,

- DISPON -

Punerea sub învinuire a numitului NOICA CONSTANTIN, na-
la 24 iulie 1909, în comuna Grosu - Vlașca, fiul lui Grigore și
Clocanța, de naționalitate română, cetățean al R.P.R., cu ultimul
domiciliu în C. Lung - Moscova, str. I. C. Frinț Nr. 6, pentru săvîrșirea
infracțiunii p.p.de art.209 pct.2 lit.a și b. al.2 prin schimbarea
încadrării juridice dela infracțiunea p.p.de art.209 pct.1 C.P.

Un exemplar din prezenta ordonanță se va înscinta proc-
rului militar în termen de 24 de ore dela emitere.

ANCHETATOR PENAL DE SECURITATE
CAPITAN

Am luat cunoștință de a-
ținutul prezentei ordonanțe
Astăzi, 16 Dec. 1959
Învinuit: C. Lung Noica

interviurile României literare

Profesorul Rajmund Piotrowski s-a născut la 17 august 1922, în localitatea Rubejnaia (în Donbas, actualmente în Ucraina), tatăl său fiind inginer chimist de origine poloneză, mama având origine bieloruso-polono-germană.

După terminarea liceului (1939), se înscrie la Facultatea de Filologie a Universității din Leningrad, unde audiază cursurile unor savanți ca V.F. Șîșmariov, L.V. Șcerba, R.A. Budagov, V.I. Propp. Doctor în filologie, cu teza *Limba și stilul "Confesiunilor" lui J.J. Rousseau* (1947), teză elaborată sub îndrumarea acad. V.F. Șîșmariov (1974-1957) și R.A. Budagov (1910-2001). Primele sale cercetări au în vedere domeniul stilisticii franceze: *Studii de stilistică gramaticală a limbii franceze. Morfologia*, Moscova, 1956; *Studii de stilistică a limbii franceze. Morfologia și sintaxa*, Leningrad, 1960; *Formarea articolului în limbile romanice. Alegerea formei*, Moscova-Leningrad, 1960; *Modelarea sistemelor fonologice și metodele comparării sale*, 1960; *Dimensiunile informaționale ale limbii*, 1968; *Lingvistica matematică* (în colab.), Moscova, 1977; *Textul, mașina și omul*, Leningrad, 1979; *Computerizarea predării limbilor*, Leningrad, 1988; De asemenea, a scris numeroase studii și cărți dedicate limbii române: *Întrebuintărea artistică a articolului la scriitorii români* (în *SCL*, nr. 3, 1960); *Folosirea articolului hotărât și nehotărât de către scriitorii români, în Omagiu lui Alexandru Rosetti la 70 de ani*, București, 1965.

Unul din marile merite ale domniei sale este că a combătut, și atunci când acest lucru era periculos, existența "limbii moldovenești" pe teritoriul Republicii Moldova și al unei părți din Ucraina. Academicianul basarabean Silviu Berejan spunea, pe bună dreptate, că profesorul Piotrowski "ne-a susținut cu înflăcărare, ca romanist notoriu, în momente cruciale de renaștere națională, de revenire la valorile autentice, prin articole, luări de cuvânt la radio și TV, la conferințe și la întrevederile cu potențarii care puteau fi convinși numai de la Moscova și Leningrad" (apud Vințeler, op. cit., p. 245).

Cunoscând toate limbile clasice, romanice, germanice și slave, profesorul Piotrowski este, în același timp, prototipul lingvistului total, care a abordat, în cercetările sale, toate compartimentele limbii: fonetică, morfologie, sintaxă, stilistică, dialectologie, lingvistică generală, lingvistică matematică etc.

*

– *Stimate Doamnă Profesor, am aflat multe lucruri despre activitatea Dvs. din cartea profesorului Onufrie Vințeler, Portrete și cărți* (Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2005). În această carte, profesorul Vințeler spune, între altele: "Regretatul acad. Emil Petrovici, care îl cunoștea bine, povestea că mama lui Piotrowski ar fi fost româncă sau moldoveancă, în orice caz, cunoștea limba română" (op. cit., p. 238). Care este adevărul?

– Adevărul este următorul: mama mea era de origine bieloruso-polono-germană. Dar bunicul ei după tată fusese căsătorit cu o moldoveancă din Basarabia.

Într-adevăr, mama știa puțin limba română, fiindcă, în anul 1917, ea lucrase, în calitate de soră de caritate, într-un spital militar rus, din apropiere de Bacău, Piatra-Neamț și Tecuci. În afară de militarii ruși, la spital erau aduși și ofițerii și soldații români răniți sau otrăviți de gaze de război. Bineînțeles că personalul spitalului trebuia să comunice cu românii bolnavi, așa că învățarea unor cuvinte românești era o necesitate. De asemenea, mama ne-a povestit mult despre natura poetică a Moldovei, despre țărani moldoveni – oameni săraci, naivi și sinceri. Prin urmare, mi-au fost insuflăte, din copilărie, o serie de noțiuni despre cultura și limba poporului român.

– *Ulterior, în anul 1941, deci în plin război, ați*

**Prof. univ. dr. Rajmund Piotrowski
(Sankt-Petersburg)**

O problemă vitală - ocrotirea limbii române în Republica Moldova

Rajmund Piotrowski și Ilie Rad

început, în mod sistematic, studiul limbii române. Care au fost motivațiile?

– Cred că au fost trei motivații inițiale: primo, eram conștient că, pentru un romanist calificat (cum doream eu să fiu), era o necesitate stringentă de a cunoaște materialul românesc; secundo, exista și un motiv patriotic: pentru noi, polonezii, România, poporul român constituie un aliat vechi, un prieten din copilărie, un amic „din a vechimei zile“, cum se spune; terțio, au contat amintirile mamei, de care vă spuneam.

Totuși, mai târziu a apărut o motivație nouă. În cursul studiilor mele de romanistică, am ajuns la concluzia că limba română posedă specificul și originalitatea cea mai mare în comparație cu alte limbi romanice. Iată un exemplu din domeniul vocabularului de origine latină. Se știe că în fiecare limbă romanică există două pătri lexicale. Primul strat cuprinde cuvintele savante. Aceste cuvinte au pătruns în română din celelalte limbi neolatine (mai ales din franceză și italiană) sau prin intermediul limbii ruse, engleze și germane, începând cu secolul XIX-lea, și formează un standard comun, pot să spun banal, pentru toate limbile romanice, cuprinzând și limba română.

Al doilea strat cuprinde vocabularul moștenit direct din latina vorbită. Acest vocabular formează, împreună cu niște trăsături specifice ale gramaticii, fondul esențial și străvechi al limbii române. Ca urmare, fondul lexical principal românesc păstrează niște serii semantice omogene ale latinismelor de origine rustică,

arhaică și locală – latinisme care sunt atestate încă în comediile lui Plautus și Terentius sau numai în inscripții din provincii dunărene. Acest vocabular original oglindește starea socială și spirituală, economică și politico-militară a populației protoromâne din Peninsula Balcanică. Se poate spune chiar mai mult decât atâta: el îi dă limbii române un specific enigmatic, incomparabil și delicioasă față de celelalte limbi romanice (vezi articolul meu *Umbra lexicală a ocrotirii limbii române în Republica Moldova*, publicat în volumul *Omagiu profesorului Vladimir Zagaevski la 79 de ani*, Chișinău, CEU USM, 2003). Astăzi, năzuința mea de a descifra acest specific enigmatic reprezintă cea mai importantă motivație în studiul meu sistematic al limbii române.

Problema ocrotirii limbii și culturii române în Republica Moldova este o chestiune arzătoare, o problemă de însemnătate vitală pentru viitorul popoarelor din ambele țări romanice ale Europei Centrale. De aceea, vreau să analizez mai amănunțit situația aceasta.

Atunci când de pe teritoriul Republicii Moldova a fost restituit veșmântul firesc al limbii române – alfabetul latin, noi, lingviștii, sperăm că aceasta va servi drept stimulent pentru evoluția vertiginoasă, în continuare, dezvoltării culturii și limbii literare române pe acest teritoriu. Cu regret, trebuie să spun că acest proces se realizează foarte lent, mai exact se găsește într-un punct mort. Să analizăm cauzele.

Pe parcursul a 150 de ani, în imperiul țarist, apoi în cel sovietic, ca de altfel și în alte imperii, existau două

interviurile României literare

feluri de limbi: cea oficială (imperială), altfel zis, limba națiunii „de pontaj”, și limbile locale. Bineînțeles, în Rusia, apoi și în ex-URSS, se da prioritate limbii ruse. La fel s-au întâmplat lucrurile în imperiul francez – unde predomina limba franceză, în cel britanic – unde domina limba engleză etc. Limbile locale ale națiunilor lipsite „de pontaj” erau pe planul doi.

Aș vrea să subliniez că relațiile între limbile imperiale și cele naționale, în nici un imperiu, nu au fost niciodată și nu sunt nici astăzi niște relații pașnice. Lupta psiholingvistică între aceste limbi poartă un caracter crud, e lipsită de umanism, înțelegere etc. Repet: acest lucru este caracteristic, de fapt, tuturor limbilor vorbite de națiuni mici, din toate imperiile.

O situația extremă și în același timp paradoxală o reprezintă astăzi limba irlandeză. Începând cu secolul al XII-lea, când Irlanda a fost încorporată în statul englez, această limba celtică fusese sistematic și energic oprămată de către limba engleză imperială. Prestigiul psiholingvistic al limbii engleze a crescut până la un asemenea grad, încât, de prin secolul al XVII-lea, marii scriitori de origine irlandeză, ca de pildă J. Swift, G. Green, J. Joyces, și-au scris operele lor numai în limba engleză.

Începând cu anul 1949, Irlanda nu mai este o parte componentă a Imperiului Britanic, cu atât mai mult că un asemenea imperiu nici nu mai există. Totuși, deși limba irlandeză este susținută de guvern și declarată drept limbă de stat, în realitate, ea este întrebuițată doar ca o limbă maternă, nici mai mult decât de un procent de irlandezi. Astfel că limba băștinașă a poporului irlandez, învinsă și alungată din viața socială, dispăre sub presiunea limbii imperiale engleze. Unui proces asemănător îi sunt supuse multe limbi și din spațiul postsovietic. De pildă, pe cale de dispariție se găsesc limba bielorusă, ca și limbile ugrofinice din regiunile Volga și Obi.

– În ce ar consta mecanismul intern al „irlandizării” limbii române din Republica Moldova?

– Către începutul anilor '90, în majoritatea limbilor naționale din spațiul sovietic repertoriul de stiluri a rămas incomplet, iar uneori pur și simplu deteriorat. O urmare a acestui fapt a fost nedeveloparea totală sau rusificarea terminologiei naționale. Doar pentru oamenii fără o pregătire temeinică în cultură și terminologie a limbii materne, acest proces părea inocent, ei procedând la adăugarea desinențelor limbii materne la cuvintele rusești respective. Dar acest proces a dus la schimbări serioase, mai întâi în atitudinea vorbitorilor față de limbile lor materne. Actualmente, în multe cazuri, funcționarea acestor limbi se reduce la nivel de vorbire populară sătească, mai rar – orășenească, iar utilizarea lor la nivel oficial, statal și profesional, cu regret trebuie să spun, poartă de obicei un caracter de paradă sau se transformă în vorbire macaronică.

Iată două exemple.

În ianuarie '93, am participat, cu referatul *Problemele lingvistice pe teritoriul Moldovei în perioada postsovietică*, la Conferința științifico-practică *Interesele de stat și rolul organelor de interne în asigurarea ordinii constituționale, a drepturilor și libertăților omului în raioanele de est ale Republicii Moldova*. După conferință a avut loc un *five o'clock*, în cursul căruia prim-vice-ministru Ministerului de Apărare al Republicii Moldova ne-a povestit (bineînțeles în limba română) despre rolul și locul Armatei Naționale în desfășurarea luptelor în raioanele de est ale Moldovei. Asistau la discuție și doi generali din România, care fuseseră invitați la conferință în calitate de observatori. Noi, tustrei, ascultam cu atenția încordată povestirea cuprinzătoare a ministrului. Totuși, din timp în timp, observam pe fețele invitaților noștri o umbră ușoară a unui deranj și a lipsei de înțelegere. „Iertați-mă, vă rog – am spus eu –, poate vă deranjează ceva? Pot să vă ajut?” „Știi, dom' profesor, din când în când nu-l prea înțelegem pe domnul ministru, a șoptit unul dintre interlocutori. De pildă, ce înseamnă *bronietransportior, dot, pulemiotnoie gnezdo?*”. „Probabil *autoblinat, cazemată, cuib de mitralieră*” – am tradus eu.

Am spus deja mai sus că restituirea veșmântului firesc al limbii române – alfabetului latin, a fost interpretată de intelectualii și patrioții din Republica Moldova și România, ca și de noi, romaniștii, ca un pas decisiv pe calea eliberării de dictatul cultural sovietic. S-a aflat că,

de fapt, cătușele de terminologie sunt mult mai tari decât lanțurile ortografice!

În iulie '95, am avut prilejul să particip la Conferința științifică din cadrul Parlamentului Republicii Moldova, intitulată *Limba română este numele corect al limbii noastre*, așadar o conferință privind denumirea corectă a limbii de stat din Republica Moldova. Spre surprinderea mea, organizatorii conferinței m-au rugat să vorbesc... rusește (!). Deoarece, chipurile, dacă în calitatea mea de profesor din Sankt-Petersburg, aș vorbi românește, parlamentarii pur și simplu nu vor înțelege nici situația ca atare, dar nici ceea ce le voi spune! De fapt, motivul adevărat, intuiam eu, consta în faptul că ei „nu prea” cunoșteau limba română literară. Cu toate acestea, și eu, venit de la Sankt-Petersburg, precum și profesorul Stanislav Semcinski (care s-a stins din viață în 2001), sosit de la Kiev, am vorbit românește. Au încercat să facă același lucru și deputații, dar până la urmă tot în rusește au spus ce aveau de spus!

Rezumând, aș vrea să subliniez încă o dată că situația lingvistică din Republica Moldova este destul de complicată și chiar periculoasă. Din moment ce o limbă imperială (în cazul nostru - rusă) are o influență atât de mare, iar limba națională își găsește utilizare numai în plan local, sătesc, astfel sărăcindu-și treptat repertoriul, se poate ajunge la o situație catastrofală. Pentru a nu o admite, noi, lingviștii, investigăm acum un domeniu important, care se numește *sinergetica* – știința care studiază mecanismul intern al limbii, factorii lui - fiziologic, național, psihologic, care, împreună, influențează dezvoltarea limbii. În cazul în care sinergetica limbii naționale este slabă, distrusă, limba e sortită pieirii. Dovada o avem chiar alături, în Belarus – limba belarusă practic a murit, actualmente belarusește se vorbește doar la Institutul de Lingvistică de la Minsk. Parțial, procesul s-a extins și în Ucraina, în special în partea de est a acestei țări.

Există încă o chestiune destul de actuală: faptul că alături de Republica Moldova se află România ar putea oare să aibă vreoa influență asupra evoluției limbii române în Basarabia?

După mine, la ora actuală, această influență a statului român este foarte slabă, cu excepția efortului depus de intelectualitate în domeniul științei și al educației, avându-se în vedere editarea în comun a unor cărți și publicații periodice, schimburile de profesori, studenți și elevi etc. Dar, în plan general, aceste eforturi se prezintă doar ca o picătură în mare.

Din acest punct de vedere, perspectiva este destul de tristă. Țin să menționez că specificul stilistic al limbii imperiale și al terminologiei ei joacă parcă rolul unui virus lingvistic, ce paralizează sinergetica imunitară a limbii naționale, prin pătrunderea ei în lexic, iar prin acesta și în fonetică, sintaxă, morfologie. Drept urmare, limba națională riscă să fie coborâtă la nivelul unui dialect casnic, de bucatărie, astfel încât, peste câteva generații, este posibil să intre într-o perioadă de „irlandizare”.

Dar depistarea și analiza unor defectări sinergetice izolate în procesul interferenței limbilor nu soluționează problema. În acest sens este necesară influența unei atitudini constructive „de sus”, sprijinită de resursele materiale și financiare necesare. Eu cred că ocrotirea și susținerea prestigiului limbii române în Basarabia presupune aplicarea, utilizarea ei intensă în toate domeniile de activitate, dar mai întâi la nivel statal și administrativ, ceea ce se trebuie să se îmbine cu propagarea ei prin literatura artistică de nivel înalt, prin predarea școlară minuțios gândită și prelucrată, care folosește metode și tehnologii moderne, computerizate, iar pentru aceasta trebuie să introducăm limba română în Internet și în poșta electronică. Acest principiu urmează să fie respectat în școlile de toate nivelele, începând de la cea primară și terminând cu facultățile universitare.

– În anul 1939, ați fost admis la Facultatea de Filologie a Universității din Leningrad, unde i-ați avut profesori, între alții, pe V.F. Șişmariov,

L.V. Scerba, R.A. Budagov, V.I. Propp, E.A. Referovskaia, romaniști celebri în toată lumea. Imi puteți spune ce ați învățat de la acești mari savanți?

– Eu am avut marele noroc de a audia cursurile și de a frecventa o serie de seminarii ținute de romaniștii ruși deveniți celebri în toată lumea – academicianul V.F. Șişmariov, membru-corespondent al Academiei Sovietice, R.A. Budagov (ulterior devenit și el academician), prof. E.A. Referovskaia ș.a. Aflându-mă la aspirantură, în 1944-47, i-am avut, în calitate de conducători științifici, tot pe acad. Șişmariov și prof. Budagov. Profesoara E. A. Referovskaia mi-a fost referent oficial la susținerea tezei mele de candidat, care avea titlul *Stilul și limba lui J.J. Rousseau în „Confesiuni”*.

În afară de aceasta, la Leningrad, și pe urmă la Saratov, unde a fost evacuată Universitatea, am audiat cursuri și am frecventat o serie de seminarii, am susținut examene și am beneficiat de îndrumarea unor distinși lingviști și istorici literari din cadrul Facultății de Filologie a Universității noastre. Îmi amintesc de cursurile susținute de acad. I.I. Meșcianinov (tipologia limbilor și lingvistica generală), acad. L.V. Șcerba și prof. L.R. Zinder (lingvistica experimentală), acad. I.I. Tolstoi (literatura antică), prof. I.M. Tronski (istoria limbii latine), prof. G.A. Bialii (creația artistică a lui Dostoievski). Aș vrea să menționez, în mod special, că am avut norocul de a frecventa cursurile și seminariile unor reprezentanți, cei mai de seamă, ai școlii (căzute în dizgrație, în perioada menționată) formalismului rus. Am în vedere un remarcabil lingvist și istoric literar, acad. V.V. Jirmunski, un folclorist-structuralist de talie mondială, prof. V.I. Propp, și prof. B.V. Tomaszewski, care a studiat, inițial, tehnica la Universitatea din Liège (Belgia), devenind pe urmă un mare filolog-pușkinist, acordând o atenție sporită textologiei structurale. În anul 1947, prof. B.V. Tomaszewski mi-a fost referent oficial la susținerea tezei de candidat.

Prin anii '30-'50, anii mei de studenție și de aspirantură, noi am fost lipsiți de posibilitatea de a lua contact cu marii lingviști din străinătate, ca L. Hjelmslev, I. Iordan, R. Jakobson, J. Kurylowicz, A. Martinet, Al. Rosetti, E. Petrovici, V. Pisani, Sever Pop, L. Spitzer ș.a. Totuși, ocolind cortina de fier a cenzurii de partid, dascălii noștri de la Universitatea leningrădiană ne-au unit cu ideile și metodele creatoare ale lingvisticii și filologiei occidentale.

– Vă mulțumesc pentru răspunsurile Dvs.!

Interviu realizat de
Ilie RAD

Sankt-Petersburg – Cluj-Napoca, oct. 2005-febr. 2006

Radio România Cultural

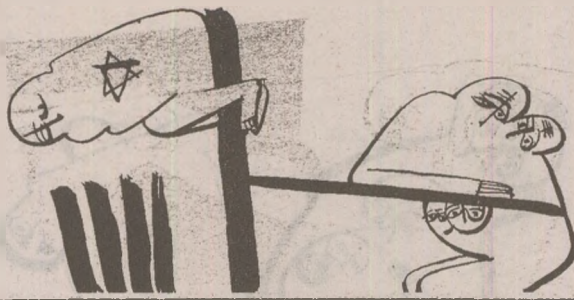
Joi, 4 mai, de la ora 15.00

Essentialia

Identitate spirituală românească
prin cuvintele ei fundamentale.

Realizator: Oana Georgiana Enăchescu

Arad 106,8 | București 101,3 | Bacău 101,8 | Bihor 105,8 | Brașov 105,9
Buzău 103,7 | Cluj 101 | Iași 103,1 | Harghita 106,8 | Oradea 96,1
P. Neamț 100,3 | Petroșani 90,6 | Sibiu 103,7 | Suceava 101,6
Timișoara 100,7 | Tulcea 105,4 | Vatra Dornei 107,7 | Zalău 105

critica edițiilor

Următoarele trei ediții antologice din *Povestea vorbii*, publicate în patru cărți¹, apărute sub egidele editurilor Regis (f. 1.², f. a.³), Herra (f. 1., 2003), Miracol (București, 1996) și Litera Internațional (ed. a III-a, București-Chișinău, f. a., ed. I, București-Chișinău, 2003), m-au îmbiat, prin următoarele caracteristici comune, să le includ în același comentariu: 1 – nici-una din ele nu are prefață filologică; 2 – nici-una din ele nu are nici-o indicație bibliografică privind ediția-macă. Aceste absențe, combinate cu observațiile extrase din colajonarea prin sondaj a fiecăreia din ele cu ediția originală (1852-1853) și cu câteva din edițiile postume mai acătării, publicate până în 1996, mi-au relevat cel de al 3-lea cusur caracteristic comun: toate trei – este adevărat, fiecare în felul ei (după stilurile făptașilor!) – au fost hojite de niște plagiatori mai mult sau mai puțin îndemânatici, care s-au dedat totodată, ca să le reușească operațiunile și ca să li se ștergă urmele furturilor complexe, la niște mișmașuri (după mințile lor) pseudorafinate. Ca de obicei, s-au înșelat, pentru că asemenea urme, mărturisind stângăcii specifice nătăfleților vanitoși, pot fi descoperite, cu aplicație și stăruință, de ochii cărțarului profesionist.

Un editor plagiator, deci hoț de cunoștințe filologice, dacă ar fi fost cât de cât inteligent, isteț, abil și mai mult sau mai puțin procopsit, adică școlit – dar nu la „seral” sau „pe puncte” –, răsfoind, o vreme mai îndelungă, în bibliotecă cu bogate depozite de cărți, mai multe ediții antume și postume ale operelor unor scriitori români din secolul al XIX-lea, mai cu seamă ale scrierilor lui Anton Pann, și îndeosebi ale *Culegerii de proverburile sau Povestea vorbii*, s-ar fi ales cu câteva observații interesante și, la o adică, folositoare. De pildă, că meritul primei încercări de transcriere cu litere a câtorva texte din ediția originală (1852-1853), tipărită de Pann cu slove, îi revine nu unui profesor filolog, ci lui... Dor P. Cucu, proprietar de „lito-tipografie” în București, care a publicat, în 1880, o broșură cu aparențe foarte populare, alcătuită așa cum s-a priceput și el, cuprinzând câteva capitole de „proverburile” și câteva „povestea vorbii”, cu foarte multe greșeli de tipar, cu destul de multe omisiuni, de adaptări după ureche și după un îndoielnic gust propriu. Totuși, broșura a fost bine primită de cei cărora li se adresa, de vreme ce, în decurs de nouă ani, a imprimat-o de două sau trei ori. Întârziind prin bibliotecă, același editor plagiator ar fi aflat și că prima ediție completă (a *Culegerii de proverburile*) reprodusă, nu cum scrie în prefața ei, „întocmai după cea publicată de însuși Anton Pann”, ci foarte aproximativ întocmai, cu multe „modernizări” lingvistice, lecțiuni greșite și cu numeroase „accidente” tipografice, dar, totuși, din punct de vedere textologic, superioară ediției Minerva 1904), a fost publicată de Editura Librăriei Carol Müller, în „Biblioteca pentru toți”, colecție a cărei direcție literară era asigurată de „publicistul” Dumitru Stăncescu⁴. Și ar fi remarcat, probabil, printre multe altele, și că în editarea *Culegerii de proverburile* a lui Pann, ca și în editarea cărților altor scriitori din trecut, există o anumită tendință – tradiționalistă, dăunătoare calității filologice a textelor, dar molipsitoare ca lepra – de a mitologiza (după cum am mai spus), unele ediții apărute mai de mult, deci de a le considera, numai pe temeiul vechimii și a unor impresii superficiale, sau, și mai rău, a unei insistente reclame comerciale, ca fiind – în afara oricărei discuții, a oricărei analize critice – impecabile, deși se știe, ori ar trebui să se știe că edițiile impecabile sînt doar o năzuință, un ideal, nu o realitate. De asemenea, același plagiator s-ar fi putut să observe că din multe ediții postume ale *Culegerii de proverburile*, antologice sau complete, doar câteva poartă amprentele capacității intelectuale și profesionale proprii inteligenței autorului, a stilului celui care a gândit filologic, lingvistic textele cărții respective în toate detaliile lor și în ansamblul operei scriitorului. Edițiile îngrijite de asemenea filologi nu pot fi furate fără a transmite cărților plagiare după ele amprentele inteligenței, cunoștințelor și talentului autorului hoțit, oricât de mult s-ar strădui plagiatorii și oricât de „rafinată” tertipuri ar folosi ei pentru a șterge aceste amprente.

Am închis între ghilimele cuvântul rafinate, pentru că, de o vreme-ncoace, managerii multor edituri care „uită” să prezinte, în prefețe filologice, textele clasice publicate sau să le precedă de o notă bibliografică indicând ediția-macă, nu mai folosesc metoda „primitivă” de copiere „discretă” a textelor dintr-o singură ediție anterioară. „Specializându-se”, după ce le procesează folosind o carte oarecare avută la-ndemână, vrând să elimine greșelile din textele copiate și propriile greșeli, și pentru ca să nu poată fi lesne descoperite urmele „preluării”, le „corectează”, dar numai pe ici și pe

colo, la-ntâmplare, adică pe unde le permite timpul și priceperea – însă fără nici-o mențiune! –, folosind o foarte bună ediție recentă, cum este, în cazul *Povestea vorbii*, ediția îngrijită de multregretatul I. Fischer⁵, sau... *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM)* (1982). În aceeași „specializare” intră și combinarea fantezistă a corecturilor după ediția Fischer (1967) cu cele după *DOOM* (1982), „scăparea” unor greșeli din ediția procesată, intervențiile pe sărite și după „caprițuri” lingvistice, în fonetica, morfologia, sintaxa și lexicul din ediția originală, precum și eliminarea, ca din întâmplare sau ca din greșeală tipografică, a câtorva zeci de rânduri ori schimbarea titlurilor și a succesiunii textelor

Antonpanniada editorială (III)

din aceeași ediție originală (1852-1853) și combinarea acestor inovații cu introducerea de texte dintr-alte cărți ale lui Pann, de pildă din *Fabule și istorioare* etc. Iar pentru ca harababura să camufleze cât mai bine hojiile lor complexe, managerii editurilor de care-i vorba orânduiesc unele anecdote versificate sub titlurile altor capitole de „proverburile” decât în ediția originală.

Fruntea acestor nezdvrâni o deține ediția comună Regis-Herra. Comună pentru că publică aceleași „texte alese”, conținând aceleași erori, precedate de același „Tabel cronologic” și copertate cu două ilustrații colorate dovedind același prost-gust. Totuși, una din cele două cărți gemene, cartea publicată de Regis, se distinge printr-o notă originală: include în paginile ei 17 desene de-a dreptul urâte, executate cine știe când de cine știe cine, în gustul antiartistice, la modă printre ilustratorii netalentați ai „magazinele literare” din anii ‘910-’920. În ceea ce privește celelalte calități ale ediției comune, cred că managerii celor două edituri – de nu cumva va fi fiind doar una cu două nume – își permit niște desfrânări ce ar îndreptăți Ministerul Culturii și al Cultelor să le retragă autorizația de a mai publica literatură clasică română. Iată numai câteva exemple din falsificările textelor, depistate la o verificare prin sondaj, deci nu integrală, a ediției comune:

1. Pann își intitulează, de regulă, anecdotele versificate *Povestea vorbii* și numai rareori altfel, de exemplu: *Povestea aluia*, *Povestea cântecului* sau *Povestea împăratului*. Managerii de la Regis și de la Herra, imitând – este adevărat – „stilul” unor editori premergători și foarte didactici, au presupus, ca și aceia, că au dreptul (drept pe care nu l-ar fi avut decât Anton Pann) să schimbe și ei titlurile originale cu titluri scormite de dânsii sau să subintituleze „poveștile vorbii”: *Povestea poamelor și a legumelor*, - *Tată zise un băiat*, *Au plecat odată câțiva după milă* etc., etc.

2. Au schimbat succesiunea textelor din ediția originală (1852-1853) astfel încât primul capitol de „proverburile”, *Despre cusurii sau urăciuni* (și anecdota versificată adiacentă) a devenit al 8-lea; capitolul al 2-lea, *Despre pedanți sau copilăroși* (și „povestea vorbii” adiacentă) a devenit al 31-lea; capitolul al 5-lea, *Despre minciuni și flecării* (și „povestea vorbii” adiacentă) a devenit al 9-lea; capitolul al 6-lea, *Despre minciuni iarăși* (și „povestea vorbii” adiacentă) a devenit al 10-lea; capitolul al 50-lea, *Despre amicie și prietenie* (și „povestea vorbii” adiacentă) a devenit al 13-lea etc., etc.

3. Harababura produsă prin schimbarea succesiunii textelor din ediția originală a fost complicată prin introducerea unor anecdote versificate ce nu fac parte din *Povestea vorbii*: *Cine știe carte are patru ochi* și *Carul frânt*.

4. Din așa-intitulata de dânsii *Povestea poamelor și a legumelor*, managerii de la Regis și cei de la Herra au eliminat, fără nici-o justificare, fără nici-o mențiune subliniară și fără să folosească semnul convențional [...], 11 proverbe, din capitolul *Despre pricini de judecări* – 3 proverbe, din capitolul *Despre sârăcie* – 4 proverbe etc.

În paginile ediției comune Regis-Herra se întâlnesc tot felul de mostre despre daunele pe care le poate produce unui text de literatură clasică română mințea „piazișă” a unui negustor cu ifose culturale. Managerii celor două edituri intervin cu complexele lor nepriceperi profesionale nu numai în modificarea titlurilor originale, în schimbarea succesiunii capitolelor de „proverburile” și în textele „proverburilor”, eliminând ceea ce nu le-a plăcut (oare de ce, că doar proverbele

nu erau nici „despre prostie” și nici „despre nerozie”?), dar și în notele lui Anton Pann. Suprimă, de exemplu, adnotarea lui la cuvântul „elefant” din capitolul de proverbe *Despre minciuni și flecării*, sau transformă după mințea lor – și ea comună, ca și ediția, dar nu numai – adnotarea lui Pann la cuvântul „vetrele” din capitolul de proverbe *Despre sârăcie*. Alte mostre ale incompetenței supraveghetorilor celor două cărți publicate de Regis și de Herra, care demonstrează totodată și noua modalitate „rafinată” de plagiere: ediția comună păstrează forme vechi, din ediția-macă neindicată, dar evident prost îngrijită, care alterează fonetica, morfologia și chiar sintaxa și lexicul din ediția originală (1852-1853), ca de exemplu: adevărul/adevăr-u-i; adu/ado; sunt/sint; și-l/și-il; potrivnici/protivnici; castravete/crastavete; să fie de față/să se afle față; uneori/ rareori; spuindu-i/și spuind; se/sa; știu eu/eu știu; că lui cucul i-a cântat/ că cucul lui i-a cântat; să-i spună/să-i spuie; dar/dar însă; luntre/munte; deodată/dodată; poți dar/dar poți; n-o puteai vedea/n-o puteai cunoaște; cât/când; te-ai făcut/te-ai trecut; să-i țină/să-i rabde etc., etc. E lesne de înțeles că ori vechiul editor, ori noii editori, de la Regis și Herra, au considerat formele din ediția originală (1852-1853), dacă au văzut-o, drept greșeli, părere care, și ea, contribuie la justa lor apreciere. În aceeași ediție Regis-Herra se întâlnesc, însă, și forme corecte, antonpanniene, inexistente, în aceleași contexte, într-alte ediții decât ediția originală (1852-1853) și ediția Fischer (1967): ș-ii/și-i; ș-il/și-il; in-setoșează/insețoșează; supt/sub; n-au (sg.)/n-a; ț-ii/ți-i; oblu-m/oblu-mi; ș-imi/și-mi: priimi/primi; t-o ieși/ți-o ieși; nu poci/nu pot; ț-e/ți-e etc., etc. Pentru că nu se poate admite supoziția absurdă că managerii de la Regis și de la Herra au consultat doar din când în când ediția originală, tipărită cu slove, și că s-au abținut să verifice, cu aceeași ediție, toate textele alese, nu rămâne plauzibilă decât ipoteza că textele au fost copiate, așa cum am spus, după o veche ediție prost îngrijită, dar avută la-ndemână, pe care managerii celor două edituri sau ai editurii comune, dar cu două denumiri, și-au zis că e suficient să o corecteze pe ici pe colo, pe sărite, după o ediție recentă, care s-a nimerit să fie ediția Fischer (1967), avută și ea la-ndemână, și după *DOOM* (1982).

Dacă nu sînt precedate de o prefață filologică sau de o notă bibliografică, așa cum s-ar fi convenit, în schimb, textele din ambele cărți sînt precuvântate de același „Tabel cronologic”, unde cititorul neinformant găsește câteva titluri de cărți antonpanniene greșit citate și află că în 1848 Anton Pann a compus, taman „în cadrul unei mari adunări populare”, „muzica imnului «Deșteaptă-te, române!» pe versuri de Andrei Mureșanu” și că, în 1854, la înmormântarea lui, probabil în 5 sau în 6 noiembrie, „au participat cele două foste soții, Zamfira și Anica, actuala [sic] soție, Ecaterina [...] și numeroși elevi ai săi”, evident inactuali. Ultima frază citată te ispitește să te-ntrebi: Oare ce-o fi făcând actuala soție a lui Anton Pann și cum oare s-o descurca, de vreme ce din același „Tabel cronologic” aflăm și că „s-a recăsătorit, la foarte scurt timp de la această dată”? Probabil că s-a despărțit de cel de-al doilea soț, și-n „ceasurile ei vacante”, se miră de puterea supranaturală a managerilor de la Regis și de la Herra, care, cu o singură vorbă tipărită la-ntâmplare, pot să-nvieze morții.

(va urma)

G. PIENESCU

¹ Vezi infra.

² f. 1. = fără menționarea, pe coperta interioară, a localității.

³ f. a. = fără menționarea anului de apariție.

⁴ Dumitru Stăncescu (1866-1899), „publicist” cu o bogată activitate de „adunător de literatură populară” (glume, snoave, basme) și de traducător, s-ar putea să fie, pentru că semnează prefața din care tocmai am citat, și autorul acestei prime ediții complete, tipărite cu litere, a cărții pe care autorul ei o tipărise cu slove, în 1852 și 1853, în tipografia sa. Ediția din colecția „Biblioteca pentru toți” (Carol Müller), citată în ediția Minerva (1904) ca ediție de referință, a fost publicată, după opinia bibliografilor, în 1895 (cf. Mircea Ionescu și Petru Petria, *Anton Pann. Bibliografie* [2 vol.], Rm. Vâlcea, 1966 și 1967, vol. II, p. 84).

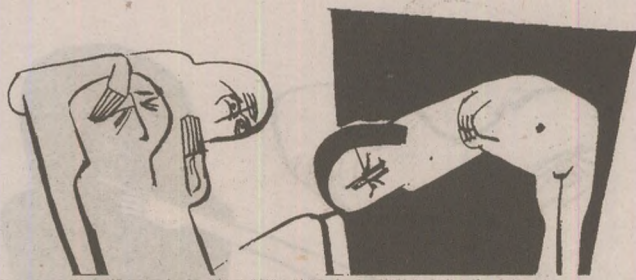
⁵ Apărută în două volume, cu prefață de Șerban Foarță, la Editura pentru Literatură, colecția „Biblioteca pentru toți”, în 1967. Reeditată, fără prefață, în 1991, cu oarecari neinspirate corectări didactice, într-un volum, de către Editura Facla (Timișoara).

⁶ Cum scrie Pann, jucându-se cu înțelesurile cuvintelor „piazișă” și „piezișă”.

⁷ / = în loc de forma corectă din ediția originală (1852-1853) și din ediția Fischer (1967).

⁸ În ediția originală (1852-1853) nu se întâlnește decât aceasta formă, *sint*.

⁹ / = în loc de forma greșită, tradițională sau „îndreptată” ortografic.

cronica ideilor

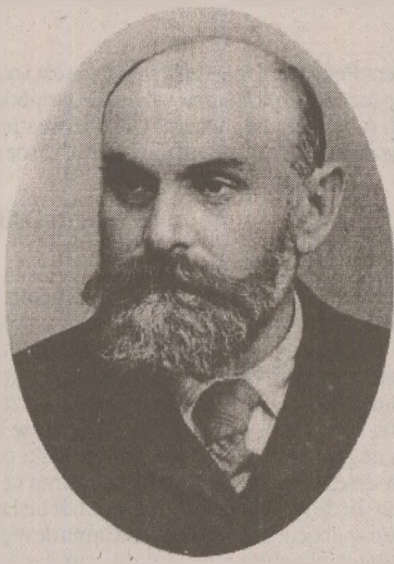

Sorin Lavric

Abnegația eclipsării de sine

Z. Ornea

*Viața lui
C. Dobrogeanu-Gherea*

compania

Zigu Ornea, *Viața lui C. Dobrogeanu-Gherea*,
Cuvînt înainte de Mircea Anghelescu,
Ed. Compania, București, 2006, 438 pag.

oana Pârvulescu îmi mărturisea odată că, de fiecare dată cînd are o nelămurire legată de perioada interbelică, are înclinația involuntară de a pune mîna pe telefon spre a-l suna pe Zigu Ornea. Nici astăzi nu s-a obișnuit cu gîndul că specialistul în cultură și istorie interbelică nu îi mai poate răspunde întrebărilor. Înă în 2001, anul morții sale, Zigu Ornea a fost pentru o vreme înfruntarea competenței teoretice în materie de cultură românească. Îl puteai întreba orice, de la amănunte politice rătăcite în arhivele interbelice („Cine era ministrul de interne în 1922?”) și pînă la cancanurile cu iz indiscret, căror îndrăzneală amenința să rănească intimitatea vieții și alcov a personalităților de odinioară. Zigu Ornea știa tot și răspundea fără șovăire, iar atunci cînd avea el însuși îndoieli în privința temeiniciei unei informații, nu

întîzia să o verifice spre a-ți confirma dacă a avut sau nu dreptate. Și toate acestea le făcea fără grimasa intelectuală a celui care mai avea, printre atîtea altele, încă o corvoadă de îndeplinit. Îi plăcea ce făcea și nu concepea că ar fi putut face și altceva în viață. Și astfel, trăind printre cărți și dedicîndu-le aproape tot timpul, Zigu Ornea a reprezentat ipostaza erudită pe care o poate lua cercetarea omenească atunci cînd este însoțită de o pasiune autentică.

Cartea *Viața lui C. Dobrogeanu-Gherea* este o dovadă în această privință: ea arată că acribia intelectuală este fecundă dacă, în dedesubturile suflatești ale celui care o practică, există un filon afectiv. Cu alte cuvinte, *Viața lui C. Dobrogeanu-Gherea* s-a născut din dragostea pe care elevul de odinioară, în timpul anilor petrecuți la liceul din Botoșani, a resimțit-o pentru figura stranie și greu de așezat în tipare a militantului socialist de origine rusă. Avem de-a face cu expresia doctă la care poate ajunge atracția juvenilă atunci cînd este trecut prin filtrul de erudiție al cărturarului matur. Așadar, e în joc pasiunea lui Zigu Ornea, iubirea lui de tinerețe pentru un intelectual socialist în a cărui gîndire s-a regăsit adesea și cu ale cărei tribulații s-a identificat în mare măsură. E reconstituirea vieții unui om cu acea acuitate pe care nu o poți căpăta decît intrînd în psihologia persoanelor studiate. Pe scurt, e refacerea unei biografii ca și cum ai fi trăit-o tu însuși. Și, nu mă îndoiesc, scriind viața lui Dobrogeanu-Gherea, Zigu Ornea a mai trăit-o încă o dată, dar de astă dată pe cont propriu, punîndu-se în pielea personajului și privind lumea cu ochii lui. Dacă nu ar fi procedat astfel, dacă nu s-ar fi străduit să împrumute optica omului Dobrogeanu-Gherea, cu defectele, slăbiciunile sau entuziasmele lui, atunci, în loc de o carte despre viața unui om, cititorul ar fi avut parte de un anost și previzibil panegiric sau de o hagiografie edulcorată și conformistă, în paginile căreia, biograful, sub cuvînt că redă cu nepărtinire viața gînditorului socialist, n-ar fi făcut de fapt decît să-și fină mereu partea.

Dar pentru că nu scrie în tonul unei iconodulii sterpe, Zigu Ornea te învață un lucru simplu: că a descrie trecutul înseamnă a-l evoca, iar a evoca trecutul înseamnă a-l dramatiza. În schimb, a încerca să înfățișezi o biografie fără a pune de la tine tresărirea dramatică a vieții petrecute în subsidiarul ei înseamnă a creiona în gol un spectru convențional de date inerte, enumerînd cifre inepte și înfățișînd evenimente moarte. Rezultatul ar fi un schelet de fapte lipsit de suflul vital. Și pentru că nu cade într-o astfel de greșală, Zigu Ornea dovedește aplicația de ceasornicar a unui autor care, studiînd documente și coroborînd surse disparate, poate să reconstituie viața doctrinarului socialist.

Nu știu cîte vieți de intelectuali români au avut o latură atât de aventuroasă și de imprevizibilă ca cea a lui Dobrogeanu-Gherea. Te-ai fi așteptat să dai peste o ternă și monotonă existență de intelectual izolat și înăcrit, al cărui plictis cotidian să fie compensat de aplecarea spre lumea extravagantă a acrobațiilor spiritului. Pe scurt, genul de viață în care sărăcia evenimentelor exterioare este suplinită de o exuberanță a imaginației și a ideilor. Un fel de revanșă luată împotriva mediocrității vieții prin asumarea unei efervescențe vitale de alt tip: efervescența teoretică din universul paralel al spiritului. În realitate, judecată prin prisma răsturnărilor și a rupturilor suferite, viața lui Dobrogeanu-Gherea are în ea ceva cu adevărat picaresc, latura exotică a peripețiilor de care acest om a avut parte preschimbîndu-i viața într-o veritabilă avalanșă de aventuri. Căci să te naști în Rusia (în 1855) și să intri din tinerețe în mișcarea revoluționară narodnică de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, să fi silit, din cauza represiunii țariste, să-ți părăsești țara și, refugiîndu-te la Odessa, să ajungi, după un scurt sejur petrecut în Chișinău, să te stabilești la Iași; să începi o viață cu totul nouă la vîrsta de 25 de ani, și asta într-o țară a cărei limbă nu o cunoști și ai cărei cetățeni te scandalizează prin moravurile lor insolite; să te muți în Brăila și să încerci din nou să-ți găsești un rost, pentru ca apoi, în chip cu totul incredibil, să fi răpit de Ohrana țaristă, transportat în secret în Rusia și, după o scurtă detenție, să fi deportat în Siberia; să reușești după un an să fugi din acel capăt de lume și să te întorci în România, urmărit fiind tot timpul de agenții Ohranei și terorizat fiind mereu de gîndul că oricînd poți fi expulzat din țară; să umbli cu pașaport american fals și să trăiești sub felurite nume de împrumut; să cauți să-ți ascunzi mereu originea evreiască și mereu să-ți se

amintească că ești un evreu apatrid ce nu ai dreptul să te măsoari cu cetățenii români; să reușești pînă la urmă să capeteți naturalizarea (la vîrsta de 45 de ani) și totuși să-ți se reproșeze mereu că, dezărădăcinat fiind și lipsit de studii riguroase, ai o pregătire de autodidact a cărei precaritate nu te recomandă drept un adversar serios în polemici culturale; să trebuiască să-ți întreții familia deschizînd un restaurant în Ploiești și să faci o muncă de birtaș pe care o detești în aceeași măsură în care o practici cu un netăgăduit succes, să disperi luptînd pentru cauza socialismului în România și să vezi că de toată munca ta se alege praful, să participi la întruniri conspirative cu prietenii narodnici din Europa și să încerci să pui umărul la răspîndirea internaționalismului socialist; să-ți capeteți notorietatea acolo unde te așteptai mai puțin, în critica literară, și asta, culmea, în urma unei polemici cu însuși Titu Maiorescu, să trăiești mereu sub o tensiune psihică ruinătoare, în urma căreia, surpat de nevroză, să ajungi să-ți cauți vindecarea la medicii din Occident; în fine, să-ți amîni prea mult operația de prostată și să mori din cauza aceasta – toate aceste amănunte dau vieții lui Dobrogeanu-Gherea înfașșurarea unui lanț de evenimente a căror desfășurare o fac să semene cu un veritabil roman de aventuri.

Singura obiecție de fond ce poate fi adusă cărții este că, pe alocuri, unele capitole (capitolul III, „De la biruința la înfrîngere” și capitolul V, „Ultimele două decenii”) sînt datate. Dacă ar mai fi trăit, Zigu Ornea ar fi simțit negreșit nevoia de a le retușa. E vorba de acele pagini din al căror conținut răzbate spiritul epocii în care au fost scrise: mai precis, începutul anilor '80. Altfel spus, sistemul de referință din care Zigu Ornea judecă gîndirea social-politică a lui Dobrogeanu-Gherea, un sistem căruia atunci, în perioada înăspririi ideologiei comuniste, nu i se putea prevedea cîtuși de puțin sfîrșitul, acest sistem își pune amprenta asupra perspectivei din care autorul își scrie cartea: este vorba de credința explicită în evoluția obiectivă a societății românești, cu premisa implicată că, la capătul acestei evoluții, socialismul științific de inspirație marxistă va deveni o mentalitate comună a oamenilor. Într-un cuvînt, este tributul pe care Zigu Ornea l-a plătit presiunii ideologice din acea vreme. În rest, sub unghiul informației adunate în paginile ei, cartea lui Zigu Ornea rămîne în întregime în picioare.

Există un loc în carte unde autorul, punînd în lumina altruismul pe care Dobrogeanu-Gherea îl dovedea în încercarea de a sluji cauza socialismului, scrie că autorul *Neojobăgiei* avea „abnegația eclipsării de sine”: prefera să se țină în umbră, lăsîndu-i pe alții să reprezinte, la scenă deschisă, niște proiecte pe care tot el le gîndise pentru prima dată. Ceva asemănător se poate spune și despre Zigu Ornea din perspectiva acestei cărți: a știut ca, ținîndu-se în umbră și eclipsîndu-se pe sine în favoarea personajului, să dea viață omului Dobrogeanu-Gherea.

Te pui pe tine în umbră spre a-l face pe altul să strălucească. ■

cărți primite

● Societatea Culturală „Lucian Blaga” Cluj-Napoca, *Meridian Blaga*, vol. I-II (Literatură-Filosofie; cuprinde comunicări prezentate la sesiunile științifice anuale de la Cluj-Napoca, 1990-2002), notă introductivă de Irina Petraș, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2005. 252+324 pag.

● Andrei Marga, *Religia în era globalizării*, ediția a II-a, Cluj-Napoca, Ed. Fundației pentru Studii Europene, 2004. 300 pag.

● Lucian Alecsa, *inutul Klarei*, Botoșani, Ed. Dionis, 2005 (versuri). 110 pag.

● Elena Abrudan, *Cinghiz Aitmatov sau adevărul vieții*, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2005. 172 pag.

● Ilie Rad (coordonator), *Jurnalismul cultural în actualitate*, Cluj-Napoca, Ed. Tribuna, 2005. 284 pag.

art e

muzică

Maison de Radio France

Unora le place muzica savantă: cel puțin o jumătate din publicul prezent în Sala „Olivier Messiaen” (s-a văzut din reacții); cvartetul „Renoir” (ce nu se sfiește să se înfățișeze la nevoie și ca trio); Krzysztof Penderecki (figura polarizatoare a celei de a 18-a ediție a Festivalului „Presences”); Pierre Farago (compozitor și organist francez, născut la Caen în 1969). Alora le place jazz-ul: restul spectatorilor (poate mai puțin numeroși, dar cu siguranță, mai extravertiți); François Moutin și Daniel Ciampolini (contrabasist și, respectiv, percuționist, cu care orice șef de big-band și-ar dori să colaboreze); Antoine Herve (remarcabil pianist și compozitor, născut în 1959, la Paris). Și unii, și alții au asistat la scenariul binecunoscut al Festivalului de la Radio France: unui compozitor de notorietate (în acest an, Penderecki) i se atribuie rolul de amfitrion, având deci calitatea de a invita colegi de breaslă mai tineri și, firește, mai puțin tăbăciți de instanțele înalte ale marketing-ului muzical. Aceasta după ce, în calitatea lui de gazdă generoasă, compozitorul polonez nu a prididit să-și ofere talentele (mai vechi sau mai noi), nu de alta, dar nu se cade ca lumea să uite cine e proprietarul, fie și numai pentru două săptămâni, a unor atari reuniuni sonore. Penderecki, a cărui creație Rene Bosc (actualul director al „Presences”-ului) o definea ca un roman al muzicii contemporane, a înnotat în tot felul de ape: reci (sau chiar înghețate), călduțe (preferate de cele mai multe ori), fierbinți (atunci când simțea cum frigul îi străpunge popularitatea), dulci, sărate, sălcii... A fost hulit (la început) de către tradiționaliști, pentru ca apoi să fie blamat de moderniști. Cameleonic, bine aclimatizat la temperatura succesului, cu un dever mereu prezervat, statornic, nu e chiar atât de (ana)cronic pe cât se spune. Mai curând e un prizonier al modelor, al tradiției de moment, ce poartă în sine necesitatea de a i te conforma. Ori a celui impozit pe care meseria săracului îl pune pe vanitatea bogatului. Să fi fost oare sărac atunci când compunea *Threnos* sau *Anaklasis*, recurgând la o tehnică neaoșă avangardistă, bazată pe clustere, microtonii și glissando-uri? Să fi fost oare mai bogat în perioada recuperării modalismului diatonic în *Agnus Dei* sau *Simfonia nr.5*? Știu doar că ascultându-l astăzi, l-am simțit pe Penderecki integrat păturii de mijloc a compozitorilor fără pretenții, cuminiți, cum s-ar spune, ce nu vor să fie deranjați, dar nici nu doresc să supere pe cineva. Cum altfel aș putea aprecia *Trio*-ul său (compus în 1990-91) decât ca o lucrare eclectică, pomind de la o substanță sonoră aflată în saial lui Bartok și de la un suflu componistic dator-vândut lui Sostakovici. La fel de necritic și de convenabil a fost și primul invitat al serii – Pierre

Farago – cu al său *Flugelnacht* pentru cvartet de coarde, ce are ca sursă extramuzicală poemul cu același titlu scris de Paul Celan, în fond un arsis și un thesis ca o decolare abruptă, surprinzătoare, și o aterizare lentă, istovitoare. Un zbor defectiv de orice centrism tonal-modal, serial sau spectral, derulat pe parcursul a cinci secțiuni (zone de altitudine a densităților sonore). Lângă mine, o domnișoară își umezește gâtul cu puțină apă. Muzica, nestăvilă, curge insipidă, innodoră, incoloră... în așteptarea celui de-al doilea invitat – Antoine Herve – generos în a ne oferi să degustăm din jazz-ul său cu unt și pâine. Un jazz rafinat, cu oarece fason și mult ștaif, în spiritul marilor colecții de paradă. Unt și pâine frământată, apoi dospită în sonorități simfonice datorate aceluiași ireproșabil cvartet „Renoir”. „Pâinea noastră cea de toate zilele, dă-ne o nouă astăzi, și ne iartă nouă greșelile noastre...”

După cum și noi iertăm graba dirijorilor ce fac din orchestră o mare în care se scufundă tot ce-i greu și plutește tot ce este ușor. Chiar într-un concert reușit, ansamblul instrumental are momente explicabile de flux și reflux, fiind pus în mișcare de curenți ce îl ridică, dar nu îl mențin mereu la înălțime. Paul Polivnick și Orchestra Națională din Lille sunt de departe atipici. Parafrazându-l pe Camus, pot spune, cu mâna pe inimă, că mă număr printre martorii fericiti ai acelor rare lucruri curate și inocente ce populează plajele muzicii. Fidelitatea restituitorilor exercită asupra publicului o putere de fascinație nu numai prin contrast cu amintirea altor prestații, frecvente prăzi ale hazardului, ci și prin sentimentul că suntem imunizați contra propriei noastre fragilități. O imunitate ce survine dintr-un adevăr artistic, relevat prin împrejurări (ah, cât de simplu) posibile. Paul Polivnick pare a avea o unică

obsesie: perfecțiunea, ca țintă exclusivă a gustului. Și-a exercitat-o atât în prefețele celor două părți ale reprezentației, urfel de rame cu rol de paratrăznet, ce nu au fost nici mai înalte ori mai ascuțite, nici mai lungi sau mai late decât însăși titlurile lor (*Anaklasis* și *De Natura Sonoris 2*) semnate de Krzysztof Penderecki, cât și în așa-plasatele piese de rezistență, una *Miroir d'ombres* de Thierry Escaich – lovită de un puseu hipertensiv la nivelul relațiilor armonice și a travaliului componistic, greu de stabilizat, chiar și printr-un tratament competent din partea interpreților, alta *Simfonia nr.6* de Dmitri Sostakovici – construită pe un clivă profund în planul arhitectonicii de ansamblu. Demontând remontând, surmontând metabolisme nu tocmai simple al acestor opusuri, dirijorul și orchestra au instaurat o specie de armonie funcțională și de acord perfect major între toate compartimentele, specie care alcătuiește un tot arcut pe un număr fix, pe o anume relație ori pe o anume ordine de bunăoară, principiul simetriei. După concert nu mă pot abține și îi arunc amicului Horia Surianu o întrebare, desigur, retorică: dacă Orchestra din Lille sună așa, atunci cum ar fi să sur Orchestra din Lyon, darămite cea din Paris?

O altă orchestră, de data aceasta din Strasbourg, mi s-a părut a fi jumătate nemțească (disciplinată, conformistă cu viorile, corzile grave și percuția în locație pe dreapta Rhinului, jumătate franțuzească (pedantă, încăpățanată), cufuătorii aciuși în stânga fluviului. Or, cum Franța și Germania sunt azi mai înfrățite ca niciodată, rezultatul e, una peste alt pozitiv: Altfel spus, un produs get-beget comunitar.

„Musicatreize”: când i-am auzit pentru întâia oară pe „Swinger Singers” în *Simfonia* de Berio, în urma cu câteva decenii, mi-am zis că așa ceva nu se poate, că nu este adevărat. Și, cum o minciună nu poate răzbate de două ori, iată că existența sextetului, urzit și poliat de Roland Hayrabedian, infirmă o îndoială și confirmă o memorabilă performanță. Dar ce drum ascunde performanța: mereu deschis, semă cu răniti care, în ultimul ceas, totuși, se ridică și răvne înainte.

Laurent Petitgirard: nu e atât de mic pe cât i se spune. Dnici că ar încăpea în loja mareșalilor de pe podium: Nu n-ar avea o baghetă pe măsură. Ci că e prea preocupat dea ordine de moment în detrimentul unei tactici de perspectivă

Liviu DĂNCEAN

Calendar

Aprilie

Experimentalist de ultime consecințe pe linia avangardismului radical, Tristan Tzara (16 apr. 1896 – 24 dec. 1963) își începe activitatea literară relativ cuminte, sub blindajul seriozității precoce, așa cum doar adolescenții reușesc ulterior în „grupul de la Tîrgoviște” o vor mai face, la peste trei decenii distanță. Elev de liceu încă, Samuel Rosenstock (S. Samyro) editează în 1912 revista *Simbolul*, împreună cu bunul său prieten I. Iovanaki (poetul Ion Vineă), mai vîrstnic cu un an, în timp ce viitorului pictor dadaist și cubist Marcel Iancu i se încredințează partea grafică a publicației. Foaia, deși efemeră, cunoaște un oarecare succes și atrage nume remarcabile: Macedonski, Minulescu, Emil Isac, Adrian Maniu etc. În poemele de început aparute aici, S. Samyro se arată cucerit atât de banale sinestezii simboliste: „ritmuri roz-albastre”, „culori parfumate” sau „acorduri violete”, cit mai ales de exotisme minulesciene, zidindu-se epigonic în acest model tutelar. Abia din 1915, când publică în *Chemarea* și în *Nouă revistă română*, începe să se simtă ca adevărat vocea insurgentului și, ca pentru o schimbare la față corect presimțită, se va identifica de acum încolo numai cu pseudonimul de consacrare: Tristan Tzara. Că poeziile de pînă la 1915 sînt „franc spus, proaste” (Ov. S. Crohmăniceanu), o dovedește și corespondența din 1934 cu Sașa Pană, viitorul său editor: „Nu cred necesar să figureze în această culegere poemele aparute în *Simbolul*, nu fiindcă sunt simboliste, cum spui, ci fiindcă sînt – atât cit pot să-mi amintesc – efectiv lipsite de interes”. Are convingerea că vor exista întotdeauna „ciocli” care să dezgroape „cojile și drojdiile”, motiv pentru care refuză asocierea la o asemenea „plăcere de prost-gust”.

Interesantă este și discuția despre posibilele titluri ale antologiei. *Poeme dinainte de Dada* este respins tocmai pentru că Tzara vede în el o ruptură „care propriu zis n-a existat niciodată”. El își susține explicit continuitatea, evocînd ca punct de sprijin ideea reușitei latente. Și lucrurile par a sta chiar așa. Oricît s-ar menține poemele lui românesti între granițele rezonabilului, Tzara nu ocolește nici pe departe „tifla” la adresa academismului ori a convențiilor de orice fel. Face din *Vacanță în provincie* sau din *Vino cu mine la țară* pasteluri „dizolvante”, „anti-sămănătoriste” (Ș. Cioculescu), fără a se sfii să șocheze prin prozaimisme tipice frondei: „Ne-om dezbrăca pe deal în pielea goală / Să se scandalizeze preotul, să se bucure fetele, / Vom umbla ca agricultorii cu pălării mari de paie / O să facem baie lângă roata morii // Să ne întindem la soare fără șifală / Și-o să ne fure hainele, și-o să ne latre cîinele”. Îndemnul la nudism are, pe lângă unele poze de candoare (veșnicul joc al naivității trucate) și o doză de *je m'en fiche*-ism caracteristic beatnicilor de toată speta. (În *Dictionar de idei literare*, Adrian Marino îi încadrează pe beatnicii americani în rîndul avangardiștilor „mistici”, cu nume derivat de la „beatitudine” sau chiar de la „beatificare”). Poezia *Glas*, perfect ritmată, încorporează muzica simbolistă și abandonul suprarealist al coerenței semantice: „Zid dărăpănat / Eu m-am întrebat / Astăzi că de ce / Nu s-a spînzurat // Lia, blonda Lie / Noaptea de-o frînghie...”. Important nu pare a fi în ce măsură se constituie aceste versuri în „nuclee pre-dadaiste”, cit mai ales tipul de psihologie artistică prin care s-a ajuns, în primăvara lui 1916, la apariția uneia dintre cele mai bizare forme de artă din cîte au existat vreodată. *Cabaretul Voltaire* din Zürich devine scena „manifestărilor de artă nouă”, inventate cu scopul declarat de a sfida toate convențiile morale și de expresie cunoscute. Curentul Dada își găsește numele prin înfigerea, la împlinire, a unui *coupe-papier* între paginile *Larousse*-ului. Capătă amploare gustul pentru gesturile

absurde, golite de orice semnificație. Un poem al lui Tzara se întinde pe opt coloane, repetînd mecanic un singur cuvînt *hurle*. După semnătura, adaosul copilăresc *qui se trouve encore très sympathique*. O teză dadaistă sună cam așa: „Raportată la scara eternă orice acțiune este zadarnică” dă naștere, cum era de așteptat, la grave accese de nihilism. Pentru a nega pictura, F. Picabia iese în fața publicului șterge un desen de pe o tablă neagră, în timp ce Max En expune un soi de sculptură, legînd alături, de un lanț, o secu. Ideea este ca publicul să-i distrugă, fără urma de regret, „operă Suveranitatea absolută a hazardului rămîne însă, chiar pentru dadaistii extremiști, o iluzie. Susținătorii lui Dada și să caute mai degrabă miracolul „întîlnirilor surprinzătoare propovăduite de Lautréamont. Fiind unul dintre inițiatorii umorului negru, acestuia nu-i este greu să vadă „frumusețea întîlnirii întîmplătoare, pe o masă de disecție, a unei mase de cusut și a unei umbrelor. Man Ray (dadaist de origine americană care a revoluționat arta fotografică) transformă sugestia în imagine și rezultatul este de-a dreptul uimitor pe expresivitatea mai mult sau mai puțin involuntară. I. cum orice formă de avangardă îmbătrînește și stă să cadă capcana propriilor convenții, dadaismul urmează și el logotodizolvării. Este meritul lui Tzara de a fi înțeles procesul și, în 1922, după ce-i refuză lui André Breton invita de aderare la suprarealism, declară „decesul” mișcării: „Dada este contra viitorului. Dada este moartă”. Și încă: „Ne separăm demisionăm. Primul care își dă demisia din mișcarea Dada sînt eu”. Fabuloasa „aventură intelectuală” care-și gasa adepti în întreaga lume, de la Paris pînă la New York, ia sfîrșit în care teoreticianul îl surclasează pe artist, spre mai bine amîndurora.

Gabriela URSAC

arte

Săptămîna Luminată mi-a oferit o îmbuibare cu peliculă fără precedent, cel puțin raportîndu-mă la ultima jumătate de an. Am ajuns la trei vizionări de presă în cinci zile, am îngurgitat patru filme într-un *week-end*, ocazie cu care m-am repus la curent cu noutățile video și DVD. Din nefericire, nu mă pot lăuda decît în proporție de 15% cu calitatea lungmetrajelor vizionate. Căutam o vacanță a cerebelului, dar n-am obținut-o decît pe jumătate. În schimb, mă mîndresc cu faptul că aceste filme, deși în aparență îndemnu la un consumerism pașnic, împănate cu floricele, suc și stagnatul pe canapea, au constituit un prilej excelent de teoretizare.

Primul exemplu care îmi vine în minte este "Harry Potter și Pocalul de Foc", actualmente bun de închiriat. Să fie poate de vină circumstanțele pascale în care am urmărit lungmetrajul, dar tind să cred că acest puștan este noul martir unîversal. Identificarea spectatorului cu el se face cu mare ușurință. Dacă stai să faci "contabilitatea" personajului, descoperi cu surprindere că nu e vreun elev strălucit, nici vreun erou neînfricat, nici vreun orator sau comunicator viabil sau un vrăjitor inspirat. Pare să aibă niscaiva supra-puteri, dar pînă să le descopere sau să își dea seama cum să le folosească... Harry Potter se reduce la niște bun-simț și o doză de simpatie. Neavînd prea multe caracteristici, oricine se poate identifica cu el. Plus că vîrsta sa fragedă, inadecvarea la context și încercările la care e supus îți trezesc instant instinctele protectoare...

Aici vine partea interesantă: bonusul e ditamai halca de experiență cathartică, rezultată tocmai din ușurința suturii spectatorului. Spun "cathartică" pentru că arareori am văzut un personaj pătîmind ca Harry Potter. În comparație cu el, Antigona a dus-o pe roze. Nu mai vorbesc de puștaniului lui Dickens care, puși lîngă vrăjitorul adolescent, arată ca niște răsfațați ai sorții. Asta pentru că spectatorii de acum, mai (e)rodați emoțional decît publicul lui Sofocle sau al lui Dickens, au nevoie de mult mai multă violență, cu mult mai expert orchestrată, pentru a-și lua porția de purificare prin suferința unor personaje. Iar micul magician în cauză oferă această oportunitate fără nici o nuanță religioasă, avînd astfel posibilitatea de a servi drept "țap ispășitor" global. Firește, de acest lucru îți dai seama doar detașîndu-te de tot spectacolul vizual, ceea ce, recunosc, nu-i tocmai ușor. Oricum, pentru a vă combate incredulitatea m-am hotărît să alcătuiesc o listă cu necazurile lui Harry Potter:

1. n-are mamă, n-are tată, iar familia adoptivă îl exploatează pe toate căile posibile (știm din episoadele anterioare);

2. suferă o varietate de mutilări: este bătut și călcat în picioare – ia un șut în plină față în primele 10 minute – torturat, tăiat pe toată lungimea antebrațului, aproape strangulat, cît pe ce să se înece, pîrlit de un dragon, mușcat de animale marine, agresat de crengi, înțepat în gît de tridentul unei sirene, atacat de bomboane care se dovedesc a fi gîndaci. Plus că suferă cel puțin trei căderi de la mare înălțime (aceste nenorociri apar doar în "Harry Potter și Pocalul de Foc");

Alexandra Olivotto

CRONICA FILMULUI

Magicianul recent

3. găsește un om mort și își vede un amic decedînd din cauza lui;
4. cel care îi ucisese familia și adepții lui revin să îl persecute;
5. este ocărît de 99% dintre colegii lui de școală, care poartă insigne ce îl insultă;
6. simultan cu (5), se ceartă cu cel mai bun prieten al său;
7. după reconcilierea cu acesta, în loc să capete și el niscaiva ajutor din partea amicilor apropiați, tot el trebuie să îi salveze;
8. este acuzat de furt de către un profesor al său, evident, pe nedrept;
9. intră într-un turneu extrem de periculos împotriva voinței lui și a regulilor, dar este blamat pentru asta;
10. propriii săi profesori îl folosesc drept momeală;
11. nu se poate culca fără să aibă coșmaruri. Mai mult, e vorba de unul și același coșmar;
12. rămîne fără bufniță și se alege în schimb cu o pasăre care îl tot ciupește de degete. De parcă agresiunile de la punctul 2 n-ar fi fost de ajuns...;
13. este ținta calomniei jurnalistice (vreau să protestez pe această cale: din toate filmele din seria "Harry Potter", jurnaliștii ies cu o imagine extrem de sifonată);
14. se înamorează de o tipă care refuză să meargă cu el la bal;
15. în compensație, este pe punctul de a fi violat de o fantomă în cadă.

Lista de deasupra nu este exhaustivă, ci conține ceea ce pot spune fără a vă strica plăcerea vizionării. Despre acest film s-a comentat că este mai întunecat decît precedentele,

dar afirmația mi se pare extrem de disproporționată. Naturalul și supranaturalul se pun cap la cap pentru a asigura un maximum de pericole ce îl pîndesc pe Harry din fiecare colț. Dincolo de chinurile la care este supus personajul, te gîndești că, în calitate de proaspăt adult, va fi cît se poate de plictisitor: va fi trăit deja totul, cu excepția unei relații stabile romantice, a unei preocupări pentru carieră și a unei schimbări de anturaj. Adică experiențele banale prin care trec mai toți indivizii.

Pe de altă parte, așa sună lucrurile în teorie. *De facto*, însă, ceea ce constat eu la acest protagonist este că nu capătă o uncie de maturitate de la un episod la altul. Continuă să nu știe prea multe vrăji, să nu realizeze dimensiunile primejdiilor care îl amenință și să rămîna la fel de neajutorat în fața evenimentelor care continuă să îl ia prin surprindere. De altfel, acesta este unul dintre motivele pentru care cred eu că la Potter contează mai degrabă suferințele și supraviețuirea decît isprăvile care îi ies și faptele de vitejie ce îl au drept autor. Faima lui printre vrăjitori pare a fi nefondată pînă și pentru cel mai simpatetic spectator. Nici de această dată, aflî, reușitele lui din Turnul celor Trei Vrăjitori nu se datorează capacității lui de a se descurca, ci unor alți factori care se amestecă. Succesele lui sunt mai mereu circumstanțiale: intervin ba părinții care îl veghează (în formă de fantome), ba un binefăcător (Sirius Black), ba profesorii.

Stați că acum vine și rîndul lor. Autoarea cărților, J.K. Rowling, întîmpină toate dificultățile cu care s-au confruntat aceia care au pornit o construcție a unei lumi imaginare pe care au dezvoltat-o apoi într-o serie de volume. Contradicția și redundanța sunt capcane peste care dă la fiecare pas, așa că o gafă este de așteptat mai devreme sau mai tîrziu. Se simte că devine neglijentă din structura epică: personajul "rău" se ghicește mult mai ușor în "Harry Potter și Pocalul de Foc" față de precedentele. O altă problemă o constituie protongiștii postulați drept "geniali" care se comportă inept (ce vă spuneam de contradicții). Exemplul din lungmetrajul de față este tocmai Albus Dumbledore, directorul școlii de magie Hogwarts. S-o luăm așa, după datele problemei cum sunt prezentate în film: Dumbledore știe A. că Harry Potter e în primejdie, B. cine e "agentul" primejdiei și C. unde se află acesta, mai precis un loc pîzit în care prezența/absența agentului poate fi verificată. În loc să acționeze ca orice om cu scaun la cap, adică să verifice dacă potențialul agresor se află unde ar trebui să se afle, Dumbledore, acest geniu al magiei britanice, sta cu mîinile în sîn și așteaptă ca Harry să se afle cu spatele la zid (de două ori!) înainte ca să îl salveze în ultimul moment. Ei, dacă asta-i logica vrăjitorească, eu una mă lepăd!

Și acum, un detaliu pe care nu mă pot abține să nu îl menționez, e comic dacă te gîndești la rivalitatea anglo-franceză și la dublul standard al corectitudinii politice. J.K. Rowling e englezoaică, iar comunitatea micilor vrăjitori de la Hogwarts reflectă multiculturalismul britanic: albi, negri, asiatici (mai ales indieni). Ei, dar cînd vin fetele franțuzoaice de la Beauxbatons, să dai cu tunul și nu dai de vreo mulțră sau metisă sau negresă sau asiatică printre ele... ■

CARTIER în toate librăriile bune

Mateiu I. Caragiale
Craii de Curtea-Veche

Stendhal
Roșu și negru

Difuzare: S.C. "CODEX 2000", Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2,
București. Tel/fax.: 210 80 51. E-mail: codexcartier@gmail.com

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREȘTI

Programul DW în limba română:

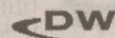
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)

Știri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)

Știri în germană și engleză – zilnic din oră-n oră!

Și muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

www.cartearomaneasca.ro

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Noutăți în colecția „Critică și Istorie literară”

Mihai Zamfir
Cealaltă față a prozei

Radu G. Teșosu
Istoria tragică & grotescă
a întunecatului deceniu literar nouă

Au mai apărut:

Ana Selejan

Trădarea intelectualilor - Reevaluare și prigoană

Vasile Popovici

Rimbaud

Editura AULA

Nicolae Manolescu

Literatura română postbelică (Vol. 1-3) 1.324 p. 299.000 (29,9)lei

Istoria critică a literaturii române. Vol. 1 432 p. 119.000 (11,9)lei

Poeți moderni 224 p. 89.000 (8,9) lei

Despre poezie 208 p. 89.000 (8,9) lei

Lectura pe înțelesul tuturor 256 p. 89.000 (8,9) lei

Iulian Boldea

Istoria didactică a poeziei românești 704 p. 259.000(25,90)lei

Poezia clasică și romantică 272 p. 89.000 (8,9)lei

Symbolism, modernism, tradiționalism... 208 p. 89.000 (8,9)lei

Poezia neomodernistă 288 p. 89.000 (8,9)lei

Mircea A. Diaconu Poezia postmodernă 192 p. 89.000 (8,9)lei

Emil Brumariu Poeme alese (1959-1998) 192 p. 89.000 (8,9)lei

Mircea Ivănescu Poeme alese (1966-1989) 272 p. 89.000 (8,9)lei

Florin Iaru Poeme alese (1975-1990) 208 p. 89.000 (8,9)lei

Alexandru Mușina Poeme alese (1975-2000) 224 p. 89.000 (8,9)lei

Antologia poeziei generației 80 400 p. 109.000(10,9)lei

Matei Vișniec

Istoria comunismului povestită pentru ... 176 p. 129.000(12,9)lei

Ovidiu Verdey Muzici și faze (roman) 384 p. 199.000(19,9)lei

Ioan Groșan

O sută de ani de zile la Porțile Orientului 240 p. 109.000(10,9)lei

Oana Tănase Filo, meserie! 208 p. 99.000 (9,9)lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

CONCURS NATIONAL DE SCENARII

FUNDATIA
ANONIMUL

ORGANIZEAZA UN CONCURS NATIONAL DE SCENARII
DE FILM CU DOUA SECTIUNI: LUNGMETRAJ SI SCURTMETRAJ

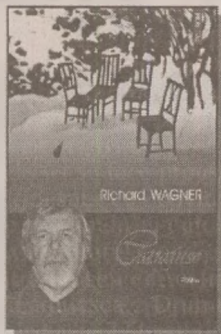
PENTRU DETALII ACCESATI WWW.FESTIVAL.ANONIMUL.RO

Festivalul International
de Film Independent ANONIMUL

Delta Dunării / Sfântu Gheorghe
14 - 19 august 2006, editia a III-a

www.polirom.ro

Richard Wagner
Catrafuse

Thomas Pynchon
Strigarea lotului 49

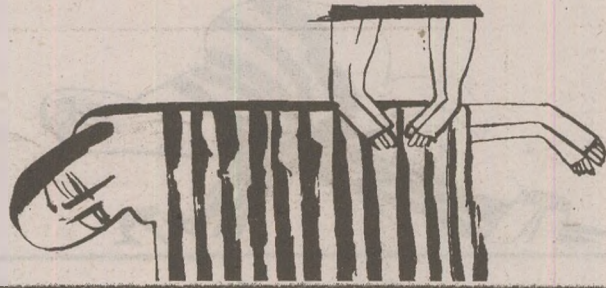
Philip Roth
Animal pe moarte

Arthur Phillips
Egiptologul

Suplimentul
DE CULTURĂ

Un săptămânal realizat
în colaborare cu Ziarul de lași

arte

Cînd nu era pus direct, ca înainte de 1990, sub copertina încăpătoare și confortabilă a Cîntării României, Salonul de artă, fie el național sau municipal, se așeza singur, în virtutea nenumăratelor reflexe condiționate, în descendența aceluiași „grandios festival”, așa cum s-a întîmplat în primii șase-șapte ani de după 1990. Cu mici excepții, el era o demonstrație masivă de conformism și de mediocritate, fără structură, fără idei și, mai ales, fără consecințe. Cum artiștii importanți refuzau cu obstinație să participe la aceste bilanțuri gregare, rămînea loc suficient pentru tot felul de prezențe exotice. Pictori, sculptori, graficieni și de alte specialități, care nu reușeau de ani buni să-și adune lucrări pentru o personală, se trezeau brusc, în preajma Salonului, din prelunga lor picoteală și se înfățișau proaspeți cu aceeași lucrare pe care o tot plimbau de la o ediție la alta, de la *național* la *municipal* și viceversa. Se năștea, astfel, o specie nouă în lumea artelor noastre contemporane: *artistul salonard* sau *sezonierul*. O efemeridă, la urma urmelor, care bătea o clipă din aripioare și apoi se stîngea anonim, o dată cu golirea melancolică a simezelor. Dar pe lîngă faptul că era neverosimil de plat, Salonul crea și o imagine falsă a artelor noastre de astăzi; fie prin incapacitatea naturală de a reprezenta fenomenul viu, fie prin omisiuni voluntare și prin manipularea vinovată a privitorului.

Mentalitatea colectivistă, sentimentul de siguranță lașă pe care ți-l dă adăpostul la umbra mulțimii, statutul existențial vag și starea morală ambiguă, generate amîndouă de aceea prezență discretă, la limita irelevanței, într-un organism redundant și diform, erau atunci, în tăietură proaspătă, evidente de-a dreptul traumatizante. Cu atît mai mult cu cît toți artiștii momentului, fără excepție, aveau încă plămîinii îmbîcșiți de respirația exclusivă în atmosfera unui propagandism cultural osificat pînă aproape de abstracțiune. Chiar și artiștii liberi în interior și neconcesivi în manifestarea lor publică erau absorbiți de context într-o asemenea măsură încît păreau ei înșiși exponenți ai regimului, chiar dacă pe un alt palier. Simpla participare la o expoziție-mamut, la un *Salon național* sau *municipal*, așezată invariabil sub același generic al înaltului devotament patriotic, inducea sentimentul unei inevitabile eroziuni genetice, similare aceleia de la capătul unor multiple căsătorii endogene. Aerul de bilanț, de raport contabil, obligatoriu la sfîrșit de an în chip de consacrare practică a unei politici infailibile, vicia implicit manifestările artistice și le transforma într-un fel de examen obligatoriu la capitolul „eficienței muncii” și de mărturie publică la acela care privește „buna purtare” și înscrierea corectă în „codul echității și al eticii socialiste”.

Chiar dacă, de exemplu, numeroși artiști au încercat și înainte de '90 dar, mai ales, în ultimii ani, să iasă din convenția tabloului și din tradiția materialelor și a tehnicilor, să relaxeze conceptele de obiect și de acțiune artistică, aceste tendințe au fost nu numai privite cu suspiciune,

Pavel Șușară

CRONICA PLASTICĂ

Salonul Oficial, între memorie și proiect

ci și eliminate cu dispreț din orizontul interesului public. Astfel, Saloanele nu făceau decît să fleteze așteptările mărunte, să administreze confortul privirilor incapabile de risc și, mai ales, să cultive în artiștii înșiși un sentiment de siguranță atemporală.

Estropiind realitatea artistică, falsificînd coordonatele unui sistem în plină dinamică, aceste Saloane deveniseră metafora senzorială a propagandei comuniste chiar și atunci cînd, de drept, comunismul dispăruse; imperturbabil așezate într-o estetică acceptată oficial, ele nu prevesteau nici o schimbare majoră, nu anticipau nici o ruptură, nu lăsau să se întrezărească nimic din ceea ce ar fi putut să le tulbure echilibrul. Concepute banal și previzibil pe genuri, adică pe acele genuri imemorabile, se afirma implicit că în România nu există decît pictură, sculptură, grafică și arte decorative cu diversele lor încrengături. Ba mai funcționa chiar și un Salon al tineretului pentru că, după logica paternalistă a statului totalitar, artistul matur biologic și, mai ales, ideologic, trebuia să-l ocrotească pe cel tînăr, să-i tempereze năbădăile pînă cînd înțelepciunea doctrinară se va pogori și asupra lui și imaginația i se va fi tocit îndestul spre a putea expune cu drepturi depline

la „seniori”. Și ciclul acesta căpătase în timp aerul unei fatalități aproape cosmice. Premiile se dădeau și ele în consecință: pentru pictură, pentru sculptură, pentru grafică ș.a.m.d., și se împărțeau frățește după criterii vagi, de la cele politice și pînă la cele sentimentale. Curatorul era și el multiplu, adică un colectiv, o instituție, și doar cel care făcea panotarea mai putea fi identificat deoarece, în efortul de a pune o minimă ordine în viitura de mediocritate, cineva trebuia să ducă pînă la cotele ei maxime inventivitatea muzeografică. Trebuia, cu alte cuvinte, să dea kilometrilor de gri măcar cîteva accente de culoare.

Fiind o construcție artificială, născută într-un anumit context și alimentată din rațiuni și ele conjuncturale, era inevitabil ca acest fenomen să dispară, fie prin suspendarea lui voluntară, fie prin erodare naturală, prin lenta epuizare a resurselor.

Și totuși, dincolo de aparența acestei fatalități pe care cei cincizeci de ani de comunism au acreditat-o, instituția salonului avea o istorie glorioasă. În toată perioada interbelică, ba chiar și cîteva ani după încheierea oficială a celui de-al doilea război mondial, *Salonul Oficial* a constituit un adevărat reper pentru coerența și soliditatea fenomenului artistic românesc. Loc de întîlnire pentru sute de artiști, spațiu al democrației reale și al comunicării nemijlocite, el oferea, ediție după ediție, măsura profesionalismului și a performanței artei noastre. O multitudine de formule estetice, de la cele tradiționaliste pe linie pastoral-ethnografică, la cele de filiație academistă și pînă la acelea așezate fără echivoc în zona avangardelor și în aceea a cercetării limbajelor, coabitau fără crispări și fără frustrări, genul lor proxim nefiind componenta stilistico-formală, ci autenticitatea expresiei și nivelul valoric. Deși între Corneliu Michailescu, de pildă, și Gh. Petrașcu sau N. Tonitza există o mare deosebire în ceea ce privește opțiunea estetică, faptul că ei se regăseau pe aceleași simeze și se adresau aceluiași public, în sens larg, dovedește atît vigoarea și siguranța de sine a creației, cît și maturitatea și siguranța gustului. Întrerupt din dinamica lui firească și continuat abuziv și alienant de formele mimetice descrise mai sus, *Salonul Oficial* interbelic devine, în mod paradoxal, nu un reper al memoriei, ci un proiect al prezentului și ipostaza unei aspirații.

Încercarea de a reconstitui un *Salon Oficial*, cu actorii și, în bună parte, cu lucrările care au animat peste două decenii de viață artistică normală, se înscrie tocmai în această aspirație surdă, dar nu mai puțin imperativă, de a ne recupera modelele, de a ne fixa repere solide și, de ce nu, de a redobîndi acea generozitate, atît de erodată acum, a comunicării. Dar dincolo de aspectele morale și de pariul cu uitarea pe care un asemenea proiect le conține implicit, reconstituirea unui *Salon Oficial* este și o provocare adresată nemijlocit artei contemporane; anume aceea că în creația adevărată, ca și în iubire, vîrsta nu este decît o prejudecată. ■

Victor Brauner – Portretul lui I.M. (Ion Minulescu)

Alexandru Phoebus – Strada din Paris

Merica Ramniceanu – Palăria verde

↑
n filozofia sa, care s-a impus printr-o terminologie cu totul originală și prin crearea unor concepte mereu inedite, Martin Heidegger a omis constant și în mod intenționat cuvântul „iubire” – deși discursul său filozofic avea ca principal obiect, mai cu seamă în perioada de tinerețe, „Dasein-ul uman” și tot ceea ce ține de el.

În scrisorile către Hannah Arendt, publicate în volumul în curs de apariție la Ed. Humanitas, acest cuvânt intră în prim-plan și este rostit cu toată tăria, cu toată pasiunea, dezvăluind „prea-omenescul” impetuos al filozofului. Iubirea devine dintr-odată mai mult decât un simplu cuvânt, devine o forță „daimonică”, devine incontrollabilul însuși. „Daimonicul m-a izbit din plin”, spune Heidegger. Într-una dintre primele sale scrisori, la câteva zile după ce are loc prima întâlnire cu Hannah.

Și totuși, chiar aici, în aceste epistole înflăcărare de iubire, sînt reluate și puse tot mai direct marile întrebări filozofice despre om și despre jocul periculos pe care aceasta încearcă, de fiecare dată, să-l joace cu istoria. Textele dau mărturie despre istoria unei iubiri strîns legate de istoria secolului XX, din inima căruia, cu tot patosul său interogativ – și lăsînd deoparte orice terminologie –, Martin Heidegger se întrebă: „Oare prin ce iaduri trebuie să mai treacă omul pînă să înțeleagă că nu el se face pe sine?”

10. 2. 1925

Dragă domnișoară Arendt,

Trebuie să trec să vă vad, chiar astă-seară, pentru a vorbi inimii D-voastră.

Aș vrea ca între noi totul să fie simplu, limpede și neprefăcut. Numai astfel ne vom arăta demni de ceea ce ni s-a întîmplat, și anume că ne-a fost dat să ne întîlnim. Faptul că ați devenit studenta mea, iar eu profesorul D-voastră, nu a făcut decât să pfilejuiască cele petrecute.

Nu-mi veți aparține niciodată, însă de acum înainte veți face parte din viața mea, iar ea, datorită D-voastră, se va îmbogăți.

Nu știu niciodată ce anume poate însemna ființa noastră pentru ceilalți. În schimb, ne stă în putere să înțelegem efectul distructiv pe care persoana noastră l-ar putea avea asupra celorlalți, obstacolul pe care l-am putea reprezenta pentru ei.

Încotro se îndreaptă acum tinăra D-voastră viață, acest lucru rămîne o taină – să ne înclinăm, așadar, în fața ei. Eu vă voi sta întodeauna alături – și asta numai pentru a vă ajuta să rămîneți, întodeauna, fidelă D-voastră însăși.

Faptul că v-ați pierdut – cum spuneți – „neliniștea” dovedește că ați ajuns la acel fel de a fi care vă este cel mai propriu, la ființa D-voastră în pura ei feminitate. Cîndva veți înțelege și veți fi recunoscătoare – firește, nu mie – că vizita pe care ați făcut-o în „ora de consultație” a fost un pas decisiv, și anume un pas înapoi de pe drumul ce sfîrșește în cumplita singurătate pe care o presupune cercetarea științifică. Doar un bărbat este în stare să îndure această singurătate, și doar atunci cînd i-a fost dat să cunoască chinul și, totodată, nebunia de a fi productiv.

„Bucurați-vă!” – cu aceste cuvinte am să vă întîmpin de acum încolo.

Căci numai dacă vă bucurați veți deveni acea femeie care poate la rîndul ei să ofere bucurie și în jurul căreia oricine simte bucurie, ocrotire, liniște, venerație și recunoștință în fața vieții.

Numai astfel veți fi pregătită cum se cuvine pentru a vă însuși ceea ce poate și trebuie să vă ofere Universitatea. Numai astfel veți putea lucra autentic și serios, dar nu cu înfrîncarea cu care multe dintre femei fac știința, ajungînd într-o bună zi să-și piardă acest zel și să se descumpănească, înstrăinîndu-se cu totul de sine.

Atunci cînd o femeie ajunge la o activitate spirituală proprie, tocmai atunci ea își păstrează esența sa feminină, cea mai proprie, iar acest lucru este decisiv.

Să păzim așadar ca pe un mare dar, în interiorul nostru

cel mai adînc, faptul că ne-a fost dat să ne întîlnim și să ne ferim să-l mutilăm, în virtutea autoamăgirilor pe care viața ca atare le aduce cu sine; altfel spus, să nu vedem în el doar o prietenie sufletească, ce nu este niciodată posibilă între oameni.

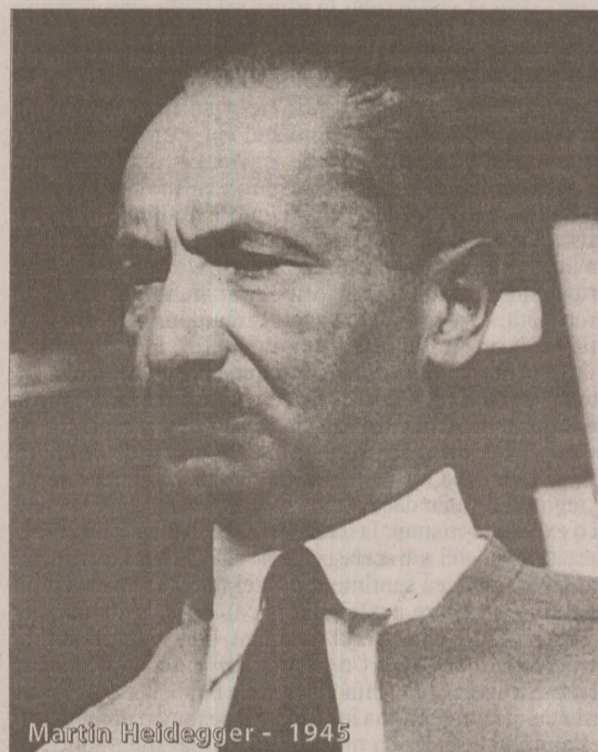
Nu pot și nu vreau să despart loialitatea care se citește

extremă față de celălalt. Însă ea nu șterge nimic, ci, dimpotrivă, îngăduie unui „tu” de a se revela în deplină transparență, în simplul său fapt că este, ce rămîne oricum de neînțeles. Iruperea bruscă a prezenței celui alt în viața noastră este ceva ce depășește orice puțință a noastră de a înțelege. Un destin omenesc se dăruie altui destin

Martin Heidegger Scrisori către Hannah Arendt

Hannah Arendt - 1933

Martin Heidegger - 1945

în ochii D-voastră și înfățișarea D-voastră afit de dragă de încrederea curată, de bunătatea și de puritatea ființei D-voastră feciorelnice.

Însă, în felul acesta, darul prieteniei noastre ne obliga să fim la înălțimea lui. Această obligație mă face să-mi cer iertare pentru faptul că, în timpul plimbării noastre, mi-am pierdut o clipă cumpătul.

În orice caz, aș vrea să vă mulțumesc și, sărufînd fruntea D-voastră pură, să fac ca ceva din puritatea ființei D-voastră să treacă asupra scrisului meu.

Bucurați-vă, buna mea Hannah !

Al D-voastră,
M. H.

21. 2. 1925

Dragă Hannah,

De ce oare, dintre toate posibilitățile date ființei omenesti, iubirea este pe departe cea mai bogată și, pentru cei implicați în ea, devine o dulce povară? Deoarece ajungem să ne transformăm în ceea ce iubim, rămînînd totuși noi înșine. Atunci dorim să-i mulțumim ființei iubite și nu găsim nimic care să exprime pe de-a-ntregul recunoștința noastră.

Nu putem mulțumi decât cu propria noastră ființă. Iubirea transformă sentimentul acesta de recunoștință în loialitate față de sine și în încredere necondiționată în celălalt. Astfel, iubirea își sporește în mod permanent propriul ei mister.

Apropierea devine, în cazul acesta, o depărtare

omenesc, iar a te pune în slujba iubirii curate înseamnă a păstra această dăruire de sine la fel de vie precum în ziua dintîi.

Ce s-ar fi întîmplat dacă m-ai fi întîmțit în cel de-al treisprezecelea an al vieții tale sau dacă totul s-ar fi petrecut abia peste zece ani – în zadar ne frămîntăm mintea cu așa ceva. Nu, totul s-a întîmplat acum, în momentul în care viața ta se pregătește în liniște pentru a se desăvîrși în viața de femeie, cînd trebuie să iei cu tine mai departe tot ce ține de viața ta de fată – toate presiunile, aspirațiile, avîntul și veselie – lucruri care nu trebuie nicicum să se piardă, ci să devină un izvor de lucruri prețioase și de frumusețe, de pură dăruire feminină.

Ce pot eu face în acest moment?

Să am grijă ca nimic din tine să nu fie distrus; ca tot ceea ce a fost greu și dureros în trecutul tău să se transfigureze; ca tot ceea ce este străin de tine și s-a nimerit să și se întîmple să piară din viața ta.

Posibilitățile date ființei feminine, în mediu în care te afli, sunt cu totul altele decât crede „studenta” și mult mai favorabile decât ea bănuiește. Nici o critică sterilă nu trebuie să te atingă și orice negație de pe poziții de superioritate trebuie să se lovească de tine ca de o sfință.

Fie ca interogarea masculină să învețe a prețui simpla dăruire de sine; fie ca înguste preocupări să învețe să vadă toată vastitatea pe care ființa feminină, în întregul ei, o deschide în chip original.

Curiozitatea, vorbirea fără rost și vanitățile infantile nu vor putea fi stîrpite niciodată; numai femeia, prin modul ei de a fi, va putea da noblete unei vieți spirituale libere.

Cînd va începe noul semestru, luna mai va fi venit deja; liliacul se va revărsa peste vechile ziduri, pomii în

meridiane

Ioare își vor legăna crengile în grădinile ascunse – iar tu, îmbrăcată într-o diafană rochie de vară, vei intra pe poarta cea veche. Serile de vară vor pătrunde în odaia ta și vor face ca sufletul să-ți vibreze de toată seninătatea caldă a zileții noastre. Nu peste mult timp se vor trezi la viață florile pe care le vor culege iubitele tale mâini și mușchiul din pădure pe care vor pași minunatele tale visuri.

Și în curînd nu va trebui oare, în singuraticile mele drumuri pe cărările munților, să-i saluti pe aceștia? Căci ei te vor întâmpina cîndva cu liniștea sfîncilor lor, în ale căror contururi ființa ta se regăsește toată. Voi ajunge și la lacul dintre munți pentru ca, de pe povîrnișul cel mai abrupt al văii, să privesc în jos, în liniștile lui adîncuri.

Al tău,
M.

*

21. 2. 1925

Daimonicul m-a izbit din plin. Rugăciunea tăcută a iubitelor tale mâini și fruntea ta luminoasă au vegheat supra-mi, transfigurînd totul cu feminitatea lor.

Niciînd nu mi s-a întîmplat așa ceva. Pe drumul de întoarcere, în ploaia torențială, mi-ai părut încă și mai frumoasă și măreață. Mi-aș fi dorit să ție noaptea în șir cu tine alături.

Acceptă cărțuia alăturată ca *simbol* al recunoștinței mele. Fie ca ea să îți aducă în minte, totodată, semestrul cel mai recent.

Te rog, Hannah, mai spune-mi cîteva cuvinte. Nu te pot lăsa să pleci așa.

Înainte de călătorie ai să fii ocupată. Însă cuvintele tale au nevoie să fie multe și nici „frumos“ scrise.

Ci așa cum scrii tu. Numai să fie scrise de tine.

Al tău,
M.

*

Totdnauberg, 21. 3. 1925

Dragă Hannah,

Aici sus s-a instalat o iarnă splendidă și astfel am putut avea excursii minunate și înviorătoare.

De o săptămîină m-am apucat însă din nou de lucru și mă pregătesc încă de pe acum să coborîm în vale pe 24. III.

Îmi doresc adesea ca și tu să te refaci la fel de bine ca mine, aici sus. Singurătatea munților, viața pașnică pe care dăruiești celor de la munte, contactul cu elementele, cu soarele, cu furtuna și cu cerul, simplitatea urmei lăsată în zapadă pe panta largă, dispărînd încet-încet – toate acestea țin sufletul departe de orice existență fragmentată și disecată mental în mod inutil.

Iar aici este tînetul bucuriei pure. Ceea ce este interesant devine irelevant, iar munca are ritmul regulat al loviturilor de topor ale pădurarului, ce se aud undeva departe.

Pe lângă toate acestea, cel mai mult mi-aș fi dorit să te iau cu mine atunci cînd, „din întîmplare“, mi-ai ieșit în cale, să-ți iei încă o dată rămas bun.

Începînd cu iarna aceasta, Marburg-ul mi se pare mai prietenos și pentru prima oară mă bucur că mă întorc. Munții, pădurile și vechile grădini se vor împodobi cu cea mai frumoasă în așteptarea venirii tale. Și poate că atunci să fi izgonit și spiritul paralizant care mi s-a părut că mă omănește aici de la început.

Dar poate că stagnarea este ceva curent în universitățile noastre. Ceea ce mi se povestește acum despre Freiburg este de asemenea îngrijorător. Însă, la urma urmelor, poate că rămîne totuși ceva mai valoros decît multele lucruri care „se întîmplă“ la Berlin. [...]

Acum mă chinui cu conferințele de la Cassel care, într-un moment, au o structură prea greoaie. A face crurile mai ușoare este, în filozofie, o ocupație curioasă cu cît devin mai simple, cu atît ele rămîn mai sigmifice. Și nici nu aș vrea să fac publicul să creadă că filozofia poate da un răspuns la întrebările sale.

Ceea ce îmi doresc este să clarific deosebita dintre amarea concepțiilor despre lume și cercetarea filozofic-științifică, referindu-mă la problema concretă a esenței și sensului istoriei. Însă, ce-i drept, această clarificare săși nu se poate realiza decît pe o cale conceptual-

științifică. Așa se face că cercetările mele devin, atunci cînd țin conferințe pentru „marele public“, o pură absurditate pentru acesta. Dar m-am angajat să fac asta și trebuie ca, de bine de rău, să o scot cumva la capăt.

Între 24 și 27 martie sunt la Husserl, la Freiburg, și mă bucur de pe acum că voi petrece acele zile. Pe urmă voi merge în regiunea mea natală (Meßkirch, Baden), unde voi rămîne pînă pe 3 aprilie. N-ai vrea să-mi trimiți o scrisoare acolo și să-mi povestești cum ți-ai petrecut vacanța?

Cînd aud în jurul cabanei ropotul furtunii, mă gîndesc la „furtuna“ noastră. Alteori îmi vine în minte plîmbarea noastră liniștită de-a lungul rîului Lahn sau îmi petrec momentele de răgaz cufundat în visare, apărîndu-mi imaginea tinerei fete intrate prima oară în biroul meu, îmbrăcată într-o haină de ploaie, cu pălăria trasă adînc pe ochii mari și senini, care dădea răspunsuri sfioase și scurte la toate întrebările. Pe urmă transpun această imagine asupra ultimei zile din semestru – și știu, atunci abia, că viața este istorie.

Gîndind cu drag la tine,
Al tău,
Martin

*

10. 1. 1926

Draga mea Hannah,

Seara aceasta – de care mă bucuram dinainte, de săptămîni întregi – și scrisorile tale. Înțeleg, dar tot nu e mai ușor de dus povara, cu atît mai pușin cu cît știi ce îți pretinde iubirea mea. Că ai ajuns la limită și ești gata să-ți pierzi credința – asta nu este, așa cum ar dori să creadă idealizarea romantică, ceva cu totul străin de fidelitatea cea mai adîncă.

Te-am uitat – dar nu din indiferență și nici pentru că, între timp, au intervenit lucruri urgente care își cer rezolvarea, ci fiindcă a trebuit să te uit și te voi uita ori de cîte ori lucrul meu mă va împinge către concentrarea maximă. Și asta nu e o chestiune de ore sau de zile, ci un proces a cărui pregătire poate dura săptămîni și luni de-a rîndul și care, apoi, scade în intensitate.

Această des-prindere de tot ce e omeneșc și întreruperea tuturor raporturilor cu ceilalți este, din punct de vedere al creației, cea mai grandioasă dintre experiențele omenești – iar din punct de vedere al situației concrete, cea mai infamă din cîte există. Ți se smulge inima din trup în deplină stare de conștiință.

Și cel mai greu lucru este că această izolare nu poate invoca performanța drept scuză, deoarece pentru izolare nu există unități de măsură, iar renunțarea la raporturile omenești nu poate sta în cumpăna cu nici o performanță. Toate acestea trebuie pur și simplu să le suportî – și anume în așa fel încît să nu mai ajungi să vorbești despre ele nici măcar cu cei mai apropiați.

Sub povara acestei izolări necesare îmi doresc de fiecare dată și o deplină izolare exterioară – din care nu revii decît în chip aparent printre oameni – precum și puterea de a mă depărta cu totul de ei. Căci numai așa ar putea ei să fie cruțați de toate sacrificiile care li se cer și de faptul de a se vedea respinși.

Dar această dorință chinuitoare este nu numai imposibil de îndeplinit, ci și una care se întîmplă să fie uitată – iar atunci raporturile omenești cele mai intense devin iarăși izvor al unei reînnoite dorințe de izolare. Așa se face că lipsa de considerație și brutalitatea survin tocmai față de oamenii cei mai dragi și mai apropiați, iar o asemenea viață se reduce atunci în mod constant doar la a avea pretenții, fără ca acest lucru să poată fi justificat de fiecare dată. A putea să te descurci în această situație imposibilă – fără să te refugiezi într-una dintre cele două extreme – înseamnă să existești ca filozof.

Ceea ce îți spun acum nu poate și nu trebuie să fie o scuză; dar știu că prin aceasta te fac să te apropii din nou – și poate și mai puternic – de mine, căci dacă nu tu, cine atunci ar putea să înțeleagă? Ceea ce fac eu acum nu înseamnă decît a întări prietenia noastră, împingînd-o pînă la ultimele ei limite, tocmai pentru că în felul acesta rostul ei să devină cu atît mai vizibil în necesitatea lui. „Tragic“ este aici un cuvînt gol, iar pentru noi doi și pentru felul

pozitiv în care am ajuns să ne percepem existența – unul prin care putem înțelege ruptura în întreaga ei forță autentică – acest cuvînt și-a pierdut orice sens.

Dacă aș trece ceea ce ți-am spus sub tăcere și ți-aș da asigurări că, de fapt, te-ai înșelat, n-aș face decît să încerc să ascund cum stau lucrurile.

Și, dacă aș adăuga că mi-e groază de orice activitate exterioară, ar însemna că pretind „un concediu“ pe care nu îl poate da nici un minister și care poate fi doar smuls cu forța, ca o pradă. Iar ieri totul a fost învaluit într-un simbolism aproape misterios – cînd mi-ai spus tu că sunt „un pirat“ – și te-am aprobat cu un zîmbet, simțînd parcă totodată „cu teamă și înfiorare“ frigul și furtuna din timpul unei călătorii pe mare.

Cînd îmi povestești cum glumiți, spuneți anecdote și faceți haz pe seama filozofilor – mi se pare foarte amuzant și, dacă aș condamna așa ceva, ar însemna că sunt stupid și îmi dau aere de consilier aulic. Sigur că dacă, pe lângă intențiile de a învăța și de a absolvi studiile, asta ar fi singurul lucru care preocupă spiritele, ar fi îngrozitor pentru tineri.

Iar în ce privește hotărîrea pe care ai luat-o – răspunsul meu este „nu“ cînd mă gîndesc la mine însumi și „da“ cînd mă gîndesc la mine în singurătatea muncii mele. Însă elementul pozitiv trebuie să fie o hotărîre concretă, iar asta nu este o frază de seminar sau de curs. În cea din urmă privință, absolut independent de tine și de mine, este clar că în anii tăi de tînet nu te vei stabili aici, în funcție de semestrul disponibil. Pentru tineri este întotdeauna un semn rău dacă nu au puterea să se desprindă și să plece. Este un semn ca și-au pierdut libertatea lor instinctivă și ca, de aceea, chiar dacă rămîn, nu mai au nici o evoluție – chiar făcînd abstracție de faptul că acest tip de elevi îi contaminează destul de repede și pe cei proaspăt veniți, care îmi scapă astfel din mîna de la bun început. Îmi pot foarte bine închipui că cei ce sunt etichetați ca „studenți ai lui Heidegger“ reprezintă un fenomen nu tocmai îmbucurător. Ceea ce se răspîndește tot mai mult și devine îngrijorător este un anumit mod de a gîndi, de a pune întrebări și de a discuta cu totul crispate. Astfel de influențe ale mediului sunt mai puternice decît individul și rezistența împotriva lor nu face altceva decît să te macine.

Poate că hotărîrea ta devine un exemplu și mă ajută să împrăpăt aerul. Dacă va avea urmări bune este numai pentru că ne-a cerut amîndurora un sacrificiu.

Seara și scrisorile tale îmi reînnoiesc certitudinea că totul este și va fi bine. Așa cum eu uit și trebuie să uit în asprele perioade de care vorbeam mai înainte, și tu trebuie să te bucuri de situația ta, așa cum știe să o facă numai o inimă tînară, cu așteptări și credințe puternice în fața unei lumi noi, pline de promisiuni – care aduce cu sine lucruri noi de învîțat, vînt proaspăt și promisiunea creșterii. Dacă fiecare dintre noi va rămîne la înălțimea existenței celui alt, adică la înălțimea libertății credinței și a unei încrederi netulburate, care este o necesitate interioară, atunci asta va însemna tocmai confirmarea iubirii noastre.

Viața mea decurge – fără contribuția și fără meritul meu – într-o siguranță alît de neliniștitoare, încît vreau să cred că vidul care va urma plecării tale este necesar. Izolarea crescîndă din ultimele săptămîni, în vederea lucrului, precum și dorința lui Husserl de a petrece mai mult timp împreună, apoi decizia ta – toate acestea sînt forțe alît de deosebite, care urmează să-mi deschidă calea pentru planuri și isprăvi cu totul noi. Și astfel vor veni iarăși acele zile singuraticice și reci în care existența, bolnavă de probleme, va fi mînată de o necesitate și de un entuziasm de neînfrînt. Iar, dacă îți vei păstra credința, vei simți curînd în inima ta cum singurătatea te cheamă și te roagă să te bucuri de ea, pentru a rămîne astfel credincioasă.

Al tău,
Martin

Traducere de
Catrinel PLEȘU

(Din volumul Hannah Arendt - Martin Heidegger,
SCRISORI 1925-1975,
în curs de apariție la Ed. Humanitas)

m e r i d i a n e

Fragmentul de eseu care urmează face parte dintr-o carte scrisă la șase mâini și intitulată *Sadovaia 302 bis*, autori fiind Ruxandra Cesereanu, Marta Petreu, Corin Braga, Virgil Mihaiu, Ovidiu Pecican și Ion Vartic. Patru dintre aceștia au făcut în iulie 2005 o excursie documentară pe urmele personajelor din romanul *Maestrul și Margareta* de Mihail Bulgakov, în cadrul unui proiect numit *Bulgakoviada*. Cartea este în curs de apariție la Biblioteca Apostrof din Cluj și va constitui o premieră în România.

Bulgakov și vremurile Antihristului

Privită în oglinda măritoare a diavolilor coborâți pe pământ, societatea comunistă a Moscovei anilor '30 din romanul *Maestrul și Margareta* este supusă unei satire mușcatoare. Prin critica defectelor de caracter sunt vizate tarele și viciile de structură ale unui sistem demagogic, care impune falsitatea, măștile, potemkiniada. În memoriul trimis de Mihail Bulgakov lui Stalin în 1930, scriitorul recunoaște că operele sale critică „trăsăturile îngrozitoare ale poporului meu” și „nenumăratele monstruoșități ale cotidianității noastre”. Magistrul al parodiei, diavolul are în *Maestrul și Margareta* rolul benefic de a imita imitația, de a maimuțări găunoșenia, distrugând-o. Nu întâmplător Bulgakov își ia drept motto citatul din Goethe în care Mefisto se autodefineste drept „o parte din acea putere/ ce veșnic răul îl voiește/ și veșnic face numai bine”. Într-o lume degradată până în măduvă, Woland și suita sa apar ca niște restauratori, prin negație și deconstrucție a formelor existente, ai adevărului și curăteniei morale. Desigur, rolul diavolilor nu merge atât de departe încât aceștia să devină niște propovăduitori ai binelui, totuși farsele macabre jucate de ei au în finalmente un rol cathartic.

Pe de altă parte, răul practicat de moscoviți nu are o dimensiune romantic-metafizică, este un rău meschin și josnic, întreținut de caractere mărunte. Bulgakov nu se apleacă asupra marelui rău instituțional reprezentat de statul totalitar comunist (deși *Maestrul* este denunțat și anchetat de aparatul de represiune, iar Bulgakov însuși trăia cu frica arestării și a deportării), așa cum o vor face Alexandr Soljenișin sau Varlam Șalamov, ci e interesat de psihologia omului curent în care politica de formare a „omului nou” scosese la suprafața zgura celor mai mlăștinoase resentimente și frustrări. Încă din *Faustii* lui Maler Müller și Goethe, Lucifer și Mefisto își clamau dezgustul și latitudinea de a mai ispiți umanitatea, forfoteală de „goange” care „în orice scârnă-și bagă nasul”. Woland manifestă și el un dispreț nedisimulat față de cohorta de impostori, delatori și profitori de teapa lui Aloizi Mogarici, a căror prezență pur și simplu îl îndispune.

Distanța dintre grandoare (chiar și în rău) și meschinătate este sugerată cel mai bine de contrastul dintre participanții la balul Satanei și populația moscovită. La noaptea de Sabat găzduită de Woland participă mari asasini și otrăvitori, pe care diavolii îi tratează cu deferență, rugând-o pe Margareta, ca amfitrioană, să le acorde un minim de atenție fiecăruia, pentru a nu le leza sensibilitatea. Infernul lui Woland este populat de această societate „aleasă”, mari păcătoși care au meritat damnarea eternă. Concetățenii Maestrului, în schimb, sunt atât de mărunți moral, atât de șterși și reduși sufletește, încât sunt incapabili de a mai risca sau chiar de a gândi grandiosul gest luciferic.

Această aplatizare spirituală trădează degenerarea iremediabilă a umanității, apropierea sfârșitului. Prin descinderea diavolilor, sub apăsarea norului negru de furtună cu pântecele luminat de fulgerări galbene, Moscova este colorată într-o lumină de apocalipsă. Bulgakov exprimă sentimentul apăsător, nu doar personal ci generalizat într-o societate comunistă, că trăiește sfârșitul lumii, când răul a copleșit forțele binelui. Este vremea Antichristului și a armatelor lui Gog și Magog, când iadul se revarsă pe pământ. Diavolii și-au schimbat sarcina de ispitori în cea de pedepsitori, fiindcă lumea noastră a devenit deja lumea de apoi, în dimensiunea sa infernală. Sadici, diavolii au de-acum permisiunea de a-i batjocori, a-i tortura și a-i ucide chiar aici, în cotidian, pe „morții vii”, pe decerebrații >piritual și moral care sunt „oamenii noi”.

Woland nu este însă Antichristul. Proiectând în el, la

modul compensatoriu, revolta sa împotriva unui întreg sistem social monstruos și a subiecților săi dezumanizați, Bulgakov îl innobilează la rangul de agent punitiv venit să dea fiecăruia după merit. Pogorâți în Moscova în miercuria (în teologia scolastică, a treia zi a facerii lumii este ziua căderii ingerilor) din săptămâna Patimilor, diavolii bulversează capitala până sâmbăta de dinaintea duminicii Învierii. În societatea aceasta care nu mai știe să celebreze Paștele, Învierea are mai degrabă nuanța celei de-a doua veniri a lui Christos, când Fiul lui Dumnezeu va apărea cu chip înspăimântător de judecător și pedepsitor. Woland este colaboratorul și instrumentul lui Yeshua într-o lume numai bine coaptă pentru pedeapsă. Nu întâmplător, la plecarea din Moscova, sâmbăta seara, înaintea Învierii, diavolii se transformă, din figuri patibulare, în călăreți negri, înfricoșători. Woland, Koroviev, Azazello și Behemoth își dezvăluie adevăratul lor chip: ei sunt cei patru cavaleri ai Apocalipsei!

Cele două romane, romanul Maestrului care scrie despre Yeshua Ha-Nozri și romanul „autorului obiectiv” (Bulgakov ca narator) care scrie despre Maestru, se află într-un paralelism invers, contrastiv. Ele reflectă începutul și sfârșitul istoriei sacre a umanității acoperite de Noul Testament, întruparea lui Isus Christos și sfârșitul lumii. Yerusalatimul și Moscova se află la cele două capete ale săgeții istoriei creștine, între polul binelui și al răului. Fiecare din aceste capitale are parte de epifania pe care o merită, conform maximei lui Woland că „fiecăruia i se va da după credința sa”. Ierusalimul biblic este binecuvântat de prezența Fiului lui Dumnezeu, la Moscova ia ființă diavolul. În contrast cu amiaza și lumina binelui, capitala sovietică se scufundă în miezul de noapte al infernului. Întreg orașul devine o scena de spectacol de

„magie neagră” și de noapte valpurgică, balul Satanei cuprinzând simbolic toată populația moscovită.

Cauza acestei furtunoase „coborâri și revărsări a sacrului peste lume”, cum o caracterizează Ion Vartic (în *Bulgakov și secretul lui Koroviev. Interpretare figurala la Maestrul și Margareta*, Cluj, Biblioteca Apostrof, 2004), este așadar corupția iremediabilă a oamenilor și a sistemului, care atrage implacabil judecata și pedeapsa divină. Vina cea mai mare a societății moscovite constă în ateismul ei, ridicat de comunism la rangul de ideologie de stat. Echipa de diavoli se materializează literal în timpul lecției de deconspirare a religiei ca o ficțiune pe care i-o ține Berlioz lui Bezdombni, iar Woland își rotește, cu o aprehensiune comică, „ochii speriați peste case, de teama parca să nu apară cumva în fiecare fereastră câte un ateu”. Este ca și cum „omul nou” (într-un sens, iată, complet opus celui propovăduit de apostolul Pavel) ar fi atins limita ultimă a necredinței tolerabilă de către instanțele metafizice. În momentul în care umanitatea, condusă de principiile pozitivismului, sfârșește prin a nega complet transcendența, aceasta se pogoară violent, pentru a-i aduce aminte omului despiritualizat de existența sa.

În termeni psihanalitici, s-ar putea spune că venirea lui Woland la Moscova reprezintă o întoarcere a refulatului colectiv. Ori de câte ori conștiința suferă o inflație rațională, arată C. G. Jung, psihicul, individual și colectiv, tinde să compenseze această unilateralizare printr-un proces de sens contrar, constând într-o explozie a materialului refutat și o luare în posesie de către umbră. Societățile totalitare, care pretind să controleze întreaga activitate, conștiință și inconștientă a indivizilor, mai mult, care încearcă să substituie ritualurilor religioase propria lor ideologie mesianică, sunt cele mai predispuse la decompensarea umbrei. *Doctor Faust* al lui Thomas Mann și *Maestrul și Margareta* al lui Bulgakov sunt, fiecare în registrul propriu, niște parabole pentru demonizarea, adică isterizarea, societății fasciste, respectiv comuniste.

Desigur, Bulgakov nu tratează tema în termeni psihiatrici, ci în termeni metafizici. La nivelul realității romanului, diavolii nu sunt niște proiecții psihice (deși anchetatorii preferă să explice fantastical ca hipnoză și iluzie), ci niște fapte reale (e adevărat, supranaturale). Tocmai pentru a-și impune existența în ochii unor indivizi atei își face demonul apariția concretă. Al șaptelea argument al existenței lumii celeilalte, în afara celor cinci tradiționale și a celui kantian, invocat de către Woland în polemica sa cu Berlioz, este însăși prezența sa empirică, evidența faptelor sale, a morții lui Berlioz spre exemplu.

Lipsa inacceptabilă și vina maximă de care se face vinovat „omul nou” este pierderea oricărui contact și deschidere spre transcendență. În combaterea acestei plafonări antropologice, nici nu mai are importanță dacă magerul lumii celeilalte este Dumnezeu sau diavolul. Criza este atât de mare, urgența atât de presantă, încât ea trebuie remediată printr-o acțiune oarecare a supranaturii indiferent dacă aceasta se manifestă sub latura sa de lumină sau de întuneric. Pentru un om decerebrat și „depneumatizat” nu mai are importanță dacă dovada plenitudinii transcendente este făcută de polul pozitiv sau de polul negativ al acesteia. În acest sens, chiar dacă în planul dimensiunii metafizice a existenței, diavolul este antagonistul lui Dumnezeu, în planul lumii imanente din romanul lui Bulgakov, Woland este „trimisul și colaboratorul său principal” (Ion Vartic), *Aux grands maux, les grand remèdes!*

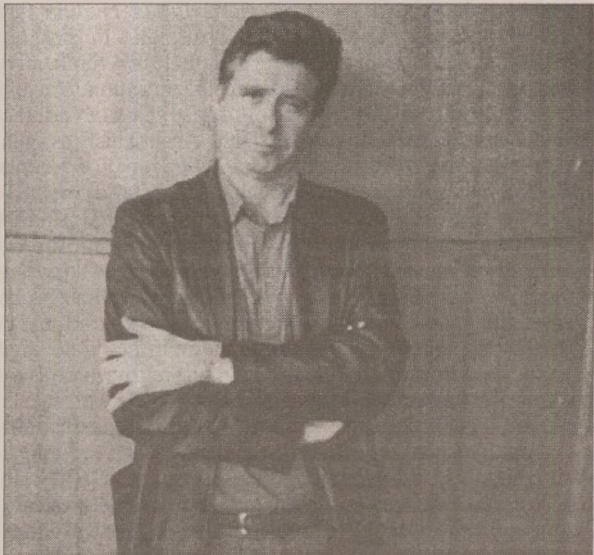
Totuși, nu întreaga umanitate este iremediabil coruptă și plafonată. Atunci când, în *Faustii* lui Maler Müller și Goethe, Lucifer sau Mefisto se plâng că nu mai au trageră de inimă să ispitească o umanitate meschină, contraexemplu care li se dă, de om ce merită atenția prinților întunericului este Faust. După îndelungi căutări, din 122 de Margarete găsite în Moscova, diavolii se opresc în sfârșit asupra Margaretei Nikolaevna, singura demnă de rolul de amfitrioană la marele bal al Satanei. Iar Margareta, la rândul ei, îi va duce pe diavoli la Maestru. Desigur, față de mitul faustic, termenii pactului dintre om și diavol sunt aici aniversari. Nu bărbatul este cel care face înțelegerea cu Mefisto pentru a o găsi pe aleasa inimii sale, pe femeia arhetipală, ci femeia îndrăgostită este gata să-și vândă sufletul pentru a-l regăsi pe bărbatul iubit.

Corin BRAGA

meridiane

Cel mai provocator roman despre 11 septembrie

● Prozatorul american Jay McInerney are 51 de ani și e sub reflectoarele presei nu doar culturale, ci și de scandal, datorită faimei sale de romancier, dar și de petrecăreț în cluburile de noapte din New York, de mare amator de alcool, femei și droguri. După ce a urmat cursuri de scriere literară cu Raymond Carver, a debutat în 1984 cu *Lumini strălucitoare, oraș mare*, roman cu un asemenea succes încât l-a propulsat, alături de Bret Easton Ellis și Tama Janowitz, în fruntea generației de „optzeciști” americani. Dar romanele lui următoare i-au dezamăgit admiratorii. Abia după un deceniu a cunoscut din nou succesul, cu *Treizeci de ani și praf* (1993) și *Glamour* (1998). Cel de al șaptelea roman al lui McInerney *Viața buna*, apărut recent la Ed. Alfred A. Knopf, este considerat în cronica semnată de Benjamin Strong în „The Village Voice” un triumf, cea mai bună carte a lui de până acum, depășind

Treizeci de ani și praf, a cărei continuare este. Acțiunea se termina acolo în 1987, când soții Calloway, un cuplu tipic mediului burghez din Manhattan, se afla în pragul unei crize conjugale: soția, Corinne mărturisise că are o legătură cu cel mai bun prieten al bărbatului ei, iar Russel, soțul, încerca să cumpere editura falimentară la care lucra. *The Good Life* începe cu familia Calloway, reconciliată și întregită cu doi copii, pregătindu-se, luni 10 septembrie 2001, să dea o petrecere. McInerney trece apoi la ziua de miercuri 12 septembrie după atentate, respingând ideea că după 11 septembrie nimic n-a mai fost ca înainte, că a existat o singură experiență colectivă a durerii, care i-a unit pe americani. El își propune să demonstreze că nenorocirea a însumat milioane de experiențe individuale, că unii au pierdut mai mult decât alții și că fiecare și-a trăit în felul lui spaima și dezorientarea. Limitându-se la mediul pe care-l cunoaște, cel al privilegiaților din Manhattan și lumea literară, romancierul reconstituie peisajul cultural zguduit al acelei toamne de după catastrofa, dar și modul cum new-yorkezii descoperă în ei o nouă generozitate, în contrast cu nombrilismul lor obișnuit. Corinne se duce să ajute salvatorii din zona Turnurilor Gemene și se îndrăgostește de un alt benevol, încearcă să nu mai fie doar o casnică mondenă, doar soție și mamă, lucrând la un scenariu după romanul *Fondul problemei* de Graham Greene, deși în cercul de prieteni literari ai soțului ei „scrierea unui scenariu era un eufemism pentru a fi șomer”. McInerney face aluzie de-a lungul întregii cărți la conflictul moral din *Fondul problemei*, iar culpabilitatea de care e impregnată *Viața bună* amintește de alt roman al lui Greene, *Sfârșitul unei iubiri* – povestea unui adulter într-o metropola sub bombe. Romancierul care, prin intermediul personajelor lui, își propune să afle în ce măsură Istoria ne schimbă cu adevărat ca indivizi, lasă să se înțeleagă – și asta face ca *The Good Life* să fie cel mai provocator roman despre 11 septembrie 2001 – că cei mai mulți americani, adică cei ce n-au avut de suferit direct, nu s-au schimbat deloc după atentatele teroriste.

Ryszard Kapuściński

Și pentru 2005, mass-media poloneză a identificat, cum face în fiecare an, 10 dintre cele mai vândute cărți în Polonia, din principalele domenii editoriale, inclusiv al traducerilor sau al lucrărilor de referință. De data aceasta au fost reținute numai două plachete de versuri, ceea ce a surprins mulți cititori și mai ales critica de specialitate. În fruntea topului se află Papa Ioan Paul al II-lea, care a fost tipărit în anul care a trecut în 3 milioane de exemplare în țara sa natală. Din domeniul poeziei au fost bine vândute volumele semnate de Ryszard Kapuściński, *Dreptul naturii* și cel al laureatei Premiului Nobel, Wislawa Szymborska, *Două puncte*.

Iată câteva poeme care poartă semnătura lui Ryszard Kapuściński.

Din ambele părți ale oceanului

Să fii pe întinderea
plină de apă
și de pești
de culoare cenușie și de plumb
linia orizontului:
avionul se înalță în forța -
ca să îl simți apoi cum se lasă;
suntem deja departe unul de altul
între decolare și aterizare
taierea venelor e făcută
gravitația genelor începută
în degete nici un simț
dar visul despre locul în care ne aflăm
n-a vrut să vină

Oxford

O noapte
de sâmbătă spre duminică
în noaptea aceasta
nu se doarme
pe strada principală mașinile gonesc
voci ridicate se perinda pe la fereastră
sunt discuții bucuroase și banale
nu pot dormi
citesc în ziar că
infarctul atacă victima mai ales
între 8.00 și 9.00 dimineața
este 2.15.

Prezentare și traducere de
Nicolae Mares

Gala pentru Dali

● Celebri relații dintre Salvador Dali și soția lui, care a făcut să curgă riuri de cerneală de tipar, i se adaugă încă un volum, semnat de Sophie Delassein și apărut la Ed. Lattès. Cei doi s-au întâlnit în vremuri de criză, la sfârșitul verii 1929, cu câteva săptămâni înaintea krach-ului bursier (hazardul drag suprarealiștilor!). Relația lor începută ca o poveste frumoasă

și-a sfârșit după șase decenii sub auspiciile cele mai sordide. Între aceste două momente s-a derulat istoria impetuoasă, exhibiționistă și nebunească pe care Sophie Delassein o relatează în manieră reportericească, urmărind prin documente și mărturii firele electrice ale celor două existențe ieșite din comun, în care se amestecă arta și banii, gloria și scandalul.

Știri culturale din Atena

● Ambasada României a făcut parte din comitetul de organizare a Festivalului de Film Francofon din Grecia (30 martie-8 aprilie), ediția 2006. Filmul românesc *Filantropica* (regia Nae Caranfil) proiectat în sala cinematografului Apollon, Atena, a obținut Premiul Filmului Francofon al Festivalului. Filmul *Va, vis et deviens* (regia Radu Mihaileanu) a obținut Premiul TV5 „pentru cel mai bun film francez inedit”.

Ambasada României, în colaborare cu Primăria orașului Marathon și sprijinul Prefecturii Attica a organizat două expoziții de artă românească la Muzeul Olympic Marathon, și în continuare la Pireu, Galeria International Action Art, în cadrul cărora au expus artiștii plastici Daniela Făiniș (sculptură porțelan), Emilia Persu (pictură pe lemn), Ion Atanasiu (grafică), în perioada 21 martie-5 aprilie.

Daniela Făiniș, sculptor în porțelan, a absolvit Facultatea de Arte Plastice în 1985 și în prezent trăiește ca artist liber profesionist la București. Împreună cu ceramistul Neculai Aristiniian a avut expoziții în Germania (Fundatia Gerhart Hauptman, Dusseldorf), Strasbourg (Consiliul European), Bruxelles (Galeria „La Source”), Paris (Centrul Cultural Român), Japonia (Muzeul Sanshokan) și România (Galeria Rotundă a Teatrului Național București, Galeria Simeza ș.a.) A câștigat premii și burse în România (1998 Premiul „Alexandru Tipoi”, 1997 Premiul Muzeului Național Cotroceni, 1992 Premiul Uniunii Artiștilor, 1991 Premiul

Artștilor Tineri), Portugalia (1997 International Artistic Ceramic – Aveiro), Japonia (1992 Mențiune de Onoare la Mino), Italia (1989 Medalia de Aur în Concursul International de Ceramică).

Emilia Persu a absolvit Secția de pictură a Facultății de Arte Plastice în 1998 și în prezent trăiește la București, ca artist liber profesionist. A absolvit cursuri de pregătire și a beneficiat de burse precum Frans Masereel, Belgia, 1997, 2000; Fort de Bruissin, Lyon, Franța, 2001; Tradiție și Artă Postmodernă, Fundația HAR, 2000. A avut expoziții personale la Centrul Cultural Român din Viena, 1996, Art Jazz Club, București, 2000; Centrul Cultural Român Paris, 2001; Galeria Casa Artei, București, 2001; Veneția, „Carnaval” 2002; Centrul Latino-American, București, 2003; Muzeul Literaturii Române, 2003

Graficianul Ion Atanasiu Delamare, profesor la Universitatea Națională de Arte București, membru al Uniunii Artiștilor Plastici, a beneficiat de burse prestigioase precum *Kulturkontakt* Austria, *Frans Masereel Graphic Centre Kasterlee*, Belgia. A obținut Premiul pentru Grafică al Uniunii Artiștilor Plastici, 1996. Între cele mai recente expoziții personale (2000-2005) se numără cele de la Galeria Simeza, București, Centrul Cultural Român Paris, Centrul Cultural Român Viena, Waibstadt, Germania, Southampton, Marea Britanie, Castelul Musée de La Croix, Franța, Târgul de Artă de la Hanovra.

actualitatea

Este adevărat că, citind de la vârste fragede și altceva decât poezia din manual, concurend și obținând distincții la diferite ocazii, având o informație culturală, muzicală, plastică, teatru, elevul devine atent la ce vibrează sufletul său, ce îl fascinează și ce îl oripilează din ce găsește la îndemână pe piața de carte dintr-un centru cum este Brașovul, cu Sibiul aproape și cu Bucureștiul într-o zare nu prea îndepărtată. Sunteți interesată să vă verificați gustul propriu, în căutarea unei voci autoritare, de o exigență necruțătoare dacă se poate, care să vă prevadă în textele dvs. de-acum un viitor cel puțin onorabil. Vă aflați într-un moment de ușoară derută când vă puneți întrebarea că v-ați investi un timp prețios „în ceva pentru care – spuneti – nu am nici o vocație”. Dar ați fost încurajată să scrieți, ați fost publicată în reviste pentru elevi, cerând părerea unor scriitori în care aveți încredere, vi s-a formulat îndemnul de a continua. Pentru că la această vârstă sunteți, profesional vorbind, într-o neîntreruptă creștere, de gust și bună orientare, învățătura vine din toate direcțiile, influențele sunt diverse ca și tentațiile. Nu trebuie să vă pierdeți în judecățile altora ci să vă căutați drumul urmărind lumina interioară și ferindu-vă să fiți epigonul celor pe care îi admirați. Deocamdata exersați cu convingerea că lumea vă este deschisă, că este loc destul sub soare pentru toate vocile, pentru cumințenie și îndrăzneală și pentru toate săgețile care caută zarea. Vă voi cita aici, ca să rămână mărturie și pentru alți tineri care citesc cu inima trează și mîntea deschisă și instinctiv au și discernământ: „Citesc și altfel de poezie decât aceea a autorilor din manualele școlare, iar dintre preferințele mele, cea mai importantă este reprezentată de Mircea Cărtărescu. Am citit cartea *Fetița cu o mie de riduri* a poetei Nora Iuga și am descoperit o poezie care mă tulbură și mă face să cred că nu voi putea scrie niciodată astfel. Cu toate acestea, uneori întâlnesc la poeții tineri imagini și un mod de exprimare care mi se par oribile. În copilărie m-au fascinat poeziile Anei Blandiana [...] Dar, după ce i-am citit pe G. Bacovia, E. A. Poe, poezia a căpătat pentru mine o importanță colosală și mi-am imaginat-o multă vreme ca pe o sferă strălucitoare, imensă și uluitoare, în care circula elemente ce dau viață, culoare și sens întregii lumi...” Ceea ce mi-a plăcut, citindu-vă poemele scrise din 2003 încoace, a fost să constat saltul stilistic de la un an la altul, o coborâre în lumea concretă, fără însă a vă pierde azurul viziunilor înaripate necesare într-o viață de poet veritabil, căutarea și găsirea unei exprimări bogate și proaspete, seriozitatea sentimentelor pe care le convertiți în cuvinte. Aveți grijă să nu renunțați la nimic din ceea ce vă este propriu, suav și dur, nu încercați să vă contaminați cu tot dinadinsul de *puroaiele* și miamele pe care mulți le cultivă din teribilism. Poetul este hărăzit să scrie despre toate ale lumii, nu numai despre urât și contorsionari dezagreabile cum foarte mulți o fac azi, intrând într-o fundătură din care nu se vor mai salva. Credința poetului

Constanța Buzea

POST-RESTANT

și darul cu care este încoronat, să meargă spre împăcarea contrastelor și înțelegerea lor corectă. Dar a atinge cu demnitate suferințele lumii și dezechilibrul mintale ține de bun simț și de iubirea pentru semenii noștri, pe care îi putem vindeca prin cuvânt, prin frumusețe, prin puterea de a visa și spera în numele lumii întregi. Ați scris în 2003 (când erați într-a șasea?) această *Nocturnă*: „În tăcerea gravă și noaptea ce se lasă/ Murdară și udă./ Udă și murdară./ Nimic nu cugetă, nimic nu tresare./ Cerul sângerează./ Din surele ruini ale aducerii aminte/ Mii de iviri tulburătoare se înalță;/ Învie veacul mort./ Moare clipa trează;/ Demoni albi veghează./ Mocnit ard în gânduri de metal/ Scântei de vis, foi de speranță./ Și se sting îngroapate/ În huma grea și neagră”. Iată un alt poem, puțin în schimbare de timbru din anul imediat următor, *Para-noir*: „Becul de turtă își varsă puroiul/ În borcanele umbrelor îmbalsamate cu fum/ Pereții se sparg în cioburi de fier/ Și amestecă pulbere de sânge cu cheaguri de scrum/ În atmosfera pestilențială plutesc fulgi albaștri și roșii/ Se zbat tăcut pe melodii sinistre orele cu aripi de corb;/ În închisoarea de jar a focului din vatră/ Ard teribil pagini dintr-o carte de Poe// Vântul hulește în hoituri de ferestre/ Și lupii flămânzi hohotesc în depărtări/ Cerul se face roșu ca luna/ Și ea îngerii care în întuneric mor” - în acest text poezia învinge cu unele ei consacrate doar pe mici porțiuni, între vocalize ale urâtului la care reacționați descriptiv. Feriți-vă de adjectivele tari ca de o molimă. Feriți-vă de adjective, oricum. Din 2005, am avut de unde alege, această *Viziune de toamnă*: „Aș vrea să apăs pe un buton și să se facă dintr-o dată vară./ vară explozivă în parcul central/ fericire elastică și râsete transparente să se rostogolească pe ringurile de vată./ napolitanele cu crema de ciocolată să danseze salsa, să facă baloane de săpun;/ Aș vrea să apăs pe un buton ca tu să cânti./ apoi să înoți printre norii pictați

în acuarele Tempera Alziarine;/ Cu genele scânteiitoare să aliniezi constelațiile în poziție exactă/ până când infinitul s-ar învărti leneș în cerc./ să aduni plantele de velur în cutia craniană a fanoracului bleumarin./ Iar noi, îmbrăcați în cele mai scumpe haine de pe Republicii/ să locuim în vară/ ca într-un cartier bântuit cu tavan artificial! - în acest text mi se pare că exagerați în a înșirui amănunte ne semnificative, neputându-vă concentra în a stăpâni invazia tuturor relicvelor sentimentale, visătorilor copilăroase, ca să evadeți în versul final în excepțional de-a dreptul. Același lucru așa spune și despre un alt poem aparținând lui 2005, cu un crescendo și el în final dar cu o consistență, alta, și în rest. *Tu parcă*: „Tu parcă ești făcut din vată de zahăr./ tu parcă te întinzi pe stâlpi de înaltă tensiune, și pierdut între cadavre de/motoare cu reacție împrăstii perle fosforescente în atmosfera rigidă;/ tu parcă ești doar ca să sfășii această realitate bizară, pășești deghizat în/ schiuri artificiale peste crani lipite cu scotch/ tu parcă vii de pe altă planetă, inima ta de sticlă portocalie parcă mă confundă/ cu oglinda retrovizoare a unui camion/ în care păunul leșinat își desfășoară cœada vârgată”. De remarcat că, ajungând la poemele anului în desfășurare, discursul se prelungește și din el ar fi păcat să renunți la amănuntele ce bântuie către o etapă nouă, care s-ar putea să se cristalizeze mai lent. Poeții tineri trebuie înțeleși și lăsați să-și consume pe îndelete obsesiile, să se plictisească singuri de ele și să înceapă a le evita, găsind ca din întâmplare căi noi care să-i fascineze și pe ele urmând a se maturiza, cu un sentiment brusc de amărăciune, dezolare și săracie. Iată, în final, acest poem-concluzie, intitulat *Îmi amintesc*: „Un timp ai fost tăcut precum existența unui iepure cu urechi de diamant/ ți-ai privit destinul, de pe tronul zeilor plecați sâmbătă seara la film./ cu pupilele efervescente inundate de culorile televizoarelor durdulii/ atomii din moleculele solare și se gudurau la picioare purtând măști/ de acetonă, asfaltul își escalada degetele fusiforme;/ ca un camion cu cozi de arme impletite în loc de volan te-ai ciocnit/ de gurile de canalizare duhnind a formol, de țevile de gaz subterane./ ai inventariat stelele teleghidate pe câteva coli de hârtie/ creponată scrise cu mercurul din bateriile ruginite;/ abia vizibile, arterele tale s-au prelins pe bordurile șoselelor poligonale, apoi/ s-au scurs în pământ, iar tu te-ai pierdut în spațiul microscopic dintre corne și retină;/ ai reapărut în urma unei explozii nucleare după o sută de ani sub/ forma de glonte mov asfixiat în ceașca de cafea;/ palăvrageai despre continente, războaie, microbuze, bacterii, jocuri/ mecanice, expoziții de fotografie și pictură, cele mai noi bărfă, sub valurile de peme cu burți dantelate, tu vorbind împrăstiai briliante/ imense, ecuații complicate, ciucuri și pamblici./ și, doamnă, cum explodau pe tot bulevardul Ștefan cel mare saturn și strada cometei./ celulele tale de aur și cuarț!” (*Sinziana-Maria Stoice, Brașov*). ■

primim

Drept la replică

Mircea Mihaieș are iluzia că va putea contracara criticile pe care i le-am adus (în *Anatomia răului politic*, Ed. Fundației Idee Europeană, 2005) alcătuiindu-mi un dosar informativ (în *România literară*, nr. 14/2006). Eroare flagrantă: la argumentele mele trebuia răspuns cu contraargumente, nu cu delajațiuni. În fine, fiecare lucrează cu metodele care-i sunt familiare. Numai că „dosarul” improvisat de M. M. induce deliberat în eroare. Textul în cauză este de fapt o prezentare a *topos*-urilor clasice din analiza occidentală a disfuncțiilor democrației moderne, *topos*-uri ce se regăsesc în operele principalilor teoreticieni americani și europeni din secolul XX, ca (spre exemplu) Michael Walzer sau Jürgen Habermas: convertirea puterii financiare în putere politică, manipularea opiniei publice sau controlul agendei politice de către grupuri de presiune – idei cvasiunanim admise în gândirea contemporană. Contrar acuzațiilor mistificatoare lansate de M. M., nu există aici nici o legătură cu ideologia cabinetelor PCR sau „cursul scurt” al lui Stalin. Bineînțeles, dat fiind dictatul politic al vremii, totul se azonează cu soslul ideologic obișnuit, produs al unor intense prelucrări redacționale ale textului original, iar în final articolul servea propaganda oficială. Acest fapt regretabil mi-l asum; pentru compromisiurile

făcute în acele vremuri, neîndoieșnic că răspunderea ne revine. Dar concluzia că profesioniștii constrânși la asemenea compromisuri erau comuniști doctrinari fanatici, anti-americani, anti-anglo-saxoni ș.a.m.d. nu este decât o parte a cunoscutei fenomen de patologie intelectuală și morală ce poate fi numit „delirul Mihaieș” – nu există în textul citat nimic de natură să dea sens acestor imprecății. Rolul furibundelor acuzații este de a crea impresia falsă că toți am fi fost adversari virulenți ai democrației, așa cum este M. M. (autorul sloganului „democrația ca o mlaștină”) acum. Deosebirea rămân însă uriașe: în timp ce eu reiau în textul citat argumente teoretice occidentale recunoscute (privind curențele sistemului democratic modern), M. M. preia doar virulența și, uneori, chiar figurile de stil ale gândirii extremiste de dreapta; deficitar la capitoul argumente, M. M. scoțosește în „dosarul” meu, în timp ce eu, care am argumente, nu mă cobor să îl cercetez pe al lui (ar fi, de altfel, inutil. . .). În sfârșit, M. M. pretinde că eu l-aș prezenta pe Maiorescu drept reprezentant al „sultanatului” intelectual. Nu este vorba despre „sultanat”, ci despre „sultanism”, și cine confundă cele două noțiuni, așa cum face M. M., se autodemite din discuția publică. Dar lăsând acest lucru la o parte, îl informez pe M. M. că și „sultanismul” este un concept binecunoscut al teoriilor politice occidentale, pe care n-am făcut decât să-l preiau și extind la sfera intelectuală. Din nou, lipsește orice legătură cu proletcultismul vânat de M. M. Spre disperarea „vânătorului de vrăjitoare”, analizele mele merg pe linia științei politice contemporane, nu pe aceea a ideologiei comuniste.

Adrian-Paul ILIESCU

Bună ziua!

Deși nu știu cine se ascunde sub identitatea de Cronicar, sunt nevoită să-i scriu pentru a face o mică precizare necesară referitoare la textul stămit de unul dintre articolele pe care le-am semnat în cotidianul *Gândul* împreună cu Gheorghita Aurelian Ion, colegul meu. E dreptul Cronicarului să creadă că nimeni n-ar trebui să se întrebe “Cât de academică mai e Academia Română?”, la fel cum e dreptul aceluiași Cronicar să creadă că tinerii artiști, din ce în ce mai cunoscuți în mediul cultural și, ceea ce e mai important, în afara acestui mediu, de către oamenii din generația lor și nu numai, nu sunt îndreptățiți să vorbească, în termenii aleși de ei, despre o instituție de interes public. Am însă un mic amendament important: Radu Afrim, care a primit recent Premiul UNITER pentru cel mai bun regizor, face spectacole de teatru, nu filme. Bune sau proaste, asta e altă discuție, dar nu văd cum poate fi credibil cel care le declară proaste fără să știe că Afrim face teatru nu film. Aș zice că eu și Cronicarul putem concura împreună pentru titlul de “ridicol” și rămâne să decidă cei ce ne citesc și pe unul și pe altul cine e câștigătorul. Mă simt însă vinovată pentru că pagina de cultură de la *Gândul* n-a reușit până acum să transmită această minimă informație din viața culturală românească până la înălțimea Cronicarului. Asta în caz că citește ziarele.

Cu gânduri bune,
Cristina Modreanu

actualitatea

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

Exasperarea lui Băsescu

Vitura Dunării lovește nu numai în diguri. Reportajele televiziunilor mai ales cele de la Realitatea bat și în digul Puterii. Așa că Traian Băsescu a lăsat deoparte animozitățile lui cu Tăriceanu, cel puțin temporar, și a sărit la proprietarul Realității, Sorin Ovidiu Vintu. Acuzația lui Băsescu e că acest post de televiziune a încercat să întărească populația cu reportajele sale, în loc să-i îndemne pe oameni să dea curs ordinului autorităților de a se refugia din calea apelor.

Băsescu are dreptate să fie supărat. În situații de forță majoră nu te joci cu speranțele oamenilor și nici nu-i sfîmești împotriva autorităților. Anul trecut însă, când televiziunile prezentau victimele inundațiilor, președintele Băsescu nu era atât de pomit, chiar dacă și atunci autoritățile au cerut localnicilor să-și părăsească gospodăriile în fața furiei apelor.

Pentru Băsescu acest al doilea an de inundații începe să fie un motiv de temere pentru propria sa putere, după ce, în primul an, a crezut că apele îl vor inunda numai pe premierul Tăriceanu.

Băsescu începe să descopere inconvenientele rolului său de președinte-judecător pe care și l-a ales. Spre deosebire de Iliescu și de Constantinescu, președinți care nu se erijau și în prim-miniștri, Băsescu a mers pe ideea că el e și un premier suplimentar. Asta l-a ajutat să îl țină într-un soi de șah etern pe Tăriceanu. Dar iată că la inundațiile de acum Băsescu s-a văzut în situația de a nu mai face deosebirea între el și premier.

Mișcarea căreia a trebuit să-i facă Băsescu față e că el a ajuns să fie considerat adevăratul premier al României, nu Tăriceanu. Iar asta de pe urma competiției sale de anul trecut cu primul ministru. În timpul de Tăriceanu declara că rostul lui nu e să viziteze poduri, ci să trimită la faptul că Băsescu s-a dus de mai multe ori să vadă un merg lucrurile de refacere a unui pod distrus de ape, președintele nu a preluat sarcinile și atunci când s-a rupt drumul pe una dintre arterele importante ale țării. Momentul a fost receptat de presă. Dar nu sub forma întrebării ce caută președintele într-un loc în care nu trebuie să vină premierul, ci cu acuzația că Băsescu și-a pus aciulița pe cap din populism, în vizita lui de lucru.

Efectul acțiunilor lui Traian Băsescu în calitate de supra-premier e că el numai e considerat cel care vine să vadă la fața locului ce are în spate și dacă premierul își face bine datoria, ci o persoană direct răspunzătoare de ceea ce fac autoritățile locale și cele de la centru. Iar asta nu în sens prezidențial, adică de lingere că președintele nu știe ce fac cei de sub el. Băsescu a fost atacat direct, că știe și nu e în stare să-i ajute pe sinistrați.

Paradoxul e că Tăriceanu, cel în capul căruia ar trebui să se pargă toate digurile rupte și inundațiile locale mai mult sau mai puțin controlate, e privit ca o persoană fără mare putere, care se vede la fața locului mai mult din compasiune decât fiindcă ar putea face ceva.

Are dreptate Băsescu să acuze Realitatea tv? Principial ar avea, ar față de precedentul de anul trecut, când s-a înfiplat cam același lucru, cu victime omeneste, nu are.

Ceva e limpede însă, că la acest val de inundații, care nu s-a soldat cu victime omeneste, cel puțin din punctul de vedere al reședintelui Traian Băsescu.

Dar dacă luăm în calcul și anii precedenți, atunci mai degrabă televiziunile au aplicat cam același scenariu față de care Traian Băsescu nu a avut nimic de obiectat, pe vremea când doar se antrena să devină președintele-jucător al României. ■

Au trecut Sfintele Paști. Mă gândisem să scriu „Marea Sărbătoare a Primăverii”, însă, pentru nimeni din familiile noastre nu a fost așa. Am urmărit la televizor oră de oră reportaje în care oameni cu fețe desfigurare de osânda apelor Dunării și cu priviri pustiite de lacrimi de-atâta zburcium sufletesc, abia mai reușeau să spună câte-un cuvânt; astfel am văzut în imaginile televizate întruparea disperării umane și n-am putut avea simțământul sărbătoririi depline când apele, înfiorându-ne cu necruțătoarea lor putere, dărâmau case, acopereau sate și năvăleau peste cimitire tulburând însăși liniștea morților... Ne refugiaserăm fiecare în sine și în tăcere, doar soacra lui Haralampy murmură din când în când făcându-și cruci dese și privind cu speranță spre tavanul scorojit al sufrageriei:

- Doamne-Straluminat, izaț așa scrie în *Apocaliptică*... Îți gata cu lumea, că suntem niște nevrednici și ne bate Atotputernicul...

- Apocalipsă se zice, mami dragă, a corectat-o prietenul la un moment dat. Și nu e gata lumea cu apă, ci cu foc, așa că nu mai lăsa aragazul aprins eând stai la televizor să vezi dacă dom' Președinte Băsescu îți mărește pensia...

„Mami dragă” la Haralampy!?! Înseamnă că i s-a rânchezit psihicul după ce a văzut-o pe Oana Zăvoranu la „Folclorul contraatacă” (Antena 1 în seara de 23 aprilie), când părea o congoleză dansând cu Nicoleta Voica un sirtaki din vremea fraților Chomba și Mobutu. Pardon? Adică, nu erau frați? Da' cine? A, despre Becali era vorba? Nici? Atunci, mă scuzați, cred că e din cauza lu' Zorba Grecu'...

- Nu dragu' *mieu*, mă liniștește Haralampy. Fii calm: e din cauza emisiunilor tv de divertisment pentru zilele de Paști. Problema ți-o rezolv eu după sărbători, că am pe cineva la Bălăceanca, numa' vezi să nu-ți revii între timp... De fapt, e doar un puseu de tip freudian după ce austriacul s-a înconștrâ Jung...

Coryntina își scuipe în sân, Jerome și Schwartzeneger - fiii noștri - încep să scâncească, soacra lui Haralampy comunică în continuare cu Dumnezeu prin scorojeala sufrageriei, iar eu mă luminez că va avea loc o nouă revoluție în comunicații, așa că o „să auzim de bine” prin scorojeala sufrageriei și nu datorită reclamei tv a Romtelecom-ului...

Apropo - publicitate!

În orice caz, soacră-sa nu părea să fi auzit discretul reproș al ginerelui, poate și pentru că era atentă la TVR1, unde se transmitea tot mai des un spot publicitar-religios făcând să ne treacă fiori pe sira spinării văzând o imagine nocturnă cu oameni purlând lumânări aprinse, și brusc auzind o voce potrivit de misterios-cucernică:

- *Cristos a înviat, Marie!*

Iar vocea Mariei, aspră, agresivă (nouă ni s-a părut chiar ușor disprețuitoare) răspundea:

- *Adevărat a înviat!*, care suna și ca un fel de: da, a înviat și... care-i problema?

Care-i problema?! De unde știu eu expresia asta? O, daaaa... Ia uite cum, din vorbă-n vorbă, dau de domnul Gigi Becali! Că tocmai la B1 Tv, la emisiunea „HL confidențial”, patronul Stelei stă de vorbă „confidențial” cu moderatoarea emisiunii, dialog desfășurat în fața unui perete-fundal supraîncărcat cu picturi religioase...

- Or fi în altarul vreunei biserici construite de domnu' Becali, meditează cu înțelepciune Claustrina, nevasta lui Haralampy, altfel moldoveancă faină și la locul ei...

- Sau le-o fi împrumutat din Athos pentru meciul Middlesbrough - Steaua, completează nevastă-mea, Coryntina.

- Ay, mamă!, exclamă prietenul către mine, spune, mă, badițule, înțelepciunea acestor două doamne nu-ți amintește un pic de doamna ministru Anca Boagiu pe când spunea la emisiunea „Nașul” (B1 Tv din 18 aprilie): „Sper să nu mă duc în zona prea filozofică a concepției europene...”? Pfui, Doamne, prin ce spaimă am trecut! Tu îți dai seama ce era de capul nostru dacă dădea spre telespectatori cu vreun

cronica tv

Din apocaliptica soacrei lui Haralampy...

neokantianism glazurat cu boabe de „genealogia moralei” a lui Nietzsche? Praf și pulbere s-ar fi ales de neostoita sete a românilor de intrare în UE... Bine că speranța nu i-a fost deșartă!

- Vorbeam de domnul Becali, îi amintesc prietenului.

- Da? Pai, știi ce domnu'?, îmi zice, dacă tot a fost la Athos, eu zic să-l canonizăm, ce mai! Că e la modă... Vorbesc eu cu Prea Fericitul...

Sigur că am râde, dacă nu ni s-ar părea că asistăm la emisiunea Mihaelei Rădulescu „Duminică în familie” de pe Antena 1 din ziua de Paști, unde bietul Nicu Constantin se strofoacă să dea o tentă veselă unui textuleț scris probabil într-un cimitir la un miez de noapte pe melodia „Supărat sunt, Doamne, supărat”. Am fi răs, dar de ce? Însuși marele actor avea o figură de ins care pierduse TOT ce-avea mai scump pe lume și nu-i mai rămăsese decât să interpreteze acel text jalnic. Dar în Sfânta zi de Paști trebuie să fim buni și iertători înveselindu-ne copios de te-miri-ce, nu-i așa?

TELEȘTIRI (comentate de Haralampy)

● La emisiunea „Deschide România” (Realitatea Tv) din 16.04, sub genericul „Femeile și politica”, Mihai Tatulici le-a avut ca invitate pe Anca Boagiu, Corina Crețu, Mioara Mantale, Mona Muscă, Roberta Năstase (sper că i-am reținut corect numele mic...), Lavinia Șandru, Raluca Turcanu...

- Pfui, mă, cumetre, glosează Haralampy, ce forțe faine și deștepte jur-împrejurul viteazului domn Tatulici! Da' ce noroc că doamnele Mona Muscă și Lavinia Șandru n-au fost în ziua lor de dezlănțuire verbală, că moderatorul ar fi acum prin Bucuși, haiducind, poate chiar cântând din fluierul lui Avram Iancu...

● Saptămâna Patimilor la români. La Etno Tv s-a dat dezlegare la cântece cu texte sfâșietoare interpretate de voci potrivite...

- Mă, îmi zice prietenul, eu cred că Dumnezeu a început să regreta că i-a învrednicit pe oameni cu glas, ca să nu mai spun că el însuși e speriat de tânguirile și solicitările interpreților...

● Un oarecare Florin, practicant yoga, invitat la o emisiune a TVR1, în 17.04):

„Am vrut să am o motivație că trăiesc...”

Haralampy:

-TVR-ul ăsta chiar nu are niște angajați care să le traducă unor invitați ce spun ei înșiși?

Ultima oră: -La Sibiu asphaltarea se face în gropi pline de apă (Jurnal TVR1, 19.04)

Haralampy: ...Iar tasarea o vor face cei din Bistrița, cu maiul...

DIN ARMONIILE DE PRIMĂVARĂ ALE ALIANȚII PNL-PD (televizate)

Zice Domnul Traian Băsescu, Președintele României (în ziua de 17 aprilie):

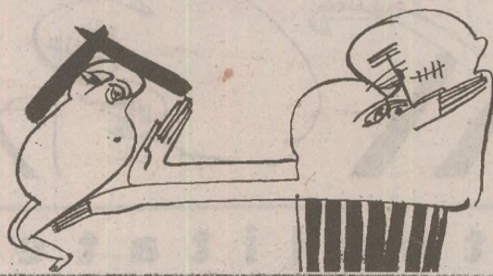
„Responsabilitatea pachetului de legi ale securității și-a asumat-o Guvernul...”

Răspunde Primul ministru al Guvernului României, Domnul Calin Popescu Tăriceanu (în aceeași zi de 17 aprilie):

„Nu este vorba de asumarea răspunderii nici într-un caz...”

Un harghitean: Noa, așa!

Dumitru HURUBĂ

actualitatea

La peste 200 de kilometri de București

O critică severă la adresa ultimei mode literare găsim într-un editorial (remarcabil prin suita de caracterizări decise și expresive) semnat de Ovidiu Dunăreanu în revista *EX PONTO* din ianuarie-martie 2006. Editorialistul constată că numeroși autori tineri scriu "o poezie lăbărtată, care narează întruna, exacerbând datele unui biografism insignifiant și pe cele ale unei sexualități ostentative", poezie cu care își închipuie că revoluționează genul. "Cu această «treanca-fleanca» – se întreabă Ovidiu Dunăreanu, retoric –, lipsită de virtuți și profunzimi, care nu aduce în substanța ei nimic surprinzător, înșesată de extravagante și rătăcirii ce frizează vulgaritatea, și care este la ani-lumină de forța de seducție a adevăratei și eternei poezii, vor acești «slujnicari de școală nouă» să conteste ceea ce s-a făcut în domeniul liricii până în prezent?"

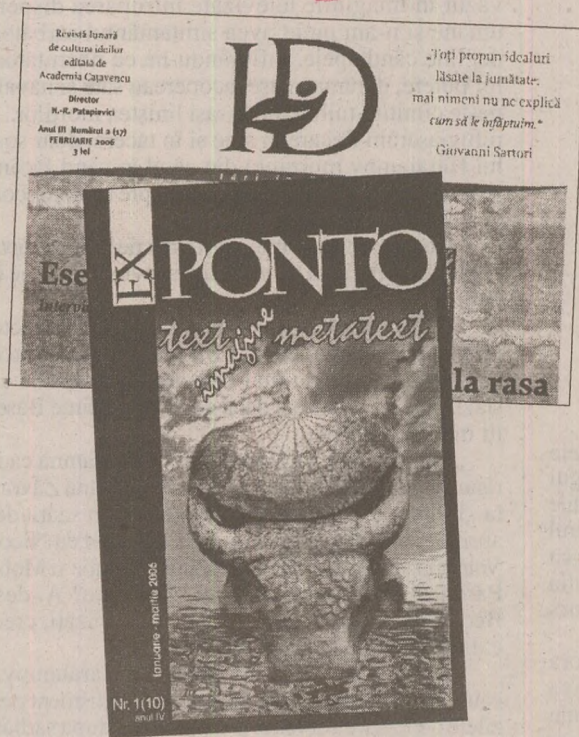
Observații similare se fac, în editorial, în legătură cu proza: "Nici proza unora dintre exponenții noului val nu este mai brează. Înșăilată în grabă, cu materialele și arhitectura cele mai ieftine, fără miză, împănată, la fel de provocator, cu scene licențioase, croită după tipare hollywoodiene, în care prevalează faptul asupra imaginației, neconcludentă din punct de vedere stilistic, ea se chinuie să ne sară cu stridentă în ochi" etc.

În sfârșit, este amendată și critica literară agresivă practică de unii autori tineri: "O violență nejustificată, un spirit ostil și gregar de gașcă, o aversiune față de generațiile mature și consacrate, afișează și unii dintre comentarii literari iviți din spuma turbure a noului val."

Asemenea afirmații tranșante despre *trend*-ul din literatura tinerilor nu apar în revistele din București. Probabil trebuie să te afli la peste 200 de kilometri distanță, ca Ovidiu Dunăreanu (care trăiește în Constanța), ca să le poți face cu seninătate.

Polemici și iar polemici

Numărul din aprilie al *IDEILOR ÎN DIALOG* ne oferă un spectacol al polemicilor încrucișate: obiecțiile sînt formulate fără ocol, iar replicile venite din partea celor vizați nu se lasă defel așteptate. Mircea Flonta răspunde obiecțiilor pe care Ștefan Vianu le formulează pe marginea cărții *Kant în lumea lui și în cea de azi. Zece studii kantiene*, iar acesta, la rîndul lui, răspunde prin alte obiecții obiecțiilor ce i-au fost aduse. Uimitor și încurajator totodată este că obiectul întregii dispute este... metafizica lui Kant. Încă e bine de vreme ce atîta patos polemic poate fi stîmmit de teme atît de desprinse de lumea noastră. Eugen Ciurtin și Cătălin Avramescu își încruciează replicile în jurul cazului Mircea Eliade, iar criticul literar S. Damian scrie, cu un condei de veritabil scriitor, un eseu despre filozoful Martin Heidegger. Într-un cuvînt, e multă cultură în paginile acestei reviste, dar și mult aplomb polemic, *Idei în dialog* începînd să capete alura unui cîmp de bătălie intelectuală.

Pascale

OBSERVATORUL Antenei 1, din Sîmbăta Mare, reazăază geografia: postul de televiziune va transmite, în direct, slujba de Înviere de la Mangalia, de pe malul... Dunării. Știam că au crescut cotele și că Dunărea a luat-o pe unde nu era înainte, dar parcă totuși...

SUPLIMENTUL DE CULTURĂ, numărul 73, din 22-28 aprilie, publică prima parte a unei discuții dintre Adriana Babeți și Otilia Hedeșan, antropolog și universitar timișorean. Destul de... fluid, de (primă)vară, și sprințar (că doar ocupă rubrica de *Ars Coquinaria*), interviul cîntărește mentalitățile în pliculețe de gallus: „acum 30 de ani era o chestiune de prestigiu să găsești vopsele chimice pentru ouă. Astăzi, cînd se pot lua din *market* toate nuanțele de coloranți alimentari, e mai șic să te întorci la vopselele străbunicii.” Sărbătoarea, adică, înseamnă diferență...

ADEVĂRUL LITERAR ȘI ARTISTIC, apărut sîmbătă, 22 aprilie, face risipă de „citări” ale Paștelui. Numai că, glose fără dată, pe care ai prea putea să le uiți într-un sertar și să le publici peste un an (ceea ce e și bine, e și rău...),

articolele tematice nu te rețin prin mai nimic. Și nu e o constatare izolată. Să se molipsească revistele, una după alta, de primăvărată astenie?

Groaznic! Groaznic!

Cronicarul s-a întristat rău. Nu credea că mai există reviste precum *EMINESCU. LUCEAFĂRUL ROMÂNILOR DE PRETUTINDENI* editată de „societatea literar-artistică Sorin Titel din Banat”, cu sediul în comuna Mehadia. Se subintitulează „revistă de cultură”. Nu, nu de cultură e revista, ci de cult al personalității. Nu, nu al personalității lui Eminescu (deși toate clișeele sunt aduse pe copertă: poza romantică încununată de lauri desenați, semnătura poetului, ultima strofă din *Luceafărul*), ci de cult al personalității unui anume Nicolae Danciu Petniceanu. Pe pagina 2, cu litere atît de mari încît și cei cu dioptrii +10 pot să citească fără ochelari, scrie, cu majuscule bolduite: *NUMĂR DEDICAT SCRIITORULUI NICOLAE DANCIU PETNICEANU*. Dedesubt, cu litere chiar mai mari: Fondator – Nicolae Danciu Petniceanu. Dedesubt: redactor-șef – Nicolae Danciu Petniceanu. Pe jumătate de pagină sub titlul anapoda *Testamentul lui Eminescu* se dă un fragment de articol naționalist din, probabil, publicistică, dar sub anunțul „text comunicat de ing. Ion Ciama, președintele Asociației Avram Iancu” – de zici că domnul inginer e norocosul posesor al unui testament de care nimeni n-a aflat. Ce credeți că e alături de „testament”? Ei, bine, un poem patriotic, la nivel de clasa a III-a sau a IV-a primară, de același N.D.P.: „Ce-i patria? / O lumină, / Și-un cîntec / O națiune / Și-un izvor / O stea / Și-un curcubeu, / În trei culori”. Scrisă cu majuscule! În cele 70 de pagini ale revistei format A4 sunt rînduri omagiale, poeme, diplome, „contribuții” encomiastice strînse de N.D.P., pentru eterna glorie a lui N.D.P. și articole diletant-naționaliste. Din articolul *Nicolae Danciu Petniceanu și înscrisurile oficiale, întru posteritate* (s.n.), aflăm că mult-omagiatul s-a născut într-o familie de muncitori în 1936, a urmat, în anii '50 Școala medie siderurgică din Reșița, apoi, în 57-58 Școala de Ofițeri a Ministerului de Interne și după absolvirea Școlii de Ofițeri, țineți-vă bine, a fost „specialist în materie de vize – pașapoarte și control puncte de frontieră la Stamora-Moravița, la aeroportul M. Kogălniceanu, la aeroportul internațional Timișoara, de unde se pensionează în 1986”! Ce mizerii făceau vameșii de odinioară la frontieră știe tot omul, dar că ne mai fac mizerii și acum, la granițele culturii, asta e prea de tot! ● N-am fi pomenit poate de toată țărășenia petnicească, dacă pe pagina 1 n-ar fi dată o fotografie inedită a lui Eminescu la Mînaștirea Neamț, din 1886. Ea provine „din arhiva N.D.P.”. N-avem de unde să știm dacă e autentică, deși seamănă bine cu poetul. N.D.P. nu ne spune în dezlînatul lui articol pe ce filieră a ajuns fotografia în arhiva sa, dacă a confiscat-o cumva la graniță sau a primit-o cadou. În fine, dacă e autentică, ar merita cu totul altă soartă!

Cronicar

Revista România Literară

Data de apariție:
în fiecare vineri a săptămîinii

Abonamente:

1 an: 94 RON
1/2 an: 48 RON
1/4 an: 26 RON

Abonamente în străinătate:

1 an: 100 EUR

Date tehnice de contact:

Revista editată de S.C Satiricon SRL
CUI: R18006758 - J40/16647/2005

Cont RON RO08BRDE445SV50236294450
BRD-SUC. DOROBANȚI

Pentru instituții bugetare
RO41TREZ7015069XXX006155
TREZORERIE SECTOR 1

Pentru abonamente în străinătate:
Cont EUR : RO93BRDE445SV50236534450
BRD - SUC. DOROBANȚI

DIFUZARE: Adrian Bucur tel.0747.497.950
e-mail: adrian.bucur@satiricon.ro
PUBLICITATE: Laura Rădulescu
tel.0747.497.943,
e-mail: laura.radulescu@satiricon.ro

Preț: 2 lei